

Nordmenns rolle i dansk-norsk kolonitid

Analyse av historiografi og avisdebatter, 1980–2017

Jonas Høibakk

Masteroppgave i lektorutdanning, historie ... Mai 2019

INNHOLDSFORTEGNELSE

KAPITTEL 1: NORDMENN OG DET DANSKE KOLONIALE IMPERIET	1
1.2 DEFINISJONER, PROBLEMSTILLINGER OG AVGRENSNING	2
1.3 METODE: REPRESENTASJONSANALYSE OG HISTORIOGRAFI	5
1.4 TEORI: HISTORIEBRUK, POSTKOLONIALISME OG POSTMODERNISME	7
1.5 LITTERATUR OG KILDER	10
1.5.1 Aviser som kilde	12
KAPITTEL 2: DANSK OG NORSK KOLONIHISTORISK LITTERATUR ETTER 1980	14
2.1 NY SOSIALØKONOMISK KOLONIHISTORIE FRA 1980	15
2.2 POSTKOLONIAL KRITIKK, ORIENTALISME OG KULTURMØTER	16
2.3 METODISK UTVIKLING OG POSTMODERNISME ETTER 1990	18
2.4 NORSKE KOLONIHISTORIKERE – TEORETISK OG METODISK GRUNNLAG	21
2.5 HISTORISK LITTERATUR OM NORDMENN I TROPEKOLONIER	24
2.6 OPPSUMMERING	28
KAPITTEL 3: KOLONIHISTORIE I AVISER – OMFANG OG TEMATISERING	30
3.1 DATAINNSAMLINGSPROSESS OG REGISTRERINGSMETODE	30
3.2 PRESENTASJON AV INNSAMLET DATA	32
3.3 OPPSUMMERING	38
KAPITTEL 4: ANALYSE AV DEBATTER	40
4.1 REPRESENTASJONSANALYSE AV NORSKE KOLONIDEBATTER	40
4.1.1 Debatt 1: Hermansen & Lykaas 1997	41
4.1.2 Debatt 2: Skog Jensen 2009	45
4.1.3 Debatt 3: Drange 2017	51
4.2 SAMMENLIGNING AV OG UTVIKLINGER HOS DE ANALYSERTE KOLONIDEBATTENE	56
KAPITTEL 5: NORGE OG NORDMENN I DANSK-NORSK KOLONIHISTORIE	58
5.1 OMFANG OG TEMATISERING	58
5.2 KONKURRERENDE REPRESENTASJON OG HISTORISKE FORESTILLINGER	64
5.3 KAN NORGE SIES Å HA EN KOLONIHISTORIE?	67
KAPITTEL 6: KONKLUSJON OG AVSLUTNING	72
LITTERATURLISTE	77
APPENDIKS	82
KAP. 3.1: SØKESTRENGER	82

<i>Søkestreng #1:</i>	82
<i>Søkestreng #2:</i>	82
<i>Søkestreng #3:</i>	83
KAP. 3.2: REGISTRERINGSSKJEMA	84
<i>Kommentarer til registreringskjema</i>	92

Kapittel 1: Nordmenn og Det danske koloniale imperiet

I 2017 kom det lenge etterlengtede kolonihistoriske verket *Danmark og koloniene* (Brimnes et al. red.). Verket kan sies å avløse storverket *Vore gamle tropekolonier* (Brönsted red.) fra 1952–53, og er kulminasjonen av utstrakt historiografisk utvikling siden 50-tallet – en tid preget av avkolonisering og store skifter innen humaniora og samfunnsvitenskap.¹ Gjennom fem bind forteller forfatterne historien om 700 år med det danske kongedømmets råderett over områder verden over. Den danske kongemakten regnet seg tidlig som herre over områder langt utover det danske kjerneområdet. Norge, Island, Færøyene og Grønland var innlemmet allerede innen 1537.² Innen 1750 var også områder langt vekk fra København innlemmet i det som er blitt omtalt som et dansk imperium.³ Jomfruøyene nordøst i det Karibiske hav hadde kolonier med plantasjer og slaveøkonomi; på den vestafrikanske Gullkysten vaiet Dannebrog over handel med afrikanske statsdannelser; på sørøstkysten av India handlet man i pepper og tekstiler i et komplekst integrert asiatiske handelsnettverk; i Bengalbukta var danskene stadig i strid med restene av Mogulriket og deres enorme landmakt og danske losjer og handelskontorer fantes til ulike tidspunkt flere steder i Asia.⁴ I alle disse enklavene av dansk innflytelse seilet, kriget, administrerte, investerte og handlet like fullt norskfødte som danskfødte enkeltindivider. Selv om en dansk- og tyskfødt elite ledet an, enten det var i København, Norge eller i selve koloniene, bidro nordmenn til koloniene og kolonihandelens fortsatte eksistens.⁵ I noen tilfeller var norskfødte også i svært sentrale stillinger, eksempelvis Peter Anker, guvernør ved Trankebar i India fra 1788 til 1806.⁶ Danmarks tap av Norge i 1814 gjorde at selve avkoloniseringsprosessen som skjød fart fra omkring midten av 1800-tallet ble et dansk anliggende. I 1848 ble slaveriet opphevet i Dansk Vestindia, og ikke lenge etter ble de ulønnsomme vestafrikanske handelsfortene solgt. Innen 1868 hadde Danmark overdratt alle sine asiatiske kolonier til Storbritannia, og den danske kolonitiden i Asia var offisielt over.⁷ De karibiske øyene St. Jan, St. Croix og St. Thomas ble i 1917 solgt til USA, og Danmark stod igjen med Grønland og de atlantiske øygruppene.⁸

¹ Thode Jensen & Simonsen 2016, s.476

² Østergaard 2017, s.26

³ Adler-Nissen 2014, s.311; Neumann 2014, s.126f

⁴ Brimnes et al. 2017, s.5; Mentz 2017, s.168

⁵ Ustvedt 2001, s.285

⁶ Brimnes & Jørgensen 2017, s.210, 212

⁷ Jensen, Simonsen & Olsen 2017, s.213; Rastén 2017, s.333, 357

⁸ Olsen 2017, s. 344

Dansk-norsk kolonihistorie er et betydelig felt innen dansk historieskrivning, men det finnes få norske historiefaglige bidrag. Forskere og historiestudenter har påpekt mangelen på engasjement. De påstår dette skyldes en generell tendens til å tillegge nordmenn rollen som undertrykt og utnyttet av den danske overmakten, og Norge som en utbyttet koloni.⁹ I denne sammenheng har norske stemmer kastet seg inn i debatten om hvordan dagens nordmenn skal forholde seg til dansk-norsk kolonihistorie. Diskusjonen går ut på hvordan en skal behandle kolonihistorien og tidligere dansk-norske kolonier i norsk historieskriving i dag, og det stilles spørsmål om ansvar og plikt til anerkjennelse, synliggjøring, beklagelse og eventuelt oppreisning.¹⁰ Argumentene som brukes i offentlig debatter i aviser og historiografi benytter seg ofte av historiske eller påståtte historiske fakta, og kan derfor ha nytte av å analyseres i et historiefaglig lys. For å utforske denne diskusjonen stiller jeg forskningsspørsmålet: «Hvordan behandles nordmenns rolle i dansk-norsk kolonihistorie av norske historikere og avisdebattanter?» Dette vil hjelpe til med å gi et nyansert perspektiv på hvorvidt Norge kan sies å ha en kolonihistorie.

Før jeg tar for meg behandlingen av nordmenns rolle i dansk-norsk kolonihistorie hos norske historikere og et utvalg debattanter i noen av Norges største aviser, er det nødvendig å definere begrepene «nordmenn», «behandling» og «rolle», samt utrede for avgrensningen av oppgavens interesseområde.

1.2 Definisjoner, problemstillinger og avgrensning

Begrepene «nordmenn», «norskfødte», «norsk» og «Norge» brukes mye i kildegrunnet for denne oppgaven i tillegg til å være sentrale kategorier i min egen språkbruk. Nordmenn og norskfødte regnes her som noen som kommer fra det geografiske området Norge. Norskfødte er en presisering jeg bruker for å omtale mennesker født og (i det minste delvis) oppvokst i Norge, men uten nødvendigvis i en familie som er det samme. Det er viktig å være var anakronismer når en snakker om nordmenn og Norge i tidlig nytid. Den selvstendige staten Norge slik vi kjenner den hadde ennå ikke sett dagens lys, selv om det norske området kunne skilte med egen norsk lov og visse særegne privilegier under den danske helstaten.¹¹ I den grad vi forholder oss til «Norge» er det snakk om det geografiske territoriet eller den administrative

⁹ Jf. I. V. N. Rånes 2016, s.54; Skog Jensen 2009, s.24; Neumann 2014, s.126

¹⁰ Jf. Lavik 31. juli 2015, Drange 31. mars 2017, Scherrebeck 3. februar 2017, Tømte 12. april 2017 (debattinnlegg i *Klassekampen*).

¹¹ Feldbæk 1998, s.103, 160

enheten under kongeriket Danmark. Begrepet blir ofte knyttet til både stat og et forestilt norsk fellesskap. Dette fellesskapet er det likevel lite grunnlag for å snakke om under store deler av kolonitiden, og er noe som ifølge flere historikere dukker opp mot slutten av 1700-tallet.¹² I tillegg er det forskjell på «norskfødt» og «nordmann». Ifølge historiker Øystein Rian har Norge en lang historiografisk tradisjon for å tolke embetsstanden som en utenlandsk overklasse. Samtidig har flere historikere påpekt at administratorer i Norge ofte var svært integrerte i norske interesser, og at ikke-adelige norske aktører hadde mer innflytelse på den danske staten enn deres likemenn i Danmark.¹³ I oppgaven vil jeg i utgangspunktet ikke ta stilling til hvem som representerer «nordmenn», men andre forfatteres behandling av dette blir et viktig element senere i oppgaven.

Begrepene «behandles» og «rolle» i problemstillingen er tilsiktet vage. «Behandlingen» betyr her et bredt spekter av tilnærminger. Først og fremst innebærer dette å se på omfanget av historiefaglig litteratur om, og avisomtale av norsk kolonihistorie, men også i hvilke sammenhenger norsk kolonihistorie og nordmenn i tropekolonier trekkes frem. «Behandlingen» av nordmenns rolle innebærer også hvordan nordmenn og ikke-nordmenn representeres og inngår i historiske forestillinger slik vi kommer inn på i kapittel 1.3 og 1.4. Med nordmenns «rolle» mener jeg funksjonen nordmenn blir gitt i dansk-norsk kolonihistorie, og hvilke bidrag de gir og plass de har i ulike forfatteres fortellinger. Som retningsangivende underproblemstillinger stiller jeg følgende spørsmål:

- I hvilket omfang har kolonihistorien blitt behandlet i norsk presse og historiografi, 1980–2017?
- I hvilke sammenhenger blir norsk kolonihistorie tematisert?
- Hvordan knytter debatten i avisene seg til den historiefaglige diskusjonen?
- Hvordan forholder norsk kolonihistorisk litteratur seg til internasjonal historiografi?
- Hvordan representeres nordmenn og ikke-nordmenn i debatt om norsk kolonitid?
- Hvilke historiske forestillinger er tilstede i debatten, og hvordan forholder disse forestillingene seg til hverandre?

Tidsperioden jeg har valgt å fokusere på er fra 1980–2017. Fra rundt 1980 ser vi en utvikling i dansk historiografi der spørsmålet om hvordan Danmark skal forholde seg til sine tidligere

¹² F.eks. Neumann 2014, s.125; Adler-Nissen 2014, s.329f; Feldbæk 1998, s.281f; Rian 1995, s.148

¹³ Rian 1995, s.134, 138f

kolonier til har blitt mer markant. Sammen med fremveksten av postkoloniale teorier gjorde stadig flere stemmer seg hørt, og på 80-tallet dukket det opp historikere som stilte nye spørsmål om dansk-norsk kolonihistorie, ofte knyttet til perspektivet til de koloniserte.¹⁴ 2017 var hundreårsjubileet for overdragelsen av Dansk Vestindia til USA, og i Danmark har dette ført til mye mediedekning, i tillegg til fembindshistorieverket *Danmark og kolonierne* (2017). En hypotese som har hengt ved meg i arbeidet mitt med denne masteroppgaven er at debatten om kolonihistorien i Norge har mange paralleller til det danske, og 2017 er derfor et interessant år å avslutte undersøkelsen.

Den dansk-norske kolonitiden blir ofte regnet fra 1600–1814. Koloniseringen av øyer i Nord-Atlanteren av norrøne sjøfarere startet for mer enn tusen år siden, før – og kanskje i sammenheng med – at staten Norge ble til. I europeisk sammenheng regner man ofte *kolonitiden* fra ca. 1500 til *avkoloniseringen* etter 2. verdenskrig.¹⁵ Koloniene som skandinaviske makter ervervet etter 1600 hadde på mange måter en annen karakter og motivasjon enn koloniseringen av de norrøne Atlanterhavsøyene. Koloniseringen i denne perioden innebar møter mellom fremmede kulturer, fjernt fra statenes opprinnelige grenser, og har ofte betydelig påvirket den historiske utviklingen i områdene selv lenge etter selvstendighet eller avkolonisering.¹⁶ Danmark og Norges felles kolonihistorie ender naturligvis med oppløsningen av dobbeltmonarkiet i 1814, og blir et naturlig slutt punkt for den felles dansk-norske kolonihistorien. Den dansk-norske kolonihistorien kan derfor beskrives som historien om dansk-norske virksomheter i forbindelse med ervervelse, utvikling og drift av handelsorienterte enklaver og handelskontorer i områder utenfor Europa.

Opgaven vil diskutere noen danske historiske tekster, ettersom dansk forskning kan synes å ha mye innflytelse på norske historikere og debatter. Diskursen rundt norsk kolonitid innehar elementer som beveger seg langt utenfor den klassiske snevre definisjonen av tekst. Disse vidt definerte «tekstene» blir derfor svært omfattende for en masteroppgave på 75 sider. Derfor vil jeg avgrense meg til historiefaglig litteratur og et utvalg debatter.

Også av tidsmessige grunner har jeg valgt å konsentrere meg om den transatlantiske slavehandelen og koloniene direkte involvert i denne, med noen sidesprang til de dansk-norske koloniene i Asia. Handelen i disse områdene representerer handel med statsdannelser som på

¹⁴ Nonbo Andersen 2013, s.63, 73f

¹⁵ <https://snl.no/kolonialisme>, hentet 22. nov. 2018

¹⁶ Østergaard 2017, s.26, 27

mange områder var jevnbyrdige med de europeiske.¹⁷ En svakhet med denne innsnevringen er at det grønlandske området blir utelatt – en koloni hvis plass i diskursen hadde vært svært interessant å utforske dersom det var tid og plass til det.

1.3 Metode: Representasjonsanalyse og historiografi

Denne oppgaven er metodisk tredelt i en kvantitativ, representasjonsanalytisk og historiografisk del. Dette kan virke oppstykket og overveldende, men den kvantitative gjennomgangen er på mange måter underordnet representasjonsanalysen. I kapittel 3 har jeg registrert 37 år (1980–2017) med avisartikler om dansk-norsk kolonihistorie i et skjema som kartlegger dato, avis, sjanger og de koloniale områdene artikkelene omhandler. Mye vekt legges ikke på tallmaterialet, som uansett er lite omfangsrikt og lite egnet til å trekke konklusjoner, men kapittel tre gir et godt utgangspunkt for å utforske situasjonskontekst og tematisering av kolonihistorien 1980–2017.

Representasjoner er, ifølge historiker Teemu Ryymin, språklige uttrykk som fremstiller og gir mening til noe. På samme måte som en maler kan bruke pigmenter til å fremstille en fjellhytte, bruker en akademisk tekst språk for å fremstille nordmenn. Disse fremstillingene kategoriserer og gir elementer av verden mening og egenskaper. I en representasjonsanalyse studeres kort sagt forfatterens språkbruk for å identifisere hvordan en forståelse av verden konstrueres gjennom språklig kommunikasjon.¹⁸ Metoden har sitt grunnlag i sosial konstruktivisme – en vitenskapsfilosofisk teori som går ut på at forståelser av verden konstrueres gjennom språk og kommunikasjon; et teorigrunnlag som ble popularisert på 70- og 80-tallet gjennom den såkalte «cultural and linguistic turn».¹⁹ Representasjonsanalyse åpner for å utforske hvilke grunnleggende forestillinger om representasjon som ligger til grunn i debatten om nordmenn i kolonitiden. For å holde drøftingen av metoden friskt i minnet har jeg valgt å utdype den kvantitative og representasjonsanalytiske fremgangsmåten i deres respektive kapitler. Historiografien skal utredes allerede i kapittel 2 og er derfor presentert nedenfor.

¹⁷ Feldbæk & Justesen 1980, s.25

¹⁸ Ryymin 2018, s.57

¹⁹ Iggers & Wang 2013, s.303f; Ryymin 2018, s.57

Mange historiografiske tekster har dedikert lite plass til å diskutere definisjonen av historiografi. Begrepet blir også lite omtalt i flere historiefaglige innførings- og metodebøker.²⁰ I introduksjonskapittelet til W. H. Hubbards, *Making a Historical Culture: Historiography in Norway* (1995), forklarer forfatteren de ulike definisjonene på historiografi som blir brukt av de forskjellige forfatterne i antologien. Dette bringer frem fire måter å arbeide med historiografi på: (1) «Historiography as the development of institutions and groups of historians or individual scholars in the field»; (2) “Historiography as an account of the debate over what history is about, including themes, methods and aims”; (3) “Historiography as debate over major historical problems”; og (4) Historiography as the interconnection between the development of historical studies and the unfolding of history itself”.²¹ Historiografi som (1) utviklingen av historieskriving hos institusjoner, grupper av historikere og individuelle historikere kan være interessant å se etter, men sammenhengen med utvikling i samfunnet utenfor historikermiljøene er ikke vektlagt. Samtidig er definisjon nr. 2 og 3 historiefilosofiske, og vanskelig å bruke i denne oppgaven. Definisjon nr. 4 er derimot interessant da den kobler sammen historieskriving og utviklinger i samfunnet ellers.

I *A Global History of Modern Historiography* (2013) beskriver forfatterne, G. G. Iggers og Q. E. Wang, historiografi som «historien om historieskriving».²² *Histeskriving* kan enten referere til tekster skrevet av historikere med historiefaglige tema og arbeidsmetoder, men også til generell litteratur om tema, metoder, debatter og spørsmål knyttet til historiefaget på én eller flere måter. Iggers & Wang påpeker at profesjonell historieskriving er del av «a broader historical culture».²³ Dette gjør det relevant for en historiografi å omhandle blant annet musikk, monumenter, aviser og andre kulturelle uttrykk for å forklare utviklingen innen historieskriving. På en annen side påpeker forfatterne at historiefaglig litteratur stadig skrives med spesialiserte fagpersoner som intendert publikum.²⁴ Selv om en kan argumentere for at historie er blant de akademiske disiplinene som oftest retter seg mot formidling til lekmenn, kan det tenkes at spesialiseringen av og til fører til at historiefaglig utvikling har liten innvirkning på større deler av samfunnets forståelse av kolonihistorien. Dette understreker viktigheten av å se historiografi

²⁰ I hvert fall i bøker jeg har hatt tilgang på: Iggers & Wang 2013; Myland og Ryymen 2018; samt Kaldal, I. *Historisk forskning, forståing og forteljing*, Oslo: Samlaget, 2003; Kjeldstadli, K. *Fortida er ikke hva den en gang var*, Oslo: Samlaget, 1999.

²¹ Hubbard (red.) 1995, s.11

²² Iggers & Wang 2013, s.3

²³ Ibid., s.4f

²⁴ Ibid., s.5

i henhold til de historiske verkenes posisjon i en større diskurs. Samtidig er denne diskursen altfor omfattende til å behandles her. Iggers & Wang påpeker hvor omfattende en slik analyse av alle mulige kulturelle uttrykk ville vært, og også at analysemetodene man kan bruke (f.eks. *thick description*) har interne problemer en måtte tatt videre hensyn til.²⁵ Jeg er enig med Iggers & Wang, i at en *thick description* av alle kulturelle uttrykksformer for kolonihistorie er for omfattende. Av hensyn til oppgavens lengde har jeg valgt å – så langt det går – begrense meg til norsk historiefaglig litteratur og et utvalg av kolonihistoriske debatter som omtaler nordmenns rolle. I tillegg ser jeg på omtalen av kolonihistorien i aviser, som kan gi et godt innblikk i mye som foregår i samfunnet generelt. Historiografi vil i denne teksten regnes som hvorfor og hvordan utviklingen av retninger og trender innen historiefaglig litteratur har foregått på den måten den har. Debattene og historietekstene som analyseres i denne oppgaven er uttrykk for ulike forestillinger om norsk fortid, som igjen har implikasjoner for forståelsen av nordmenns historie og fordrer ulike idealer og handlingsmønstre i samtid og fremtid.

1.4 Teori: Historiebruk, postkolonialisme og postmodernisme

Ifølge Håkon R. Folkenborg, forfatter av *Én fortid – mange fortellinger: Introduksjon til historiebruk* (2018), er historiske forestillinger forenklinger og generaliseringer som forklarer hva som er viktig og uviktig for å forstå en historisk utvikling, kontinuitet eller enkelt hendelse.²⁶ Disse forestillingene om fortiden er med på påvirke ens forståelse av samtiden og forventninger om fremtidige behov og utvikling.²⁷ Forholdet mellom et individs forestillinger om fortiden, forståelse av nåtid og forventninger til fremtiden blir betegnet som «historiebevissthet», og er blitt et sentralt analysebegrep i faghistorie og historiedidaktikk.²⁸ Historiske forestillinger om bestemte tema kan variere og konkurrere for å bli anerkjent som den etablerte måten å forstå fortiden. Dette skjer sjelden uten et formål. Folkenborg nevner fire funksjoner disse historiske forestillingene kan gis: de kan brukes for å forklare grupperes plass i verden, kalt identitetsskapende historiebruk; de kan brukes legitimerende for å skape oppslutning rundt, og vilje til gjennomføring av politikk og ideologier; de kan brukes underholdende – ofte tilknyttet salg og fortjeneste; og de kan brukes eksplorativ-forskende for å kartlegge og beskrive eller drøfte og problematisere.²⁹ Ingenting tilsier at ikke en kilde kan

²⁵ Iggers & Wang 2013, s.4

²⁶ Folkenborg 2018, s.19

²⁷ Ibid., s.23ff

²⁸ Kvande & Naastad 2013, s.44

²⁹ Folkenborg 2018, s.39-43

ha flere funksjoner på samme tid. Et godt eksempel er den danske, kolonihistoriske filmen, «Guldkysten», av Daniel Dennick (regissør). Filmen er på en side et kommersielt underholdningsprodukt. På en annen side viser filmen historiske forestillinger om slavehandelen, noe som har forårsaket at norske journalister bruker filmen til å diskutere norsk identitet og det de kaller «et mørkt kapittel i norsk historie».³⁰

Mangfoldet av historiske forestillinger, fortolkningsrammer av samtid og forventninger til fremtid utgjør ikke et statisk, stillestående system. Hvert enkelt av disse tre elementene kan påvirkes av nye problem, spørsmål, empiri og kildebevis. I denne sammenhengen skapes nye spørsmål og forestillinger som er relevante for den nye generasjonen diskusjonsdeltagere.³¹ Dette utgjør en kobling mellom historiebruk og historiografi som kan gi mange nye perspektiv til oppgavens spørsmål. De ulike historiske forestillingene forventes å bringe med seg egne «systemer» som forklarer hva som er viktig og uviktig for å fortelle historien om nordmenn i tropekolonier.

Når man snakker om historiografi i de siste tre tiårene, er det få andre historiografiske trender som har hatt like stor innflytelse som postkolonialisme. Denne løst sammensatte retningen har hatt stor innvirkning både i og utenfor akademia. Historiker og med-forfatter av *Danmark: En kolonimagt* (2017), Anne Folke Henningsen, beskriver postkolonialisme som ikke én, men flere kritiske teorier og metoder som brukes til analyse. Denne analysen dreier seg ofte om maktbalanser og maktrelasjoner i koloniale og etter-koloniale situasjoner, der politisk selvstendighet etter avkoloniseringen ikke nødvendigvis endrer maktbalansen overfor tidligere kolonimakter.³² Postkolonialisme er tett knyttet til studiet av maktforhold. Iggers & Wang (2013) påpeker at i et postkolonialistisk perspektiv er undertrykkelse og utbytting av tidligere kolonier stadig vedvarende gjennom språk, politikk og økonomiske foretak, selv om retorikken har endret seg.³³ I forskning som baserer seg på postkolonialistiske teorier har språk og kommunikasjon blitt viktige kilder til å identifisere maktrelasjoner, definisjonsmakt og språklig påvirkning på folks forståelsesramme.³⁴

³⁰ NTB 22. desember 2015.

³¹ Ibid., s.26

³² Henningsen 2017, s.401

³³ Iggers & Wang 2013, s.281

³⁴ Henningsen 2017, s.401

Innenfor et postkolonialt perspektiv på historie finner vi også kritikk av historiefaget selv. Ifølge Iggers & Wang fremkommer denne kritikken (1) som en kritikk av opplysningsidealer i europeisk forskningstradisjon generelt, spesielt knyttet til moderniseringsprosessen, sekularisering, og ideen om at disse forskningstradisjonene la et grunnlag som kunne brukes på ikke-europeiske forhold,³⁵ og (2) i form av en kritikk av historiefaget spesielt, som en vitenskap med et fundament innen europeisk imperialisme og utviklingen av nasjonalstaten. Visse varianter av postkolonialisme innebærer da også en kritikk av det nasjonale perspektivet, og retter seg heller mot perspektivet til de koloniserte eller på andre måter marginaliserte i og utenfor en nasjons grenser.³⁶ Disse teoriene har preget kolonidebatten i Danmark, men innflytelsen dette har hatt på norsk kolonihistorie og debatt er lite utforsket. Jeg har nå tatt for meg en akademisk forståelse av postkolonialisme. I denne oppgaven ønsker jeg å opprettholde et utvidet perspektiv på postkolonialisme. Her kan også uttrykk fra aktører utenfor akademia sees i lys av postkolonialisme, ved at temaet omhandler kolonisering, avkolonisering og/eller relasjonen mellom tidligere kolonimakt og kolonisert. Hos aktører utenfor akademia kan det også finnes ulike postkoloniale tenkemåter, som strekker seg fra å ha et kritisk blikk på resultatet av avkolonisering, til å legge vekt på spor av imperialisme og kolonialisme i hverdagslig kommunikasjon som reklame, undervisning og tale.

En annen kritikk av historiefaget som begynte å fremtøne fra 80-tallet er knyttet til «postmodernisme». Postmodernisme er i likhet med postkolonialisme et samlebegrep for en rekke løst sammenkoblede teoretiske og metodiske innfallsvinkler på historieskriving. Omkring 1980 foregikk en rekke endringer i akademiske miljøer som av mange er blitt beskrevet som «den språklige vendingen».³⁷ Forskere kritiserte historieskrivings litterære egenskaper og epistemologiske problemer, noe som førte til en rekke nye utfordringer og påfølgende løsninger. Ved å analysere språkbruk, samt å kritisk vurdere litterære trekk ved historiske kilder som narrativ og sjangertrekk åpnet man for nye, språklige innfallsvinkler for å rekonstruere samfunn og kulturer i historieskriving. Med andre ord ønsket forskere å kritisk vurdere historiefagets posisjon mellom fiksjon og fakta. Dette forholdet mellom historisk fiksjon og fakta er knyttet til faglig uenighet. Noen forskere har gått så langt som å mene at alle historiske tekster kun kan forstås som representasjoner av en utilnærmelig historisk virkelighet. Velger man likevel å forsøke å tilnærme seg den historiske virkeligheten så langt det går, er det mye å

³⁵ Iggers & Wang 2013, s.283, 287

³⁶ Ibid., s.289

³⁷ Ibid., s.301f

hente fra språklige analysemetoder og postmodernistiske teorier. En betydelig implikasjon av disse er kritikk og dekonstruksjon av, samt dannelsen av alternativer til ulike «metanarrativ». Metanarrativ er ofte forklart som bredt dekkende, lineære historiske fortellinger med et teleologisk mål, eksempelvis nasjonalistisk og marxistisk historieskriving, der narrative ofte knytter seg uløselig til henholdsvis samlingen av nasjonen eller klassekamp. Dekonstruksjon av forenklerende og generaliserende «store teorier» er enda et typisk postmodernistisk trekk, noe vi skal komme videre inn på i kapittel 2.³⁸

1.5 Litteratur og kilder

Nordmenn i dansk-norsk slavefart og kolonivirksomhet er et ganske snevert tema i et allerede snevert kolonihistorisk forskningsfelt. Likevel er det ikke helt uberørt: daværende student Johan Skog Jensens skrev i 2008 en tekst som er et svært interessant eksempel på et norsk historisk arbeid om kolonihistorie. Det er en bacheloroppgave, men har fått anerkjennelse gjennom Ordningprisen for beste norske studentoppgave i 2008. Det var også i denne sammenheng Skog Jensens artikkel ble publisert i tidsskriftet *Internasjonal politikk* i 2009. I artikkelen forklarer Skog Jensen bakgrunnen for ervervelsen av Danmark-Norges første koloni, og hvordan disse tidlige kolonistene måtte forholde seg til lokale indiske makthavere. Gjennomgående kommenterer Skog Jensen også kolonihistoriens lille plass i norsk historieformidling, og som en mulig forklaring peker han på at idéen om Norge som kolonimakt bryter med norsk nasjonal selvforståelse.³⁹ Masterstudent Ina V. N. Rånes har skrevet en svært interessant masteroppgave i henhold til mitt tema. I oppgaven tar hun for seg nettopp det Skog Jensen kommer inn på: hvorfor dansk-norsk slavehandel har blitt lite omtalt i norsk historiografi og offentlig rom. Årsaken mener hun har sammenheng med mangfoldet av identiteter og historieforståelser i dagens Norge, at slavehandel virker fjern og irrelevant for norsk historie, og at man skriver fra seg ansvar for hva som skjedde i Danmark-Norge til den dominerende parten – Danmark.⁴⁰ En annen masterstudent som har skrevet om norsk kolonihistorie er Tobias Eilertsen. I den svært så selvforklarende tittelen «Kolonitiden: En komparativ analyse av norske og danske lærebøker om kolonisering og kolonitiden» dekker han behandlingen av kolonitiden generelt, men retter samtidig lupen mot norske kolonister. Her finner Eilertsen at dansk-norsk kolonisering kun er overfladisk behandlet i lærebøkene, og at avkoloniseringen i stor grad er utelatt.⁴¹ I tillegg til

³⁸ Ibid., s.301ff

³⁹ Skog Jensen 2009, s.6

⁴⁰ Rånes 2016, s.55

⁴¹ Eilertsen 2017, s.2, 57f

disse har Øystein Røstum skrevet en masteroppgave om et konkursslått sukkerraffineri i Bergen på 1700-tallet, og belyser dermed de økonomiske aktivitetene som knytter Bergen til slavehandelen.⁴² I «Small players in the big game – Norwegians and the slave trade» utforsker Maria Lavik tre individer med tilknytning både til slavehandelen og Norge. Her peker hun særlig på møtet mellom fremmede kulturer, merkantilisme og humanisme i en økonomisk innviklet trekantandel.⁴³ For min oppgave vil disse studentenes arbeid utgjøre en del av historiografien, men på samme tid viderefører oppgaven min arbeidet som mange av disse forfatterne starter. Oppgaven skiller seg ut tematisk og metodisk ved å være opptatt av avisomtale og avisdebatt, og skiller med sin egen historiografiske vinkling som vil gi et originalt bidrag til norsk kolonihistorieskriving.

Innen historisk litteratur finner vi hovedsakelig to bøker som omtaler nordmenn og norske samfunns tilknytning til kolonitiden, i tillegg til enkelte verk som beveger seg i ytterkanten av hva som er relevant for oppgavens problemstilling. Tidligere journalist og litteraturforsker Yngvar Ustvedt (1928–2007) har skrevet det populærvitenskapelige verket *Trankebar: Nordmenn i gamle tropekolonier* (2001). Verket omhandler norske og norskfødte tjenestemenn for det danske imperiet og knytter Norge til kolonitiden gjennom kolonivarer i norske markeder, norske sjøfolk og soldater. Mest tyngde legger Ustvedt likevel på norske og norskfødte embetsmenn og andre enkeltindivider med stor innflytelse i Danmark-Norges asiatiske kolonier.⁴⁴ Hobbydykker og forfatter Leif Svalesen har skrevet boken *Slaveskipet Fredensborg*, om skipet som forfatteren selv var med på å oppdage og arkeologisk utgrave på 70-tallet. I boken tar Svalesen utgangspunkt i utgravinger, skipslogger og annet arkivmateriale for å fortelle om slaveskipets siste reise; en reise som belyser hvordan norskekystens infrastruktur var sentral for dansk trekantfart til koloniene.⁴⁵ Boken er en del av et UNESCO-prosjekt for å kartlegge trekantandelen, og vraket er ifølge Svalesen det best dokumenterte slaveskipsvraket fra den transatlantiske slavefarten.⁴⁶

⁴² Røstum 2008

⁴³ Lavik 2013

⁴⁴ Ustvedt 2001, s.73f, 77, 94, 98, 284f

⁴⁵ Svalesen 1996, s.25

⁴⁶ Diène 1996, s.4; Svalesen 2005, s.92

1.5.1 Aviser som kilde

I tillegg til disse faghistoriske og populærvitenskapelige verkene vil jeg benytte meg av avisartikler, reportasjer, kronikker og debattinnlegg om norsk kolonihistorie i et utvalg store norske avismedier. Disse blir brukt til å etablere en situasjonskontekst rundt diskusjonen av norsk kolonihistorie. I tillegg er et utvalg kronikker og debattinnlegg brukt som kilder til å utforske forfatterens representasjon av nordmenn og ikke-nordmenn.

Aviser har lenge vært anerkjent som nyttige kilder til å utforske offentlige uttrykk for holdninger og fremstillinger – inkludert representasjon – knyttet til ulike diskurser. I nyere forskning er det lagt vekt på aviser som en viktig offentlig arena som er med på å skape identiteter, fellesskap og andre uttrykk for historiske forestillinger.⁴⁷ Det er likevel vanskelig å si sikkert hvorvidt debattene om norsk kolonihistorie er representative for en allmenn opinion. Debattene i kapittel 4 er derfor hentet fra tre tiår, noe som gir en viss bredde i undersøkelsen. I tillegg er det ikke formålet å finne én norsk opinion, men heller hvilke meninger, holdninger og historiske forestillinger som blir uttrykt i og påvirker debatten om nordmenns rolle i kolonitiden. Til en viss grad kan en også si at selv leserinnlegg er uttrykk for redaksjonens utvelgelsesprosess, og må ifølge medieforsker Sigurd Allern «vurderes som «kollektive kilder»». ⁴⁸ Dette vil ikke si at leserinnleggene representerer redaksjonens ståsted, men at de kan være uttrykk for mål og interesser redaksjonen har for presentasjonen av mediet. Dette kan være sensasjonalisme og avdekking av glemt eller underkommunisert kunnskap, samt personlige, institusjonelle og økonomiske motivasjoner om å skape samfunnsdebatt eller selge aviser.⁴⁹

I tillegg kan aviskilder brukt både som levninger og beretninger være nyttige for å utforske en historisk kontekst. Aviser dokumenterer hendelser, holdninger og meninger om knyttet til dansk-norsk kolonihistorie. Både forfatterens omtale, og hva de omtaler kan bidra til å utrede situasjonskonteksten til hendelser og språklige uttrykk i kolonihistoriske debatter og historiografi.⁵⁰ Her må man, som med alle kilder, utvise kildekritisk skjønn.⁵¹ En kan alltid tjene på å kryssjekke med andre kilder; en feilsitert kilde kan ofte multipliseres i journalistikken, idet journalister baserer seg på annen feilaktig journalistikk og perpetuerer unøyaktigheter.⁵²

⁴⁷ Allern 2015, s.36; Tjelmeland 2004, s.122, 126, 129

⁴⁸ Allern 2015, s.37

⁴⁹ Tjelmeland 2004, s.118

⁵⁰ Allern 2015, s.36; Tjelmeland 2015, s.119f

⁵¹ Allern 2015, s.39; Tjelmeland 2004, s.118

⁵² Allern 2015, s.39

Jeg har i dette kapitlet lagt det idémessige, teoretiske og metodiske utgangspunktet for oppgaven. I det følgende kapitlet kartlegger jeg de danske og internasjonale trendene innen kolonihistorieskriving, og knytter denne til den begrensede norske litteraturen. I kapittel 3 redegjør jeg for metode og presenterer data fra registrering av tekster om kolonihistorien i et utvalg norske aviser fra 1980–2017. Kapittel 4 består av en representasjonsanalyse av tre debatter i en 20-års periode (1997–2017). I oppgavens nest siste kapittel drøfter jeg omfanget og tematiseringen av kolonihistorien i norske aviser i lys av den analyserte debatten og historiefaglig litteratur, hvordan representasjonen av nordmenn og ikke-nordmenn påvirker de ulike historiske fremstillingene, samt hvorvidt Norge kan sies å ha en kolonihistorie.

Kapittel 2: Dansk og norsk kolonihistorisk litteratur etter 1980

I 1967 utkom Torkild Hansens *Slavernes kyst*. Det første verket i en romantrilogi, som i sin kombinasjon av velskrevenhet og grundig kildegransking har fungert som inspirasjonskilde for historikere og populærvitenskapelige forfattere siden. Boken åpner med et sitat fra Goethe, «noch hab ich mich ins Freie nicht gekämpft». ⁵³ Sitatet beskriver det Hansen forsøker å oppnå med boken sin: Å hjelpe fortellingen om slavene som levde og døde i danske lenker med å «kjempe seg ut i det åpne». Slavehandelen er et tema Hansen mener av uante grunner er oversett i en ellers mangfoldig kolonihistorielitteratur. ⁵⁴ Av mange regnes Hansens historiske romantrilogi som et av de første uttrykkene for kritisk utforskning av de mørke sidene ved Danmarks koloniale fortid. ⁵⁵ Hansens belysning av dansk slavehandel kan settes i sammenheng med avkolonisering og inntøget av karibiske historikere ved hovedsakelig amerikanske universiteter. Ifølge de danske historikerne Niklas Thode Jensen og Gunvor Simonsen har dansk historieforskning om Dansk Vestindia i stor grad «followed the main currents in international historical research, albeit occasionally with some delay». ⁵⁶ Lite tilgjengelig arkivmateriale grunnet store fysiske avstander, uoversiktlige arkiv og språkbarrierer har ført til et inntil relativt nylig vedvarende skille mellom dansk- og engelskspråklig forskning. Særlig har dette utslag i «a somewhat nationalist approach to Danish colonial history» frem til ca. 1980. ⁵⁷ Norske historikere har kanskje ikke språkbarrieren overfor dansk språk, men kan likevel ikke skilte med mange akademiske tekster vedrørende dansk-norsk kolonitid. Til tross for skillet mellom dansk, norsk og internasjonal forskning, er forskerne ofte inspirert av de samme strømningene innen historiefaget – særlig fremveksten av postkolonialisme og postmodernisme. ⁵⁸ I dette kapittelet ser jeg nærmere på hvordan norsk forskning på kolonisering og den transatlantiske slavehandelen er utformet i takt med internasjonale og danske historiografiske strømninger. Med dette forsøker jeg å forklare hvordan postkolonialisme og postmodernisme har formet og former behandlingen av temaet, og hvordan dansk og internasjonal forskning knytter seg til og setter dagsorden for norsk forskning.

⁵³ Goethe i Hansen 1968, s.8; oversettelse: «Ennå har jeg ikke kjempet meg ut i det åpne/fri».

⁵⁴ Hansen 1968, s.21f

⁵⁵ Nonbo Andersen 2013, s.63

⁵⁶ Thode Jensen & Simonsen 2016, s.476, 478

⁵⁷ Ibid., s.478

⁵⁸ Ibid., s.478

2.1 Ny sosialøkonomisk kolonihistorie fra 1980

Ifølge historikerne Niklas Thode Jensen og Gunvor Simonsen var *Vore gamle tropekolonier* (Brøndsted red.) fra 1952-53 lenge det viktigste og mest omfattende samleverket om dansk-norsk kolonihistorie. Kritikken av samleverket for å fremme et nostalgisk, og delvis rasistisk perspektiv på dansk storhetstid som kolonimakt ledet frem mot nye forsøk på å ramme inn den danske kolonihistorien.⁵⁹ Ifølge den danske historikeren Astrid Nonbo Andersen kom den tidligste kritikken av dansk kolonihistorie, i tillegg til Hansens bok, fra venstreorientert presse i forbindelse med 50-årsjubileet for salget av Dansk Vestindia i 1967.⁶⁰ Innen 80-tallet hadde også danske akademikere fått fornyet interesse for feltet, og ønsket å utbrodere de gamle storverkene med mer kontemporære tematikker innen humaniora og samfunnsvitenskap.⁶¹ Spesielt gjaldt dette sosial- og økonomihistorie. På 70-tallet og starten av 80-tallet var særlig historikerne Green-Pedersen og P. C. Willemoes Jørgensen tidlig ute med å legge vekt på slave og «de andres» perspektiv i den danske slavehandelen. Men, ifølge kolonihistoriker (og senere medredaktør i *Danmark og kolonierne*) Niels Brimnes (1992), kun overfladisk og begrenset til rammene av økonomisk historie.⁶² Som en del av Politiken forlags *Danmarks historie* fra 1980-82 ble det utgitt to bind som omhandlet Danmarks tropekolonier: Ole Feldbæk & Ole Justesens *Kolonierne i Asien og Afrika*, og Ove Hornbys *Kolonierne i Vestindien*. Disse verkene angrep koloniaspektet ved danmarkshistorien i lys av sosialøkonomiske forhold.⁶³ Bindene tok for seg handel mellom det danske kjerneområdet og de koloniserte områdene, men også de dansk-norske koloniernes handel med makter utenfor Europa. Disse ikke-europeiske statene kunne ofte overgå europeerne i statsdannelse, våpenmakt og intellektuelle institusjoner, noe spesielt Feldbæk & Justesen (1980) var tidlig ute i boken sin med å legge vekt på. Feldbæk (1980) argumenterte for at Danmark i stor grad måtte tilpasse seg det indiske samfunnet for å fremme sine økonomiske interesser.⁶⁴ Den indiske historikeren Sanjay Subrahmanyam kom i 1989 med en tekst som omhandler Dansk østindisk kompani (DOC)⁶⁵ handel innad i Asia. Teksten viser til hvordan DOC var tettere innvevd i det asiatiske maritime handelsnettverket enn både Storbritannia og Nederland. Dette medførte ifølge Subrahmanyam at koloniens ledelse til tider handlet svært selvstendig fra moderlandet, men også til at det var sterkt preget

⁵⁹ Thode Jensen & Simonsen 2016, s.479

⁶⁰ Nonbo Andersen 2013, s.63

⁶¹ Ibid., s.73f

⁶² Brimnes 1992, s.104; Thode Jensen & Simonsen 2016, s.480

⁶³ Brimnes 1992, s.102

⁶⁴ Feldbæk & Justesen 1980, s.25

⁶⁵ DOC er en forkortelse etter det originale danske navnet, *Dansk Ostindisk Compagnie*, slik kompaniet er kjent i dansk og engelsk historieskriving.

av asiatiske økonomiske konjunkturer.⁶⁶ I antologien *Emporia, Commodities and Entrepreneurs in Asian Maritime Trade, c. 1400-1750 (1991)*, benytter Feldbæk begrepet «Country trade» som et uttrykk for det Subrahmanyam snakker om. DOC og deres besittelser hadde trådt inn i rollen som en hvilken som helst asiatisk handelsinstitusjon, som i hovedsak fraktet indiske kjøpmenns gods. Likevel var DOC i en mellomposisjon mellom det asiatiske og det europeiske, som benyttet seg av sin europeiske stormaktsstatus samt nøytralitet til å få store handelsfordeler i et Asia som møtte stadig større innflytelse fra europeiske kolonimakter.⁶⁷ Feldbæk og Subrahmanyam fremmer et perspektiv der ikke bare de lokale asiatiske handelsaktørene fikk en betydelig plass i fortellingen om dansk-norsk kolonial handel, men viktigere: den dansk-norske koloniale handelen fikk sin plass i fortellingen om den bredere asiatiske maritime handelen. Med andre ord ble DOC koblet inn i et transnasjonalt system. Denne behandlingen understreker viktigheten av den ikke-europeiske lokalbefolkningens plass i fortellingen om dansk-norsk kolonihistorie, i første rekke i Asia – men også i andre koloniale områder. Økonomisk handelshistorie ble altså et viktig første steg mot å konsentrere seg om de koloniserte. Samtidig har historiker Niels Brimnes (1992) påpekt at fokuset på sosialøkonomiske forhold i Politikkenes *Danmarks historie (1980–82)* brakte kulturmøtet mellom dansker og ikke-europeere enda mindre i fokus sammenlignet med *Vore gamle tropekolonier*. Feldbæk selv begrunnet denne nedprioriteringen av kulturmøtet ved å peke på manglende kildegrunnlag.⁶⁸ Det er klart at en økonomihistorisk vektleggelse av kvantifiserbare kilder ikke var et godt grunnlag for å studere menneskelige opplevelser. Selv om Feldbæk, Justesen og Hornbys bøker fra 1980 i stor grad har unngått beskyldninger om stormaktsnostalgi og rasisme, ble de utsatt for kritikk fra en relativ fersk postkolonialistisk vinkel.

2.2 Postkolonial kritikk, orientalisme og kulturmøter

I sin historiografi om Dansk Vestindia, konkluderer Thode Jensen og Simonsen (2016) med at «until 1980 Danish historians predominantly engaged with the Danish-Norwegian West Indies from a Danish imperial perspective».⁶⁹ Ved å ta utgangspunkt i danske kilder, fra danske handelsmenn og koloniadministrasjoner og med dansk politisk historie som bakteppe, ble forutsetningen for historieformidlingen dansk. Selv om Feldbæk, Justesen og Hornby – mest sannsynlig uten å stå alene – ikke la vekt på kulturmøter, var det grunnleggende problematisk

⁶⁶ Subrahmanyam 1989, s.41, 56

⁶⁷ Feldbæk 1991, s.33-35

⁶⁸ Ibid., s.104

⁶⁹ Thode Jensen & Simonsen 2016, s.480

å kun se kolonitiden fra et dansk perspektiv. Både Nonbo Andersen (2013) og Brimnes (2002) legger vekt på Edward Saids *Orientalism* fra 1978 for å forklare hvorfor nettopp 80-tallet ble en periode med økt interesse for forskning på dansk kolonihistorie.⁷⁰ I *Orientalism* kritiserte Said europeiske og angloamerikanske forskere på et tematisk og metodisk plan; vestlig forskning var et verktøy for kontroll og definisjonsmakt knyttet til imperialism. «Orienten» ble til et studieobjekt konstruert og forstått gjennom vestlige begreper og metoder.⁷¹ Saids kolonialismekritikk brakte med seg diskursanalytiske metoder til analysen av kolonitiden, og har inspirert utallige forskere over hele verden, også i Danmark og Norge. I ettertid har Said blitt kritisert for en essensialistisk holdning overfor sivilisasjonene, «Vesten» og «Østen». Gjennom imperialism blir *Vesten* sammenføyd på en måte det er vanskelig å forsvare. Samtidig kritiseres Said for å ikke gi nok rom for de koloniale ofrenes agens. De koloniserte blir kun *ofre*, som passivt mottar undertrykkelse; *Vesten* blir den eneste aktøren som har historisk handlingsrom. På denne måten blir Saids *Orientalism* det den kritiserer vestlig forskning for å være: eurosentrisk.⁷² I forordet til utgaven fra 2003 kommenterer Said kritikken ved å påpeke at det burde sees som en bok om «culture, ideas, history, and power», snarere enn en bok om midtøstenpolitikk.⁷³ Det er teorier og metode om makt, kultur og kritisk forskning som utgjør bokens viktigste arv, plukket opp av et internasjonalt publikum.

Utover 80-tallet begynte forskere å legge mer vekt på de kolonisertes perspektiv, deres agens, og kulturmøter som foregikk i koloniene. Som nevnt hadde Feldbæk vurdert kildegrunlaget til slikt historisk arbeid som for tynt. Nye metoder måtte derfor utredes. Antropologer inspirert av Saids *Orientalism* og diskursanalytiske fremgangsmåter utfordret Feldbæk og den sosioøkonomiske historiske tradisjonens ståsted. Forskere som Esther Fihl og Karen Fog Olwig kritiserte det de anså som eurosentriske fremstillinger av kulturmøter, med utgangspunkt i et dansk perspektiv til tross for at de omhandlet slaveri, slavehandel og de undertrykte i koloniene. Også litteratur som stilte seg kritisk til det danske slaveriet hadde en tendens til å legge europeiske verdier og perspektiver til grunn i fordømmelsen.⁷⁴ Postkoloniale forskere begynte å ta avstand fra europeiske kilder i et forsøk på å omgå «oss – dem» forholdet i vestlig litteratur. Særlig antropologihistorikeren Esther Fihl ønsket å utvide det Feldbæk hadde begynt på – å

⁷⁰ Nonbo Andersen 2013, s.73; Brimnes 2002, s.428

⁷¹ Said 2018, s.15ff, 25f; Iggers & Wang 2013, s.283f

⁷² Brimnes 2002, s.428, 429; Iggers & Wang 2013, s.284

⁷³ Said 2018, s.iif, forordet er fra 2003 men oversatt til norsk og utgitt i Cappelen Damms 2018-utgave som jeg her har benyttet som kilde.

⁷⁴ Brimnes 1992, s.105

utforske de forholdene og handlingsrommet dansker og indere hadde i de tidlige koloniene.⁷⁵ Dette begrenset imidlertid kildegrunnet betydelig da slaver og allmue sjelden etterlot seg skriftlige kilder, og det stilte store krav til språkferdigheter. I Brimnes' (1992) oppsummering av den historiografiske utviklingen på 80-tallet har han særlig vektlagt en norsk historiker som har hatt innflytelse på utviklingen av dansk og norsk kolonihistorisk historiografi, Per Oluf Hernæs. Hernæs diskuterte bruken av danskspråklige kilder; den norske historikeren mente å kunne bruke danske kilder for innblikk i ikke-europeiske perspektiver og forhold – så lenge en arbeider bevisst og metodisk mot etnosentrisme. I sin tekst fra 1992 sier Brimnes seg enig i at danske kilder kan brukes, men er kritisk til hvor nyttige de er til å danne historiske forklaringer. Isteden foreslår Brimnes en kombinasjon av antropologiske og historiefaglige metoder for å forske på kulturmøtet mellom dansker og de ikke-europeiske i koloniene. Ifølge Brimnes kan danske kilder benyttes, men kun kildekritisk sikkert for å belyse hvordan danskene kommuniserte og forstod det indiske samfunnet. Grunnet dette kildekritiske problemet har flere forskere tendert mot å utforske hvordan danskene konstruerte seg selv («oss») og de koloniserte («dem») gjennom språkbruken som forekom i kulturmøtet.⁷⁶

2.3 Metodisk utvikling og postmodernisme etter 1990

Historikeren Niels Brimnes, hvis artikkel fra 1992 er en sentral kilde i forrige delkapittel, har vært aktiv i diskusjon og utvikling av metode for å studere kulturmøter. På 90-tallet ble begrepsapparatet og det teoretiske grunnlaget mer omfattende. I 2002 viderefører han angrepet på eurosentrisme og essensialisme, som han mener skaper problematisk forenklete ideer om historisk utvikling. Alternativet han legger frem er begreper som i større grad åpner for en mer postmoderne forståelse: «Fragmentert og kompleks, men ikke fullstændigt kaotisk».⁷⁷ I teksten «Sammentræf og hybriditet – To nøglebegreber i postmodernismens komplekse verdenshistorie» forklarer Brimnes sosialkonstruktivistiske ideer som hybriditet – at et kulturelt fenomen konstrueres av tolkeren, men ofte med utgangspunkt i geografiske og historiske røtter – og ideen om at tilfeldige sammentreff styrer verdenshistorien mer enn noen lineær prosess. Selv om forfatteren selv innrømmer at denne historieforståelsen er kompleks og vanskelig å strukturere, åpner begreper som disse for likeverdig agens og dialog som grunnleggende faktorer i kulturmøtene.⁷⁸ Brimnes arbeid representerer en gryende sammenknytning av

⁷⁵ Ibid., s.108

⁷⁶ Ibid., s.109f, 111f

⁷⁷ Brimnes 2002, s.433

⁷⁸ Brimnes 2002, s.429, 432ff

postkolonialisme og postmodernisme, som fikk fotfeste mot slutten av det 20. århundret. Som nevnt kritiserer postmodernister større teorier om lineær historisk utvikling, innesluttede systemer for historisk utvikling og «metanarrativ» for å være problematiske forenklinger av historieformidling.⁷⁹

Interessen for kultur møter var ikke et emne kun for ren diskursanalytisk kulturhistorie, men ble slått sammen med sosioøkonomisk historieskriving av blant annet den norske historikeren Per. O. Hernæs. Brimnes (1992) presenterer Per O. Hernæs som en av få norske forskere som har hatt stor innflytelse på dansk kolonihistorie. I sin doktorgrad fra 1992⁸⁰ kombinerer Hernæs kvalitative og kvantitative undersøkelser av det vestafrikanske samfunnet og slavehandel i kontakt med danske aktører på 16- og 1700-tallet.⁸¹ Gjennom ca. 400 sider tar forfatteren for seg hvordan lokale aktører fra ulike lokale og europeiske kulturer i «an "open system" where actors on both sides played a strategic game based on a "mutual assessment of advantages"»⁸² sammen gjorde mulig en «dansk slavehandel». En slavehandel han anslår involverte omlag hundretusen slaver fra 1660–1806.⁸³ Ved å ta i bruk bl.a. Fredrik Barths teorier om interaksjon⁸⁴ viser Hernæs til hvordan handlingene til en enkelt afrikansk mann forårsaket krig mellom danske og nederlandske kolonister i området. På samme måte som afrikanske aktører kunne spille på intern konflikt hos europeerne for å styrke egen posisjon i handel og politikk, viser Hernæs også til hvordan danske kolonister gjorde det samme overfor afrikanerne.⁸⁵ Videre ser Hernæs på det politiske systemet i det vestafrikanske samfunnet danskene opererte i, og identifiserer gamle vestafrikanske politiske institusjoner i dansk korrespondanse og Palaverbøker.⁸⁶ I handelsøyemed respekterte og benyttet danskene seg av disse institusjonene for å overleve den relativt skjøre kolonitilværelsen. På denne måten benytter Hernæs hovedsakelig danske kilder for å utforske det afrikanske samfunnet på 1700-tallet, og interaksjonen mellom aktører i det kulturelle mangfoldet.⁸⁷ Den andre halvdel av boken består av grundige

⁷⁹ Iggers & Wang 2013, s.301f

⁸⁰ Redigert og utgitt som bok i 1995. Dette er versjonen jeg benytter meg av.

⁸¹ Hernæs 1995, s.1f

⁸² Priestly i Hernæs 1995, s.3

⁸³ Hernæs 1995, s.233

⁸⁴ Hernæs refererer særlig til Barths *Models of Social Organization*, 1971. Denne teorien, slik den blir forklart av Hernæs, går ut på at alle aktører i et politisk/økonomisk system handler for å opprettholde eller øke sine verdier. Verdier defineres i vid forstand til å innebefatte både materielle og ikke-materielle goder – fra fysiske varer og formuer til politiske allianser og innflytelse, og sosial makt. Jf. Hernæs 1995, s.12f.

⁸⁵ Hernæs 1995, s.93, 94

⁸⁶ Palaver-bøkene er en kildesamling med dokumenter fra «palaver», eller offisielle forhandlinger mellom danske og afrikanske lederskikkelser. Jf. Hernæs 1995, s.100.

⁸⁷ Hernæs 1995, s.100, 127f

kvantitative volumanalyser av slavehandelen og den interne handelen mellom europeere rundt de danske handelsfortene. Til slutt diskuterer han eksisterende teorier rundt slavehandelen i lys av sine egne funn. Han argumenterer for å avvikle «the gun-slave-theory», som går ut på at fortjenesten fra slavehandelen ble brukt av den lokale afrikanske eliten for å skaffe flere slaver i en ond sirkel. I tillegg kritiserer han «underdevelopment-theories» om at de europeiske økonomiske aktivitetene er hovedårsak til senere afrikansk underutvikling, og ønsker å vektlegge både positive og negative implikasjoner på det afrikanske samfunnet. Hernæs stiller seg skeptisk til «store teorier», og sier han heller ønsker at arbeidet hans bidrar med empiriske data for falsifisering og problematisering snarere enn teori- og modellskapning.⁸⁸

Gjennom hele oppgaven snakker Hernæs hovedsakelig om «danske» aktører. Han benytter «Danmark-Norge» og nevner bl.a. bergens-kjøpmannen Jørgen Thormølen,⁸⁹ men utover dette er ikke forfatteren ute etter å vektlegge norske aktører. I forordet til bokutgaven fra 1995 skriver han «I hope that the book can inspire and provide a base for further research in this field. If I have been able to provoke Danish (Scandinavian) scholars in particular to take up the challenge, one of my major aims have been achieved».⁹⁰ Hernæs skriver først og fremst for et internasjonalt og dansk publikum. Likevel fremkommer det momenter i boken som kan ha implikasjoner også for diskusjonen av norsk kolonihistorie. Når Hernæs diskuterer danske handelskompani og handelsforts forhold til den enevelde danske staten, er han klar på at handelen med slaver i lange perioder var dominert av private enkeltaktører.⁹¹ Den på papiret merkantilistiske kontrollen av handel var kun unntaksvis fullstendig implementert, og åpnet for at private kjøpmenn fra danske og andre europeiske nasjoner tjente på – og på mange måter utgjorde – den «danske» transatlantiske handelen.⁹² Kombinerer man dette med det faktum at varene involvert i den danske handelen var hentet fra både andre europeiske nasjoner og asiatiske marked fremstår handelen som et internasjonalt handelsforetak bestående av enkeltindivider. Spesielt skeptisk er Hernæs til ideen om en ren «trekanthandel» organisert fra Danmark. Kapitalen i handelen ble mot slutten av det 18. århundret flyttet fra Europa til koloniene i Vestindia, til velstående kolonieliter fra ymse europeiske nasjoner.⁹³ Den transatlantiske slavehandelen består altså, tross den statlige styringen som preger dens

⁸⁸ Ibid., s.386, 388f

⁸⁹ Ibid., s.236

⁹⁰ Ibid., s.ix

⁹¹ Ibid., s.238

⁹² Ibid., s.241

⁹³ Ibid., s.247f

begynnelse, av mangfoldige enkeltindividers handlinger. Det er gjennom denne bakk døren at også norske koloniale aktører blir trukket frem i ulike historiefaglige verk.

2.4 Norske kolonihistorikere – teoretisk og metodisk grunnlag

Svært få norske historikere har skrevet direkte om nordmenn i den dansk-norske kolonitiden, og naturligvis har danske forfattere hatt mer enn nok med sine egne danske kolonister og slavehandlere. For å utforske forfatterskap om kolonihistorie må vi derfor bevege oss i kanten av oppgavens fokusobjekt, til en rekke forskere som tross i å skrive om andre aspekter ved kolonihistorie har lagt et teoretisk og metodisk grunnlag.

Finn Fuglestad har dedikert store deler av karrieren sin til å studere afrikansk og latin-amerikansk historie. I disse områdene kommer han kun overfladisk inn på norske og danske koloniale aktiviteter.⁹⁴ Det metodiske arbeidet til Fuglestad er derimot mer sentralt for problemstillingen i denne oppgaven. I *The Trevor-Roper Trap or the Imperialism of History* (1992) tar Fuglestad et engelskspråklig oppgjør med «europeanisation» og eurosentrisme. En er nødt til å ta avstand fra modernistiske metanarrativ om utvikling, som sammenligner og kategoriserer afrikanske kulturers historie med europeisk kultur som forståelsesrammen. Fuglestad mener særlig kulturmøter må studeres, men at også andre utradisjonelle kilder må brukes der andre kilder er fraværende. Alt dette for å danne et bilde av afrikansk kultur til sammenligning og navigering i verdenshistorien.⁹⁵ Poengene gjelder for mer enn bare afrikansk historie. Hovedstandpunktet gjentar han på norsk i innledningen til *Fra svartedauden til wienerkongressen* fra 1999. Her setter han på dagsorden en «teoretisk-epistemologisk krise» i samtidens historiefag, der begrepsapparatet ikke er tilstrekkelig adskilt fra den «vesterlandske» kulturen vitenskapen har sitt utspring i.⁹⁶ I likhet med Hernæs setter han også spørsmålsteget ved forenkende postkoloniale teorier, særlig ideen om et vedvarende, utbytende jerngrep omkring tidligere koloniserte land. Disse teoriene knytter kolonitiden til en vedvarende «underutvikling» og fattigdom i ikke-vesten og rikdom og utvikling i vesterlandene.⁹⁷ Han stiller seg imellom de «like skadelige politiske ytterfløyene» i formidlingen av kolonitiden: en fremstilling preget av «dårlig skjult triumfalisme», og en fremstilling «gjennomsyret av

⁹⁴ I *Latin-Amerika og Karibiens historie* (1994) nevnes de danske koloniene hovedsakelig kun i forbifarten frem til krigene etter den franske revolusjonen, men også at slavedomstolene var «hardest visstnok på de danske øyene» på 1700-tallet. Jf. Fuglestad 1994, s.148, 154f, 165.

⁹⁵ Fuglestad 1992, s.311f, 319, 323

⁹⁶ Fuglestad 1999, s.13f

⁹⁷ Fuglestad 1999, s.21f

skyldfølelse og samvittighetsnag».⁹⁸ Han stiller spørsmål om europeerne var kapable til å utnytte, og om koblingen mellom utnyttelse og underutvikling er like selvfølgelig som noen vil ha det til.⁹⁹ Fuglestad er lite opptatt av norsk og dansk kolonihistorie, noe som lett kan forklares med Danmark-Norges begrensede innflytelse på verdenshistorie – Fuglestads forskningsfelt. Likevel presenterer han i *Fra svartedauden til Wienerkongressen* Danmark-Norge som verdens 5. største sukkerproduserende stat på 1700-tallet, og også den norske sjøhelten Tordenskiolds slaveskipkarriere nevnes i en fotnote.¹⁰⁰ Den korte omtalen gir inntrykk av at nordmenn hentes inn kun for å skape patos og relevans for (de norske) leserne.

En annen bok som beveger seg på utkanten av oppgavens fokusområde er Kirsten A. Kjerland & Knut Rios (red.) antologi, *Kolonitid: Nordmenn på eventyr og Big Business i Afrika og stillehavet* fra 2009. Antologien er et resultat av forskningsprosjektet «In the wake of colonialism. Norwegian commercial interests in colonial Africa and Oceania» ved Universitetet i Bergen fra 2005–2009.¹⁰¹ I boken utforsker ulike forfattere norske enkeltindivider og grupper som deltok i økonomiske aktiviteter i det koloniserte Afrika på slutten av 1800-tallet. Verket er derfor ikke om dansk-norske tropekolonier, men har lik Fuglestad flere punkter som kan belyse norsk kolonihistoriografi gjennom teori og metode. I forordet viser Kjerland & Rio til et hovedbudskap boken igjennom, nemlig å utforske «i hvilken grad enkeltaktører nærmest erobret verden» gjennom businessforetak.¹⁰² Ved å peke på Norges stilling som en sentral europeisk sjøfartsnasjon forsøker forfatterne å bryte med illusjonen om Norge som et «annerledesland», adskilt fra andre europeiske land ved å ikke bare mangle kolonier, men ved selv å ha vært offer for kolonisering. Formålet forfatterne tilskriver verket er belysning og debatt, men også å nøste opp i en historie de mener nærmest er blitt «kriminalisert» etter politisering på 1970-tallet. Ifølge forfatterne er det av denne grunn nesten ikke mulig å fremstille andre enn negative sider og konsekvenser ved kolonialismen.¹⁰³ Kjerland & Rio legger selv frem konferansen «The Nordic Colonial Mind» i Uppsala oktober 2006 som en viktig kilde til inspirasjon – en konferanse knyttet til et internasjonalt nettverk for å stimulere til debatt, studier og samarbeid om utforskningen av nordisk kolonialisme i historie og kultur.

⁹⁸ Ibid., s.22

⁹⁹ Ibid., s.21ff

¹⁰⁰ Ibid., s.400

¹⁰¹ Kjerland & Rio 2009, s.5; UiB 2009, hentet fra <https://www.uib.no/universitetsmuseet/66435/kolonitid-nordmenn-pa-eventyr-og-big-business-i-afrika-og-stillehavet> den 12. april

¹⁰² Kjerland & Rio 2009, s.7

¹⁰³ Ibid., s.5, 6, 7

I introduksjonen til boken presenteres altså flere momenter som er sentrale for norsk kolonihistorieskriving.

Først og fremst er det gjennom enkeltaktører og privat handel at nordmenn direkte er med i kolonitiden. Dette gjør det mulig å snakke om nordmenn som del av kolonialistiske aktiviteter – i det minste etter unionsoppløsningen med Danmark. I tillegg hevder Kjerland & Rio, lik Fuglestad, at kolonihistorie er blitt skygget for av de iboende spørsmålene om skyld, skam og ansvar for koloniale overgrep. «Kriminaliseringen» av kolonihistorien gjennom radikal postkolonialisme forklarer deler av den grunnleggende mangelen på diskusjon om norsk (og skandinavisk) kolonialisme. I forsøket på å omgå dette kritiserer Kjerland & Rio «myten om annerledeslandet». Særlig Norge fremstilles ofte som i en særstilling fra resten av Europa: først og fremst gjennom å ikke ha hatt egne kolonier, men også ved selv å ha vært offer for kolonisering.¹⁰⁴ Det norske (og skandinaviske) selvbildet som *annerledesland* i periferien av Europa blir innen diverse forskningsfelt referert til som *nordisk eksepsjonalisme*. Dette begrepet står svært sentralt i en annen nordisk utgivelse fra 2012, *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region* av K. Loftsdóttir & L. Jensen (red.).

Loftsdóttir & Jensen (2012) opererer med en tosidig definisjon av «Nordic exceptionalism»: enten (1) forståelsen av at den nordiske regionen var i periferien av resten av Vest-Europas kolonitid, eller (2) at den nordiske identiteten innebærer en selvoppfattelse som annerledes fra resten av Europa.¹⁰⁵ Redaktørene plasserer boken i en fortsettelse av postkolonialistisk tradisjon, der postkolonialisme defineres som «the contestation of colonial domination and the legacies of colonialism».¹⁰⁶ Boken er en antologi med deltakere fra flere nordiske land, men kun én norsk forfatter, Erlend Eidsvik. Eidsvik bruker postmoderne og postkolonialistiske analysebegrep for å forklare hvordan nordmenn deltok i og reproduserte koloniale tankesett på slutten av 1800-tallet.¹⁰⁷ Til tross for også å stå på sidelinjen av oppgavens fokus bringer også denne boken frem sentrale konsepter til forståelseshorisonen av norsk kolonihistorie i og utenfor forskning.

¹⁰⁴ Ibid., s.6

¹⁰⁵ Loftsdóttir & Jensen 2012, s.2

¹⁰⁶ Lomba et al. i Loftsdóttir & Jensen 2012, s.3

¹⁰⁷ Eidsvik 2012, s.13, 15, 24f

Tidligere har vi sett at internasjonal kommunikasjon har vært sentralt i kolonihistorisk forskning fra helt tilbake til 80-tallet. Fra midten av 2000-tallet finner vi de første prosjektene for internasjonalt samarbeid om utforskning av nordisk eksepsjonalisme, og gjennom dette en interesse for kolonihistorie. Ifølge UiB ble «In the wake of colonialism»-prosjektet igangsatt fra 2005–2009, og Nordic Africa Institute arrangerte i oktober 2006 sin første internasjonale arbeidsgruppe om nordisk eksepsjonalisme og nordisk kulturell kolonialisme, referert til som «the nordic colonial mind».¹⁰⁸ Loftsdóttir & Jensens (2012) bok er et resultat av transnasjonalt samarbeid. Både «The Nordic Colonial Mind» og *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region* er prosjekter som tar utgangspunkt i historie for å belyse multikulturalitet og post-kolonialisme i den *nordiske regionen*.¹⁰⁹ Denne regionen innebærer, ifølge Loftsdóttir & Jensen, Danmark, Norge, Sverige, Island, Finland, Danmark, i tillegg til Færøyene, Grønland og Åland, og er sammenkoblet gjennom dype historiske røtter, men er også svært kulturelt og etnisk oppstykket.¹¹⁰ Regionsperspektivet er med på å frembringe et transnasjonalt perspektiv på Norden, som gir rom for å utforske enkeltaktører av ulike etnisiteter og nasjonaliteter som deltakere i en større nord-europeisk kolonitid.

2.5 Historisk litteratur om nordmenn i tropekolonier

Av nyere publisert norsk litteratur om dansk-norsk kolonitid er det kun en håndfull verk å by på. De populærvitenskapene verkene til Svalesen (2000) og Ustvedt (2001) diskuterer jeg kort i delkapittel 1.4, men det finnes også noen få publiserte forskningsartikler som diskuterer Norge og nordmenns posisjon i kolonitiden. De fleste historiefaglige tekstene om norsk kolonihistorie er likevel bachelorgrad-, hovedfag- eller mastergradsoppgaver.

Den tidligste studentoppgaven jeg har funnet er Øystein Røstums «Konkursen ved sukkerraffineriet i Bergen – fra søt start til bitter ruin» fra 2008. I teksten undersøker han organiseringen, driften og konkursen til et bergensk sukkerraffineri i 1766, for å forklare hvorfor nettopp dette gikk konkurs mens to andre norske sukkerraffineri overlevde til langt inn på 1800-tallet.¹¹¹ Forfatteren fremhever mangelen på forskning på «omfanget av denne mørke delen av vår historie», og ønsker å fremme et nyansert bilde av fortiden, slik han selv formulerer det: «Det er lett å gå seg bort i sin egen tids tankesett, og det er langt ifra kun *de andre* som har

¹⁰⁸ Universitetsmuseet i Bergen 3. juli 2009; Palmberg udatert.

¹⁰⁹ Palmberg udatert; Loftsdóttir & Jensen 2012, s.5ff, 8

¹¹⁰ Loftsdóttir & Jensen 2012, s.3

¹¹¹ Røstum 2008, s.9f

stygge skamletter begravd i sin historie».¹¹² Selv om han ikke nevner det direkte, fremmer han altså en utfordring til norsk eksepsjonalisme, men er ikke verdinøytral i omtalen av det han ser på som en «skamlett» og «mørk del» av norsk historie.

Johan Skog Jensen fikk i 2009 publisert sin bacheloroppgave i tidsskriftet *Internasjonal Politikk*. Oppgaven er en nøye gjennomgang av sentral dansk litteratur for å forklare den tidlige danske etableringen i India. Skog Jensen påpeker at mange nordmenn deltok på flere nivåer i den koloniale administrasjonen, investerte i kolonivirksomhet, og importerte og eksporterte kolonivarer samtidig som norske sjøfolk og soldater tjente i, og på vei til koloniene. Dette bruker han for å nyansere og problematisere ideen om Norge som annerledesland; han påstår Norge har hatt kolonier i kraft av å være del av en dansk-norsk kolonimakt.¹¹³ Muligens er Skog Jensen litt forhastet i koblingen mellom nordmenn og staten Norge. Teksten har i det minste lite forklaring av hvordan norske aktører representerer kollektivet «Norge», som han går så langt som å kalle en kolonimakt.¹¹⁴

Maria Lavik har skrevet teksten «Small players in the big game – Norwegians and the slave trade» (2013). Oppgaven er kort og konsis, men like fullt en masteroppgave ved London School of Economics and Political Science. På omlag 20 sider forklarer hun hvordan nordmenn deltok direkte i slavedrift og slavehandel, ved å vise til tre enkeltpersoner som belyser hver sin side av dansk-norsk slavehandel. Først ut er den bergenske kjøpmannen Jørgen Thromøhlen som leide rettighetene og fasilitetene til Dansk vestindisk-guinesisk kompani på slutten av 1600-tallet. Med dette viser hun at de kongelig sanksjonerte handelskompaniene var både avhengig og drevet av privatpersoner. Den andre personen hun utforsker er Severin Schjelderup som tjente i Dansk Guinea på 1730-tallet. Her viser Lavik det kompliserte politiske systemet danskene (og nordmennene) måtte forholde seg til i handelsfortene på vestkysten av Afrika. Til slutt ser hun på ringerikingen Engebret Hesselberg, som tross i å tjenestegjøre langt fra noen havneby, endte opp som tjenestemann og dommer på St. Croix. Her dømte han svarte slaveopprørere hardt til tross for sine humanistiske idealer, noe Lavik mener understreker hvordan profittjaget overstyrte moral og personlige overbevisninger i koloniene.¹¹⁵ I introduksjonen forklarer hun

¹¹² Røstum 2008, s.5

¹¹³ Skog Jensen 2009, s.24

¹¹⁴ Ibid., s.7

¹¹⁵ Lavik 2013, s.10, 14, 19

hvordan hun forsøker å vise «the colonial and exploitative part of Norwegian history», men forholder seg altså kun til enkeltpersoner.¹¹⁶

Ina V. N. Rånes skrev i 2016 sin masteroppgave, «Den dansk-norske transatlantiske slavehandelen», hvor hun går historiografisk tilverks for å forklare hvorfor den dansk-norske slavehandelen i stor grad er fraværende fra norsk historielitteratur og skolebøker. Her redegjør hun først for norsk deltakelse i kolonisering og slavehandel, før hun forklarer hvordan ideen om nordmenn som kolonisert og undertrykket av Danmark forskanset seg som en del av norsk selvforståelse allerede før Ernst Sars' tid.¹¹⁷ Også Rånes diskuterer indirekte norsk eksepsjonalisme og idéen om Norge som en fredsnasjon uten kolonihistorie. Noe hun ganske krast kaller «ansvarsfraskrivelse», og beskriver slavehandelen som «et mørkt kapittel i norgeshistorien».¹¹⁸ Rånes er sparsom med bruken av «Norge» i forbindelse med koloniale aktiviteter, og har heller ingen forklaring på forholdet mellom Norge og nordmenn. Der hun har brukt «Norge» fremstår det som om hun omtaler den geografiske, og ikke statlige enheten.¹¹⁹

Tobias S. Eilertsen har i sin masteroppgave fra 2017 sammenlignet omtalen av kolonitiden i samtidige danske og norske lærebøker i historie. Selv om han stadfester at Norge ikke var en kolonimakt, er han tydelig på at den norske deltakelsen i «utnyttelsessystemet» krever bevissthet og opplysning om denne «mørke siden av historien».¹²⁰ Han konkluderer med at avkolonisering er lite diskutert i særlig danske lærebøker, og at den spesifikke avkoloniseringen av dansk-norske kolonier er så godt som fraværende i både norske og danske. Til slutt poengterer han at lærebøkene retter kun et overfladisk blikk på den dansk-norske kolonivirksomheten, og fremstiller kolonitidens mest betydelige pådrivere som Nederland, Frankrike og Storbritannia.¹²¹

Det er interessant at hovedsakelig kun studenter omtaler dette emnet. Studenter er vanligvis svært frie til å velge tema etter egen interesse, mens det etter min forståelse kun har vært ett større prosjekt som har engasjert historikere i å skrive norsk kolonihistorie (In the wake of

¹¹⁶ Ibid., s.3

¹¹⁷ Rånes 2016, s.1, 12, 28f, 54

¹¹⁸ Ibid., s.49, 55

¹¹⁹ Ibid., s.2

¹²⁰ Eilertsen 2017, s.3, 4

¹²¹ Ibid., s.57f

colonialism, 2005–2009). Interessen blant universiteter og forskningsinstitusjoner har derfor vært lav, noe som fører til en overvekt av mastergrader om emnet.

En rekke akademikere og forfattere har behandlet norsk selvbylde og norsk eksepsjonalisme. Historiker Christine Smith-Simonsen trekker spesielt frem Terje Tvedt, Nina Witoszek og Øyvind Østerud som utfordrere av det norske selvbylde som annerledesland og humanitær stormakt, men ingen av dem har kolonitiden som et sentralt tema.¹²² De norske forskerne som derimot har dette, Kjerland, Rio, Eidsvik og de andre forfatterne i *Kolonitid*, har heller valgt å forholde seg til tiden etter unionsoppløsningen i 1814. Det er enklere å argumentere for kontinuiteten mellom 1800-tallets norske stat og den norske staten i dag, enn det er å gjøre det samme med det danske eneveldet fra 1660–1814. For å belyse en fortid som kolonier er det derfor lettere å peke på aktivitetene på 1800- og 1900-tallet.

Spørsmålet om Norges (sett som både de norske områdene og den norske befolkningen) rolle i Danmarks kolonivelde er diskutert av de norske forskerne Rebecca Adler-Nissen (2014) og Iver B. Neumann (2014). I Adler-Nissens artikkel «Det københavnske perspektiv» fra 2014 sammenligner hun driften av de ulike delene av «den danske imperiet» for å utvide «forståelse[n] av hvordan imperier henger sammen».¹²³ Her utforsker hun konsolideringen av makt til sentralstyret i København utover 1700-tallet, og hvordan lojalitet til kongen sammenbandt undersåtter tross ulike «fedreland» og gryende nasjonalisme.¹²⁴ Artikkelen er skrevet på norsk og utgitt i det fellesskandinaviske tidsskriftet *Internasjonal Politikk*, men Adler-Nissen selv er ansatt ved Københavns Universitet. Neumann (2014), knyttet til Adler-Nissens gjennom samarbeidsprosjekt om nordmenn i utformingen av det danske imperiet,¹²⁵ diskuterer imperie-begrepet og hvorvidt det kan brukes om Danmark på 16–1800-tallet. I artikkelen konkluderer han med at norsk nasjonalisme og forståelsen av dansk kultur som fremmed for norsk kultur var nyskapninger på 1800-tallet – etter oppløsningen av tvillingrikene. Han påpeker at Norge ikke kan sammenligne seg selv med andre kolonier, og heller ikke «wash its hands of its imperial European past by appealing to an alledged subaltern position within the Danish empire».¹²⁶ Forståelsen av Norge og nordmenns forhold til og posisjon under det danske imperiet er et sentralt utgangspunkt for norsk kolonihistorie. Det er

¹²² Smith-Simonsen 2011, s.2, 4f

¹²³ Adler-Nissen 2014, s.312

¹²⁴ Ibid., s.328, 329f

¹²⁵ Ibid., s.333

¹²⁶ Neumann 2014, s.125, 26

et spørsmål om representasjon, statsforfatning og personlig skjønn som har skapt uklarheter som gjenspeiles i de tidligere nevnte studentoppagavene. Ofte er disse opptatt av enkeltindivider, kollektiver og marked for å knytte Norge og nordmenn til kolonitiden. I kapittel 4 og 5 kommer vi inn på hvordan dette har ledet til debatt i norsk presse.

2.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist hvordan økonomisk historie forent med postkolonialistiske, postmoderne og globalhistoriske strømninger innen historiefaget har åpnet for også å skrive om norsk kolonihistorie. Økonomi- og særlig handelshistorie har gjort det relevant å se på koloniaktivitetene i et transnasjonalt lys, noe som går hånd i hånd med postkolonial og postmoderne historieforskning. Med et transnasjonalt perspektiv åpner en for at private aktører, enkeltindivider og markeder utgjør norsk kolonihistorie; det er ikke lenger nødvendig at en stat, nasjon eller «land» står bak koloni- og slavedrift for å kunne snakke om «norsk kolonihistorie». Dette understrekes av at nyere postkolonialistiske verk vektlegger den *nordiske regionen* snarere enn enkelte land. Vi har også sett at norske koloniale aktiviteter før 1814 i stor grad er blitt omgått, da det meste av profesjonell historieforskning har dreid seg om tiden etter unionsoppløsningen med Danmark. Unntakene her diskuterer nordmenn og Norges posisjon under Danmark, som ifølge Neumann og Adler-Nissen var mindre preget av undertrykkelse enn mange skal ha det til.¹²⁷

I sitt avsluttende kapittel kommenterer Iggers & Wang utviklingen de mener å kunne merke seg i global historiografi de siste tiårene før 2013. Her viser de særlig til at det har vært i vinden å gå bort ifra vesten som fokusområde, og – ettersom det er tett knyttet til Europa og kolonisering – til en viss grad vekk fra globaliseringshistorie. Dette korresponderer med Kjerland & Rios (2009) påstand om hvordan kolonialismediskursens tilknytning til skyld og skam har virket tærende på omfanget av historieskriving om temaet. Motstykket, slik Fuglestad presenterer det, er en en like fullt skadelig «triumfalisme»; en nasjonalistisk orientert historieformidling. Først og fremst merkes dette ved fraværet av kolonihistorisk litteratur, deretter ved en historisk oppfatning av Norge (og andre nordiske land) som *annerledesland*. *Myten om annerledeslandet* gir nok implikasjoner for mer enn bare kolonihistorien, men på dette området har det ført til ideer om en annerledes kolonitid fra resten av Europa. Også Danmark har vært preget av lignende ideer; lenge har dansk slavehandel og plantasjedrift ubegrunnet blitt oppfattet som mer

¹²⁷ Adler-Nissen 2014, s.324; Neumann 2014, s.126

human enn andre lands foretak.¹²⁸ I de neste kapitlene vil jeg utforske hvordan den norske selvoppfatningen møter moderne kolonihistorikere i norsk presse.

¹²⁸ Nonbo Andersen 2013, s.59

Kapittel 3: Kolonihistorie i aviser – omfang og tematisering

I dette kapittelet kartlegger jeg omtalen av dansk-norsk kolonitid i norske aviser fra 1980–2017. I et skjema har jeg registrert tekster gjennom hele perioden, og nedtegnet detaljer som kan gi innblikk i hvilke tema og diskusjoner kolonihistorie trekkes frem i. Til dette bruker jeg databasen Atekst Retriever. Retriever kan tilby transkriberte og digitaliserte papir- og nettaviser med mulighet til å søke etter nøkkelord og fraser. Databasen har transkribert og digitaliserte tekster fra VG helt tilbake til 1945, men de fleste avisene er blitt innlemmet etter 1980. Denne innlemmelsen er gjort fortløpende og ikke retroaktivt; kun i noen få tilfeller har databasen tekster fra før avisenes offisielle innlemmelsesdato.

3.1 Datainnsamlingsprosess og registreringsmetode

For å få en oversikt over volumet av omtale om dansk-norsk kolonihistorie har jeg valgt å stille forskningsspørsmålet: *I hvilket omfang blir dansk-norsk kolonitid (c. 1600–1814) referert til i sentrale norske aviser, 1980–2017?* Søkestreng #1 ble brukt for å finne tekster som omtaler dansk-norsk kolonivirksomhet.¹²⁹ Jeg begrenset meg til et utvalg aviser basert på en oversikt over de mest leste avisene fra 1999–2017 fra medienorge.uib.no, i tillegg til Mediebedriftenes Landsforenings lesertall for papir/nett/mobil i 2017.¹³⁰ Ettersom jeg ikke har klart å oppdrive tall fra tidligere år har jeg valgt å bruke tallene retroaktivt, noe som nok er trygt de første årene – men mer problematisk helt tilbake til 80-tallet. Her er uansett utvalget av aviser begrenset, da kun få aviser er innlemmet i Atekst dette tiåret. Avisutvalget består av Adresseavisen, Aftenposten, Bergens Tidende, Dagbladet, Dagsavisen, Klassekampen, NRK, Stavanger Aftenblad og VG. Deretter utvidet jeg søket med søkestreng #2¹³¹ som skulle fange opp relevante artikler som ikke benyttet en variasjon av «dansk-norsk», men omtaler Danmark-Norge. Det er viktig å notere at det finnes artikler knyttet til norske koloniale aktiviteter mellom 1600 og 1814, som kun refererer til aktivitetene som «norske». Disse er svært vanskelige å fange opp, da jeg ikke har funnet noen søkestreng som begrenset antallet resultater til et det var god forskningsøkonomi å gå igjennom. Jeg gjennomgikk derfor et nytt søk hvor jeg avgrenset meg til Vestindia.¹³² Der jeg fant referanser til tidligere debattinnlegg har jeg brukt «Les også»-

¹²⁹ Jf. Appendix: Kap. 3.1, søkestreng #1

¹³⁰ Norges ti største papiraviser, år for år fra 1999: <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/353>;

Norges ti største nettaviser, år for år fra 1996: <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/395>.

Mediebedriftenes Landsforening, Lesertall papir/nett/mobil 2017, Funnet på <https://www.mediebedriftene.no/tall-og-fakta/lesertall/>, Mediehus 17/1.

¹³¹ Se appendiks: Kap. 3.1, søkestreng #2

¹³² Se appendiks: Kap. 3.1, søkestreng #3

funksjonen for å finne relevante tekster med utgangspunkt i én artikkels nøkkelord.¹³³ Ut ifra disse søkene registrerte jeg relevante tekster i et skjema.

Premisset for registrering var at artiklene måtte omtale de dansk-norske tropekoloniene, oppgavens geografiske avgrensning. Unntaket her var quiz-spørsmål som omhandlet dansk-norske kolonier, som ble oversett. Kanskje viktigst å merke er at jeg her utelukket tekster som kun nevnte den dansk-norske aktiviteten på Grønland. I ettertid mener jeg omtalen av denne koloniale sfæren høyst sannsynlig har hatt stor innvirkning på hvordan norske medier omtaler og forholder seg til tidligere dansk-norske kolonier. Dette må bli tema for en annen oppgave grunnet tidsrestriksjoner. Totalt med de tre søkestrengene registrerte jeg 203 artikler som omtaler norsk deltagelse i dansk-norsk kolonitid. Dette utgjør materiale av en størrelse jeg vil påstå er egnet til å vise tendenser, til tross for et ukjent antall uoppdagede, men relevante artikler.

Registreringene ble gjort i et excel-skjema med kategoriene dato, årstall, kilde/avis, område, og notater.¹³⁴ I kategorien, kilde/avis, sammenfatter jeg ulike versjoner av avisene i standardiserte kategorier, f.eks. velger jeg å regne «Aftenposten Morgen» under en generell «Aftenposten»-kategori. Også A-magasinet går under denne kategorien. *Område* vil si hvilke koloniale områder som er nevnt konkret i artikkelen. Også her dannet jeg standardiserte kategorier, inspirert av inndelingen som er gjort i *Danmark og kolonierne* (2017). *Vestafrika* vil si handelsfortene på vestkysten av Afrika, i hva som nå er Ghana. *Ostindia* er en samtidig (1600-) dansk betegnelse av koloniaktivitetene rundt India, Bengal, Nikobarene, og til dels Kina. Betegnelsen er fortsatt brukt i dansk og norsk historiografi. Det danske kongerikets besittelser i *Vestafrika* og *Ostindia* betegnes av og til som handelsfort, men begrepet brukes ofte synonymt med koloni i både avisartikler og faglitteratur. *Vestindia* vil si de tre dansk-norske koloniøyene St. Thomas, St. Jan og St. Croix, og handelen med dansk-norske fartøy i- og fra Karibia. Tekster som kun omtaler temaet som «kolonier», «koloniene», og eventuelt «slavehandelen», uten å vise konkret til område er registrert som «Uspesifisert». Det er også nedtegnet et svært kort referat av hvilken sammenheng koloniene nevnes i teksten. Denne siste kategorien gir en god og indikasjon på hvilke emner som omtales, og hvordan og hvorfor kolonihistorie trekkes frem.

¹³³ Et godt eksempel er 25.04.2009 Klassekampen i appendiks kap. 3.2.

¹³⁴ Registreringsskjema og resultatene er presentert i appendiks kap. 3.2. Det store antallet tekster gjør det umulig å legge ved alle tekstene, men de bør være enkle å spore opp i Atekst Retriever med informasjonen som er å finne i skjemaet.

Det er viktig å bemerke at standardiseringen, kodingen og kategoriseringen er gjort *før* registreringen. Post-koding er ofte presentert som det beste alternativet, men ville vært altfor tidskrevende å gjennomføre – i tillegg til å gjøre det vanskelig å ordne et oversiktlig registrerings skjema.¹³⁵

Atekst Retriever har noen kildekritiske momenter det er viktig å bringe frem i lyset. Som nevnt er de fleste avisene innlemmet i databasen først etter 1980. Ateksts Retriever-prosjekt er blitt løpende utvidet, og det er generelt ikke gjort tilbakevirkende digitaliseringer fra avisenes innlemmelsesdato. Det eneste unntaket er VG som har tilgjengelige tekster tilbake til 1946. Det er derfor en fare for at økning av antall treff reflekterer innlemmelsen av flere aviser, snarere enn en reell økning i antall tekster som omhandler dansk-norsk kolonitid. Samtidig har det norske avismangfoldet utvidet seg sterkt i nyere år. Fra 1960 til 1989 steg både antall aviser og antall opplag kraftig.¹³⁶ Videre hjulpet av den teknologisk utvikling har det blitt lettere å lage og å utgi aviser. Særlig fra slutten av 90-tallet dukker nettaviser opp, noe som siden har hatt stor innflytelse på Medie-Norge.¹³⁷ Å følge kun én avis som er innlemmet i hele oppgavens tidsperiode vil derfor – i tillegg til å gi svært få resultater å gjøre slutninger fra – ikke representere økningen i avisopplag og leste nettaviser i den senere perioden. Jeg har valgt å beholde undersøkelsestidsrommet fra 1980–2017 snarere enn å begrense meg, men disse kildekritiske momentene innskrenker hvordan jeg kan benytte Atekst Retriever til forskningen. Hovedfokus for dette kapittelet vil derfor være etter år 2000. Kapittelet er ikke et forsøk på å fremstille nøyaktige tall på mengden omtale, selv om registreringsmaterialet er stort nok til å trekke noen veldig generelle slutninger. Heller er kapittelets viktigste funksjon å finne ut i hvilke sammenhenger kolonihistorien omtales, og å gi en situasjonskontekst for debattanalysene i kapittel 4.

3.2 Presentasjon av innsamlet data

I tabell 3.2.1 følger en presentasjon av antall registreringer i 17 årspær, fra 1984–2017. Kun VG og Aftenposten har registrerte tekster i Atekst i 1984. Jeg har ikke funnet artikler som møtte kriteriene før 1984-87. De grå feltene uten tall markerer perioden før avisen ble innlemmet i Atekst. Det er sannsynlig at avisene kan ha artikler som omtaler koloniene i

¹³⁵ Solli 2018, s.103f

¹³⁶ Dahl 2016, s.214

¹³⁷ Dahl 2016, s.246, 254

perioden før de ble innlemmet. Her skiller Dagbladet seg ut. Til tross for å ha blitt innlemmet i 1996 er Dagbladets første registrering av en tekst i 2002-03. Dagbladet har altså en periode på 6 år uten relevante tekster som nevner de dansk-norske tropekoloniene. VG, med sin første registrerte tekst først i 1988, har på sin side 8 år uten omtale, dersom vi regner fra 1980. omtalen av dansk-norsk kolonivirksomhet varierer betydelig i ulike årspersoder. Alle avisene med unntak av Adresseavisen og Aftenposten har årspær totalt uten omtale, men også de to unntakene har til tider svært få registreringer. Pr. enkelt avis kan derfor ikke omtalen beskrives som jevn, men svært fluktuerende.

Avis:	AA	AP	BT	DB	DA	KK	NRK	SA	VG	Sum
1984-85		1								1
1986-87		2								2
1988-89		3							1	4
1990-91		1							1	2
1992-93		4	3						1	8
1994-95		1	1							2
1996-97		5							3	8
1998-99		4	2							6
2000-01	1	1	5		1					8
2002-03	2	4	4	2	1	1	2	1	1	18
2004-05	2	1	1	1		2	1		1	9
2006-07		7	1	3	1			2	1	15
2008-09	1	4	1	4	2	5	1	1		19
2010-11	1	1	1				1		1	5
2012-13	2	4		4	2	2	3	1		18
2014-15	1	8	2	2	1	5	2	2	5	28
2016-17	6	3	5	3	4	12	2	7	8	50
Totalt:	16	54	26	19	12	27	12	14	23	203

Tabell 3.2.1: Antall tekster som omtaler dansk-norsk og norsk kolonihistorie, pr. avis.

Som vi ser har jeg ikke registrert noen tekster de første 4 årene av undersøkelsens tidsperiode (1980-1983). Dette skyldes flere faktorer. Først og mest åpenbart er at kildegrunnet er svært tynt. Kun VG har digitaliserte artikler i Atekst før 1984. Utfyllende søk med «les også»-funksjonen og andre søkestrenger har heller ikke gitt meg flere artikler om dansk-norsk eller norsk koloniaktivitet. I gjennomgangen av tekstene har jeg lagt merke til at visse tekster bruker dansk-norsk, dansk, og norsk, om hverandre i beskrivelsen av koloniene. Det er mulig det finnes artikler jeg ikke har fanget opp med søkestrengene, men frem til ca. 2000 har det vært mulig å kryssjekke med andre søkestrenger på grunn av det lave antallet innlemmede aviser.

Den første registrerte omtalelsen refererer kun til norsk nærvær i koloniale India, men omtaler kolonien utelukkende som dansk. Den første gangen norske koloniale aktiviteter er i fokus er satt i fokus er i Aftenposten 27. april 1987, dette i forbindelse med radioprogrammet «Våre gamle tropekolonister» av Nils Heyerdahl, Anders Nicolaysen, Kåre Johan Lund, og Per Oluf Hernæs.¹³⁸ Utslaget i 1992-93 kan forklares med et TV-program på NRK som både blir kritisert og rost av ulike anmeldere, Harald Tusbergs «Der skulle du ha vøri».¹³⁹ Særlig interessant er kritikken serien fikk for å være reklame for norsk cruisetrafikk, med kritikkverdig lite informasjon om slavehandelen.¹⁴⁰ I 1996-97 skyldes utslaget i stor grad økt omtale av slaveskipet Fredensborg, som sank utenfor kysten av Arendal i 1768. Skipsvraket ble funnet i 1974, og har til stadig blitt trukket frem som en påminnelse om norsk deltagelse i slavehandelen. Interessen for Slaveskipet Fredensborg må settes i sammenheng med en bok utgitt av oppdageren av skipsvraket, Leif Svalesen.¹⁴¹ I denne årsperioden utspilte det seg også en debatt om norsk kolonihistorie, knyttet til bistandspolitikk og ansvar for kolonitiden.¹⁴² Interessen for Fredensborg vedvarte inn i jubileumsåret for skipsforliset i 1998, med blant annet UNESCOs nye utstilling om den transatlantiske slavehandelen.¹⁴³ Det samme året kom det også ut en egen felles dansk-norsk historiebok som er noe omtalt i avisartiklene fra denne perioden, *Danmark-Norge 1380–1814: Nærhed og adskillelse 1720–1814* (1998) av Ole Feldbæk. Boken er den siste i et 4-bindsværk, og i forordet legger Feldbæk spesiell vekt på at helstaten Danmark-Norge også innbefattet mindre hertugdømmer, og kolonier i både Atlanteren og Indiahavet. Boken representerer derfor et utvidet blikk på dansk-norsk historie, og diskuterer forbindelsen og forholdet mellom de ulike delene av det danske riket.¹⁴⁴ Vi kan konkludere med at kolonitiden er svært lite omtalt frem til rundt årtusenskiftet. Ser vi dette i lys av de historiografiske utviklingene beskrevet i kapittel 2, kan dette forklares med den seige fremveksten av postkolonialisme og økt interesse for kolonihistorien utover 80- og 90-tallet.

Fra ca. 2000 er alle avisene med unntak av Stavanger Aftenblad innlemmet i Atekst. Det er først etter dette tidspunktet det er valid å se etter utviklinger i den totale mengden omtale i alle aviser. Under følger tabell 3.2.2 med resultater for alle aviser etter 2000.

¹³⁸ Se appendiks kap. 3.2: 27.04.1987 Aftenposten; 07.07.1991 VG; Heyerdahl et al. 1987.

¹³⁹ <https://tv.nrk.no/serie/der-skulle-du-ha-voeri/1993/FKUN14000193>

¹⁴⁰ Hegge 25. april 1993.

¹⁴¹ Svalesen L. *Slaveskipet Fredensborg: og den dansk-norske slavehandel på 1700 tallet*, Oslo: Cappelen, 1996.

¹⁴² Hermansen 20. juli 1997; Lykaas 1. juli 1997

¹⁴³ Sandvig, H. «Norsk UNESCO-utstilling om slaverutene», *Aftenposten*, 7. august 1998.

¹⁴⁴ Feldbæk 1998, s.14f

Avis:	AA	AP	BT	DB	DA	KK	NRK	SA	VG	Sum
2000-01	1	1	5		1					8
2002-03	2	4	4	2	1	1	2	1	1	18
2004-05	2	1	1	1		2	1		1	9
2006-07		7	1	3	1			2	1	15
2008-09	1	4	1	4	2	5	1	1		19
2010-11	1	1	1				1		1	5
2012-13	2	4		4	2	2	3	1		18
2014-15	1	8	2	2	1	5	2	2	5	28
2016-17	6	3	5	3	4	12	2	7	8	50
Totalt:	16	33	20	19	12	27	12	14	17	170

Tabell 3.2.2: Alle aviser etter 2000.

Yngvar Ustvedts bok, *Trankebar: Våre gamle tropekolonier*, kom ut i 2001, men skapte lite direkte oppsikt i form av omtale av boken og bokanmeldelser. Vi kan likevel finne referanser til Ustvedts bok i mange artikler om Peter Anker, guvernør ved Trankebar rundt år 1800. Særlig en utstilling om hans liv og malerier, organisert av kunsthistoriker Dorthea Hysing skaper et stort utslag i 2002-03.¹⁴⁵ Perioden 2006-07 har igjen et relativt stort utslag. Dette er interessante år ettersom artiklene refererer til både bøker, slaveskipet Fredensborg, utstillinger og 200-årsjubileet for Storbritannias forbud mot slavehandel i 1807.¹⁴⁶ Med andre ord er det vanskelig å peke på én spesifikk årsak til økningen. Økningen i omtale fortsetter inn i neste toårsperiode. Blant annet boklanseringer og kronikker gjør 2008-09 til et aktivt år. Kronikkene og debattinnleggene i denne perioden varierer fra å kun referere til kolonitiden, til å direkte omhandle Norges plass i dansk-norsk kolonihistorie. Det sistnevnte er tilfelle for en debatt i Klassekampen i 2009, som startet med en kronikk av vinneren av Ording-prisen 2008.¹⁴⁷ Her argumenterer den tidligere nevnte Johan Skog Jensen for at dansk kolonihistorie også er norsk historie. Debatten skjer to år etter jubileet for den britiske slavehandelens opphør, men kan også være knyttet til oppmerksomheten norsk kolonihistorie fikk i 2006-07. I denne perioden snakket diverse norske politikere om Norges særegenhet som et europeisk land uten kolonihistorie, noe Skog Jensen bruker som begrunnelse for engasjementet sitt.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Se appendiks kap. 3.2: eksempelvis 16.03.2002 Dagbladet.

¹⁴⁶ Se appendiks kap. 3.2: 16.06.2006 Dagbladet; 06.01.2007 VG; 14.04.2007 Dagbladet; 17.08.2007 Aftenposten; 02.12.2007 Aftenposten.

¹⁴⁷ Debatten består av Skog Jensen, J. «Kolonimakt uten historie», i Klassekampen, 18. april 2009; Myhren, E. G. «Norge og Trankebar», i Klassekampen, 22. april 2009; Bjerke, E. «Norge – en kolonimakt?», i Klassekampen, 25. april 2009; Skog Jensen, J. «Norge som kolonimakt», i Klassekampen, 16. mai 2009.

¹⁴⁸ Skog Jensen 18. april 2009; Jf. også Utenriksdepartementet. St.meld. nr. 15 (2008-2009).

Etter 2009 går mengden omtalelser ned igjen mot et svært lavt tall sammenlignet med årene før. I 2010-11 når vi det minste antallet registrerte artikler i hele undersøkelsen, noe som viser at det ikke er noen selvfølge at avisomtalen av kolonitiden øker over tid. I 2012 dukker norske koloniale aktiviteter opp i ymse kronikker, og særlig den norske grunnlovens 200-årsjubileum et stadig gjentakende tema.¹⁴⁹ Grunnlovsjubileet fortsatte å sette preg på debatten i årene etter. Her diskuteres ofte hvordan de mørkere sidene ved norsk historie også må være en del av narrativet, «[i]kkje for å gjera grunnlovsjubileet til ei øving i kollektiv sjølvpisking, men for å skapa ei tid for å reflektera over kva Noreg har vore, og kva veg me vil gå vidare», slik journalist og historiker Maria Lavik formulerer det i en kronikk fra 2013. Videre påpeker hun at «[m]e treng ikkje presentera ei blendakvit historie for å vera stolte av landet vårt, og me treng ikkje servera politiske løgner for å styrka vår internasjonale kredibilitet».¹⁵⁰ I 2013 ble det også utstedt et krav fra Caribbean Community Reparations Commision (CCRC) om beklagelse og reparasjoner for slavehandel og slavedrift i de tidligere karibiske koloniene.¹⁵¹ Kommisjonen hadde tidligere stilt kravene til de store aktørene med karibiske kolonier som Nederland og Storbritannia, men i 2013 la de også til de skandinaviske landene på denne listen. Omtalelsen i 2014-15 øker betydelig fra forrige årspar. Verdt å nevne er en bok av Tore L. Nilsen om den norske slaveskipperen, Jacob A. Dischingthun, som fikk noe avisomtale.¹⁵² I 2015 og 2016 forekommer det en del omtale av de Dansk Vestindiske øyene som ferieøyer. etableringen av nye flyforbindelser samt en prisvinnende strand på St. Jan har mye av æren for dette.¹⁵³ Fra 2015 omtales også Daniel Denicks (regissør) film, «Guldkysten»,¹⁵⁴ med den mye omtalte norske hovedrolleinnhaveren, Jakob Oftebro. Selve filmen omhandler danske slavehandlere etter 1814, men både anmeldelser og nyhetsartikler er ofte tydelige på nordmenns deltagelse i den danske slavehandelen.¹⁵⁵ Etter premieren i slutten av 2015 kritiseres filmen i anmeldelser både for ikke å fremstille et nyansert bilde av slavehandelen, og for ikke å gi slavene noe mer enn statistroller. Særlig én anmeldelse påpeker at filmen prioriterer en klassisk filmnarrativ over å stille de samfunnskritiske spørsmålene som naturlig reises gjennom tematikken.¹⁵⁶ I 2016-17 dukker det opp referanser til en påbegynt romanserie av forfatter, Fartein Horgar. Anmeldelser

¹⁴⁹ Se appendiks kap. 3.2: 27.04.2012 Dagbladet; 23.05.2012 Aftenposten.

¹⁵⁰ Lavik 14. desember 2013

¹⁵¹ Jf. <http://caricomreparations.org>

¹⁵² Nilsen, T. L. *Blant slaver og sjørøvere. En bergensskippers forunderlige skjebne*, Oslo: Spartacus, 2014.

¹⁵³ Jf. appendiks kap. 3.2: 23.10.2015 Aftenposten; 21.10.2015 Stavanger Aftenblad; 23.10.2015 Adresseavisen; 28.11.2015 Dagbladet.

¹⁵⁴ Denick, D (regissør). «Guldkysten», film, 2015.

¹⁵⁵ Jf. appendiks kap. 3.2: eksempelvis 22.12.2015 NRK; 23.12.2015 Aftenposten; 13.01 2016 VG.

¹⁵⁶ Hansen 21. januar 2016

av bøkene, intervjuer med forfatteren og kronikker av Horgar selv utgjør tilsammen 12 av de 50 registreringene dette årsparet, men uten å direkte inspirere til en debatt med flere deltakere i noen av avisene jeg har fokusert på.¹⁵⁷ Det som derimot skapte debatt var Ernst Dranges kronikk knyttet til 100-årsjubileet for salget av de danske vestindiske koloniene. Her argumenterer han for et vedvarende norsk ansvar i den dansk-norske utnyttningen av de vestindiske koloniene.¹⁵⁸ Som vi ser av den store økningen i omtale disse årene var det langt mer som foregikk. I tillegg til diverse kronikker om norsk og dansk kolonitid meldes det om en dansk meningsmåling der halvparten av de besvarende ønsker at Danmark skal offisielt beklage slavehandelen, noe folketinget var imot.¹⁵⁹ I 2017 forekom det to orkaner i Karibia, hvor begge medførte til sammen 9 nyhetsartikler og oppdateringer om herjingene der. Det som gjør at jeg likevel velger å ta med disse artiklene, er at forfatterne tydeligvis anså det som naturlig å nevne de tidligere dansk-norske koloniene i en ellers svært kortfattet og saklig tekst. Gjennom søkestrengene har jeg funnet et eksempel fra 1989, der en nyhetsartikkel om orkanherjing kun omtaler området som dansk.¹⁶⁰ Dette gir noe indisium for at den norske siden av kolonihistorien er blitt mer anerkjent med tiden.

Orkanmeldingene utgjør sammenlagt 9 av alle registreringene for 2017, men selv uten å regne med disse er tallet nær doblet fra forrige årspar. Her fremstår likevel en svakhet med presentasjonsformen: både 2016 og 2017 har 25 registreringer hver, men trekker vi fra de 9 orkanmeldingene er det mindre omtale av kolonihistorien i 2017.

Selv forventet jeg at 2017 skulle bli det viktigste året for diskusjonen om norsk kolonihistorie. Likevel er det altså færre registrerte tekster dette året hvis vi ikke beregner orkanmeldingene. Dette kan skyldes at salget av Dansk Vestindia skjedde over 100 år etter unionsoppløsningen med Danmark. Til tross for å ha blitt referert til av flere har ikke jubileet en stor slagkraft for den norske diskursen – i det minste ikke på langt nær i lik grad som i Danmark. På en annen side ser vi at dansk politikk og kulturelle uttrykk innvirker på den norske medieomtalen. 2017 har vært et viktig år i dansk kolonihistorisk debatt, og det er neppe tilfeldig at både filmer og meningsmålinger om kolonitiden dukker opp i forkant av dette året. 2016 og 2017 hadde lite

¹⁵⁷ Boken: Horgar, F. *Paradisets elendige*, Oslo: Aschehough, 2016.

¹⁵⁸ Drange 31. mars 2017

¹⁵⁹ Jf. appendiks kap. 3.2: 11.12.2016 Aftenposten; 12.12.2016 Klassekampen

¹⁶⁰ Hegge 23. september 1989

sannsynlig vært like viktige år for norsk kolonihistorisk diskurs om det ikke var for diskursen i Danmark.

Aftenposten har med 33 registreringer det høyeste antall registrerte artikler som omtaler de dansk-norske koloniene (etter tabell 3.2.2). Dette må også sees som et resultat av at Aftenposten og dens ulike versjoner har vært Norges største avis gjennom det meste av perioden.¹⁶¹ Den avisen med flest registrerte artikler i 2016-17 er likevel Klassekampen, som følger like etter Aftenposten i det totale antallet registreringer pr. avis. Klassekampen omtaler seg selv som «Venstresidas avis», og samfunnskritisk debatt preger mange av utgavene – noe som kan forklare at omfanget av kolonihistorisk diskusjon er stort her sammenlignet med andre aviser. Etter Klassekampen kommer Bergens Tidende, en regionalavis hvis opprinnelsessted er tett knyttet til kolonial handel. Dagbladet er med 19 registrerte tekster så vidt over gjennomsnittet på antall registreringer pr. avis: 18,9. Lavest antall registreringer har de landsdekkende nyhetsmediene Nrk.no og Dagsavisen med 12 registrerte artikler hver, etterfulgt av Stavanger Aftenblad med 14.

3.3 Oppsummering

Vi kan slutte at det er vanskelig å peke på noen reell vekstrate gjennom hele perioden. I alle avisene kan kolonitemaet kan være i vinden ett år, og omtrent fraværende neste. Det er generelt vært svært lite omtale gjennom hele perioden; omfanget av artikler forholder seg ustabil men lavt sammenlignet med økningen helt mot slutten av tidsperioden. Fra 2006-07 kan vi likevel se en forskjell fra tidligere årspår etter århundreskiftet, i og med at det er vanskelig å påpeke én hendelse som forårsaker omtalen. Vi har også sett at Aftenposten er en av de avisene som omtaler koloniene mest, noe som kan forklares av at avisen er Norges største gjennom store deler av – om ikke hele – perioden. Rett etter Aftenposten finner vi venstresideavisen Klassekampen, som til tross for sitt relativt lavere opplag har et betydelig større antall registrerte artikler enn andre landsdekkende aviser som Nrk.no, VG, Dagbladet og Dagsavisen. Vi finner også referanser til utstillinger, bøker og andre prosjekter som har preget kolonihistoriediskursen i Norge. Av disse er kun få produsert av historikere. Romaner og populærvitenskapelig sakprosa er naturligvis lite brukt som sekundærlitteratur i historieverk, men i aviser er det hovedsakelig

¹⁶¹ Jf. <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/353> om de ti største norske aviser fra 1999–2017. VG innehar 1. plass frem til 2010, men både morgen- og aftenutgaven av Aftenposten er representert svært høyt på listen helt fra 1999–2017.

disse som hentes frem, anmeldes og/eller diskuteres. I den grad kronikker og debattinnlegg har et utgangspunkt i historieforskning er det oftest et resultat av at historikere (og historiestudenter) engasjerer seg, men ellers fremstår kolonitiden som et tema for journalister. Gjennom både litteratur og avisartikler forekommer i første omgang enkeltpersoner med tilknytninger til slavehandel og kolonivirksomhet, selv om noen vektlegger den allmenne deltakelsen.

Kapittel 4: Analyse av debatter

I dette kapittelet analyserer jeg tre debatter som diskuterer Norges, og norske aktørers rolle i dansk-norsk kolonihistorie. Målet er å finne ut hvordan nordmenn og ikke-nordmenn fremstilles i debattene, og hva slags relevans disse historiske fremstillingene har for dagens nordmenn – kulturelt og politisk. Debattene som her blir analysert utgjør to turbulente tiår innen historiefaget. De består av én debatt mellom C. Hermansen og A. Lykaas i *Aftenposten*, 1997 (Hermansen & Lykaas 1997); en debatt startet med en kronikk av J. Skog Jensen i *Klassekampen*, 2009 (Skog Jensen 2009); og en debatt i *kjølvannet* av en kronikk av E. Drange, også i *Klassekampen*, 2017 (Drange 2017). Analysens forskningsobjekt er innleggene i disse debattene, mer spesifikt debatt deltakernes språklige fremstillinger av nordmenn og andre grupper. I analysen benytter jeg meg av representasjonsanalyse slik den blir forklart i Melve & Ryymin (red.) *Historikernes Arbeidsmåter* (2018).

4.1 Representasjonsanalyse av norske kolonidebatter

De tilsammen 10 debattinnleggene jeg her skal analysere inneholder fremstillinger av nordmenn, men også andre kategorier og grupper – historiske og nåtidige – som er gitt ulike sett med egenskaper av forfatterne. Representasjonsanalyse går ut på å identifisere hvilke og hvordan forfattere konstruerer fenomener i tekstene sine.¹⁶² I denne oppgaven vil dette bestå av å identifisere hvilke grupper og fellesskap debatt deltakerne konstruerer gjennom språkbruken sin og hvilke egenskaper disse blir gitt – kort sagt hvordan nordmenn og ikke-nordmenn er representert. Representasjonsanalyse henger sammen med en hermeneutisk tradisjon, der en forsker forsøker å bygge seg en ny forståelse av en helhet ved å studere enkeltelementers sammenheng med den.¹⁶³ Debatten det her er snakk om må derfor forstås ut ifra tekstens tilblivelseskontekst, opphavssituasjon og konkrete innhold. Dette gjør det relevant å vurdere hvem som har produsert debattinnleggene og hvorfor, men også hvilke historiske hendelser som er tatt med, hvilke metaforer og bilder som brukes, hvordan argumentene er bygget opp, og hva som er forfatterens standpunkter.¹⁶⁴ For å kartlegge hvordan forfatterne bygger resonnementene sine tar jeg også i bruk argumentasjonsanalyse, og ser etter hvilke standpunkt, holdbarhets- og relevansargumenter som utgjør resonnementene i debattene. Et holdbarhetsargument, også kalt et belegg, er faktiske forhold utenfor teksten som forfatterne

¹⁶² Ryymin 2018, s.57f

¹⁶³ Ibid., s.47

¹⁶⁴ Ibid., s.53–54

viser til for å støtte sine egne resonnementer. I historiefaget vil dette være historiske fakta og dokumentasjon gjennom forskning. Relevansargument knytter holdbarhetsargumenter sammen med synspunkt; de forklarer hvorfor de historiske faktaene validerer synspunktet.¹⁶⁵ Kildenes historiske kontekst er svært nær vår egen, og kildenes sjanger er begrenset til kronikker og debattinnlegg. Alle tekstene forventes derfor å være subjektive, og satire/ironi kan forekomme. Når selve innholdet i debattinnlegget er kartlagt blir det relevant å se på fremstillingen av kolonihistorien og dens aktører. Gjennom analysen forsøker jeg (1) å avdekke debattens kategoriseringer, særlig om det er mulig å identifisere hvorvidt kategorier fremstilles som «vi» eller «de andre»; (2) å avdekke hvilke egenskaper disse gruppene gis av forfatterne; og (3) å se på forholdet mellom fremstillingene: hvorvidt de er konkurrerende og dikotomiske, eller utfyllende og nyanserende. Til slutt sammenligner jeg de tre debattene, og drøfter hvorvidt de utvikler seg i løpet av det relativt korte tidsspennet.¹⁶⁶

4.1.1 Debatt 1: Hermansen & Lykaas 1997

Debatten mellom Hermansen og Lykaas består av tre korte debattinnlegg publisert i Aftenpostens «Kort sagt»-spalte, juni og juli 1997. Spalten eksisterer også i dag, og innehar flere kortfattede kommentarer til ymse dagsaktuelle tema. Debatten er på mange måter et sidesprang fra en større debatt om nasjonalisme i Aftenposten samme året. Dette sidesporet utviklet seg til å omhandle Norges koloniale fortid selv om utgangspunktet for debatten aldri tok opp dette temaet direkte. Debattens deltakere, Christian Hermansen og Arnfinn Lykaas, har jeg funnet svært lite informasjon om, med unntak av at begge holdt til i området rundt Oslo. Anonymiteten gjør den personlige konteksten noe vanskeligere å etablere. Situasjonssammenhengen er imidlertid klarere. I et debattinnlegg den 22. mai 1997, forsvaret daværende leder i Fedrelandspartiet, Harald Trefall, «den gode nasjonalisme». Om temaet norsk bistands- og innvandringspolitikk argumenterer han for å først og fremst konsentrere seg om problemer i Norge, istedenfor «å åpne sitt hjem for hvem som helst som ønsker å slå seg ned der». Han forfekter at problemene de tidligere koloniserte landene har er deres eget ansvar:

«(...) ansvaret for overbefolkningen må dog disse land selv ta. Før krigen var de stort sett kolonier under vestlige land. Etter krigen hadde de intet høyere ønske enn å bli selvstendige. Men det ansvar som selvstendigheten medfører, vil de helst slippe.»¹⁶⁷

¹⁶⁵ Brodersen et al. 2007, s.29f

¹⁶⁶ Ryymin 2018, s.59-61

¹⁶⁷ Trefall 22. mai 1997

Debatten handler i utgangspunktet om nasjonalisme som et positivt innslag i norsk kultur, men i dette innlegget knyttes dette til norsk bistandspolitikk og tidligere kolonier.

I et debattinnlegg den 20. juni 1997 starter Hermansens debatten vi skal ta for oss her med å beskrive Trefalls formuleringer som historieløse, uanstendige, og preget av «en forakt for de tidligere koloniens befolkning». Hermansen påberoper deretter Oscar Wilde, «Under navnet historie gir man barna Europas forbryteralbum». Hermansen forutsetter at Wilde ville vært enig i når han kritiserer Trefall for å unnlate å nevne om Europas *rasering*, *utarming* og *ruining* av de tidligere koloniene. Disse kraftige negativt ladede begrepene kombineres med mer akademiske ordelag, som «sosio-kulturelle strukturer», «økologisk og økonomisk plyndring». Han bygger videre på «hus og hjem»-metaforen i Trefalls innlegg; «veien utenfor huset» refererer til resten av verden som Norge er nødt til å forholde seg til øyeblikket de «går ut døren». De negativt ladede aktivitetene under kolonitiden, samt vedvarende «splitt og hersk»-politikk og økonomiske aktiviteter etter avkolonisering presenteres som direkte årsak til «u-landenes vedvarende økonomiske avhengighet og gjeldskrise». Til slutt fremstiller Hermansen sitt standpunkt som modig og viljesterkt, da han mener «mot og vilje» kreves for å forholde seg til «fortidens ugjerninger», som er bundet sammen med samtiden gjennom et «skjebnefellesskap».¹⁶⁸

Lykaas debattinnlegg den 1. juli samme år, starter med å påstå at Hermansens formål i forrige innlegg var «å fremstille Norge som en kolonimakt». Dette standpunktet beskriver han som historieløst. Videre gir han det norske folket et karaktertrekk som «illojalt overfor frender» og med et «ønske om fremmed underkastelse», for å forklare hvordan vi kunne forbli «en koloni underlagt fremmede makter helt siden svartedauden (...)».¹⁶⁹ Videre handler argumentasjonen ikke så mye om kolonitiden, som nasjonalisme: det fremstilles som en selvfølgelighet at det er sunt og nødvendig for et samfunn å ha «en viss grad av nasjonalisme». Den ønskede graden av nasjonalisme utdypes ikke her, selv om det kommer klart frem av teksten at det er snakk om en høyere grad enn det som var vanlig i Norge på samme tid. Nasjonalisme assosieres her med positivt ladede ord, og USA trekkes frem som et eksempel der nasjonalisme finner vid støtte på tvers av folkegrupper. Til slutt spår Lykaas at innvandring, og særlig «enkelte

¹⁶⁸ Hermansen 20. juni 1997

¹⁶⁹ Lykaas 1. juli 1997

innvandrergupper», vil føre til Norges ytterligere underkastelse som koloni i fremtiden. Lykaas tar i bruk det marxistiske analysebegrepet «utnyttelse» for å beskrive forholdet mellom Norge og de «fremmede makter». Utover dette benytter han få akademiske begrep sammenlignet med Hermansen, men skriver med et formelt og statlig språk.

I Hermansens svar den 20. juli, starter forfatteren med å beskrive det som vanskelig å holde hodet kaldt i den opphetede debatten, og påpeker implisitt at Lykaas ikke har klart dette. Ifølge Hermansen har nemlig Lykaas feilaktig forstått Hermansens tekst som spesielt omtalende Norge, da den heller handlet om «Europas ugjerninger generelt». Videre påpeker han at det samtidig kan argumenteres for at Norge var en koloniherre gjennom unionen med Danmark. Med begreper som «vi» og «våre» omtaler han dansk-norske kolonier i Asia og Jomfruøyene, samt slaveri og slavehandel som et felles dansk-norsk foretak. Videre spesifiserer han at også norske embedsmenn gjennomførte ugjerninger i koloniene, og refererer med sidetall til Stenersen, Libæk og Emblems *Norgeshistorie før 1850*, fra 1988–1989. Referansen kan peke mot en bakgrunn innen academia, men boken i seg selv er skrevet for historieopplæring i videregående. Til slutt gir Hermansens ironisk «10 poeng for oppfinnsomhet og forklaringsvilje» til ideen om det norske samfunnets illojale og underkastende karakter, og latterliggjør dermed utgangspunktet for Lykaas' argumentasjon mot antinasjonalistiske holdninger. Særlig med påstanden om at resonnementet bygger på «psykologiske forutsetninger hinsides enhver rasjonell realisme, og viser ønsketenkning av grelleste slag»,¹⁷⁰ forsøker Hermansen med avansert språkbruk å undergrave Lykaas' standpunkt.

Vi kan kort oppsummere Hermansens standpunkt som at norske aktørers aktive rolle under kolonitiden fordrer bistand til tidligere koloniserte territorier. Lykaas' standpunkt er derimot at grunnet Norges underkastelse av Danmark og Sverige er det historieløst å fremstille Norge som en kolonimakt, og at nasjonalistisk stolthet er en nødvendig mangelvare for et sunt norsk samfunn.

For å drøfte debattens sosiale og kulturelle kontekst er det naturlig å trekke inn funnene i kapittel 3. I perioden før debattens startskudd i juni 1997 hadde temaet *norsk slavehandel* vært noe i vinden.¹⁷¹ Samme år ble det utgitt en tegneserie, *Slaveskipet Fredensborg*,¹⁷² om skipet som ble

¹⁷⁰ Hermansen 20. juli 1997

¹⁷¹ Se appendiks kap. 3.2: 24.10.1996 Aftenposten; 13.04.1997 VG

¹⁷² Wessel et al. 1997

funnet utenfor Arendal i 1974. I tillegg hadde nylig beretningene til en norsk slavehandler, Ludewig Ferdinand Rømer, blitt utgitt på nytt. Rundt samme tid hadde Yngvar Ustvedt vært aktiv med et radioprogram om norske koloniale aktiviteter som kan ha hatt innflytelse på hvilke tema som preget den samtidige norske offentligheten.¹⁷³ I den grad faghistoriske verk blir brukt i debatten er Stenersens *Norgeshistorie før 1850 (1988)* den eneste klare forbindelsen. Verket er utgitt omtrent et tiår før, som en del av «Cappelens historieverk for den videregående skolen».¹⁷⁴ Til tross for den svært så akademiske referansen er ikke kilden en avansert historiefaglig avhandling.

I Hermansen og Lykaas' debatt legger Hermansen frem hovedsakelig tre grupper: Trefall og hans meningsfeller, Europeere og Vesten som han omtaler som «vi» eller «oss», og beboerne av de tidligere koloniserte landene. Trefalls meningsfeller, bl.a. Lykaas, utviser ifølge Hermansen egenskaper som «historieløshet», de mangler riktig og rasjonell historisk viten. I tillegg mangler Trefall og Lykaas evnen til å se mer enn et snevert norsk perspektiv på verden, og er lite rasjonelle. Hermansens «oss»/«vi» er aktørene i historien, de raserer, utarmer og ruinerer, og de plyndrer, splitter og hersker gjennom krig og gjeld. De fremstilles som antagonister i kolonihistorien, og muligens også i verdenshistorien. En skulle da tro at Hermansens «de andre» er protagonistene, men egenskapene til de koloniserte er hovedsakelig å være passive ofre av vestlige overgrep. Hermansens fremstilling av kolonihistorien passer godt under en kategori av fremstillinger som postkoloniale forskere kritiserer for eurosentrisme:¹⁷⁵ det er europeerne som er hovedpersonene i kolonihistorien, og de undertrykte og koloniserte mangler historisk handlingsrom.

I Lykaas' innlegg er kategoriene svært annerledes. Lykaas skiller mellom det norske samfunn som et fellesskap fra før 1300-tallet til i dag, og verden utenfor Norge. Her fremstilles verden utenfor undertrykkende og utbytende, delvis fordi de har forstått å bruke nasjonalisme for å styrke seg selv. På den andre siden gir han det norske samfunnet egenskaper som selvforaktende og føyelige. Det norske samfunnet er her et passivt offer uten handlingsrom – eksplisitt sammenlignet med de tidligere koloniene. «Vi» kan likevel ta til fornuft og omfavne nasjonalisme for å endre oss til det bedre, noe vi er nødt til å gjøre om ikke verden utenfor igjen skal undertrykke og utnytte Norge. Selv om fremstillingene til de to debattantene er langt unna

¹⁷³ Se appendiks kap. 3.2: 20.06.1997 Aftenposten; 03.05.1996 VG.

¹⁷⁴ Stenersen, Libæk & Emblem 1988, s.4

¹⁷⁵ Brimnes 2002, s.421

samsvarende, er de ikke nødvendigvis dikotomiske. Lykaas forsøker heller å modifisere Hermansens Vesten-kategori, ved å argumentere for Norges utelukkelse. Dette fordrer igjen Hermansen til å forsvare sin posisjonering av Norge innenfor Vesten. Kategoriernes egenskaper forblir i stor grad de samme – den undertrykkende Vesten, og de undertrykte koloniene – men uenigheten springer fra kategoriseringen av Norge og nordmenn. Hvem som representerer nordmenn og Norge får tydelige implikasjoner for hvorvidt Norge er i undertrykket eller undertrykker, og dermed for Norge og nordmenns ansvar i spørsmål om bistand og oppreisning til tidligere kolonier.

4.1.2 Debatt 2: Skog Jensen 2009

Den andre debatten jeg skal analysere foregikk i april og mai 2009. Den tidligere omtalte Johan Skog Jensen vant i 2008 *Internasjonal Politikk*s Ordningpris, «en årlig pris for beste artikkel av allmenn interesse, skrevet av en student fra et av de nordiske landene».¹⁷⁶ Året etter publiserte tidsskriftet Skog Jensens prisvinnende bacheloroppgave,¹⁷⁷ samtidig som forfatteren den 18. april tok til Klassekampen med en kronikk om funnene i oppgaven sin.¹⁷⁸ Skog Jensen påpekte den norske deltagelsen i kolonisering av India, og mener norsk offentlighet har en feilaktig avstand fra kolonitiden i samtidig politisk retorikk. Dette førte til et svar den 22. april, fra filolog, oversetter og musikkviter Eilev Groven Myhren, som særlig påpekte Skog Jensens ukritiske og anakronistiske bruk av «den norske stat» i argumentasjonen sin.¹⁷⁹ Den 25. april kom daværende doktorgradsstipendiat i kulturstudier og orientalske språk ved UiO, Ernst Bjerke, med sitt syn på saken, og kommenterte både Skog Jensen og Myhren: den førstnevnte kritisk og den sistnevnte bifallende. Til slutt, i et debattinnlegg den 16. mai, forsvarte Skog Jensen sitt ståsted overfor Myhrens og Bjerkes kritikker. Debatten er et godt sammenligningsgrunnlag for debatten fra 1997. Mange lignende argumenter tas i bruk, men med viktige forskjeller.

Skog Jensen starter den 18. april, med å vise til et sitat fra St.meld. nr. 15 (2008-2009) om norsk utenrikspolitikk. I stortingsmeldingen påstås det at «[v]i har ingen kolonial fortid», noe Skog Jensen mener er en nær «vedtatt sannhet» hos de fleste nordmenn. Kolonitiden har ifølge Skog

¹⁷⁶ Calvaho & Leira 2007

¹⁷⁷ Skog Jensen, J. «Danmark-Norges etablering og tidlige ekspansjon i India», i *Internasjonal politikk*, nr. 1, 2009.

¹⁷⁸ Skog Jensen 18. april 2009

¹⁷⁹ Myhren 22. april 2009

Jensen blitt ekskludert fra vår historiske selvforståelse fordi det hører til koloniale aktiviteter vi forbinder med resten av Europa men ikke «oss». Han presenterer deretter en rekke holdbarhetsargumenter for betydelig tilstedeværelse av nordmenn, og Norge som aktør, i de begrensede dansk-norske koloniale aktivitetene. «Fra 1600-tallet til unionsoppløsningen var Norge en aktør i et lite, men globalt kolonirike». Forfatteren henter frem Grønland, Jomfruøyene i Karibia, slavefort i Vest-Afrika, og særlig de indiske koloniene for å vise til nordmenns deltagelse. Det understrekes at nordmenn deltok både i anskaffelse av koloniale varer, og i å være med på å skape etterspørselen tilbake i Europa. Hele bysamfunn investerte i den koloniale handelen. På individuelt nivå peker Skog Jensen på flere nordmenn med roller i administrasjonen av de indiske koloniene, og på deres tosidige forhold til kulturmøtet: respekt og eksotisk interesse, men også korrupsjon og utnyttelse av makt. Videre forklarer Skog Jensen koloniens videre skjebne, men avslutter med en signatur som sier at «Norges historie er ikke nødvendigvis det samme som Norges fortid». Forfatteren skiller mellom den fortalte historien og den faktiske fortiden, som «ikke [er] lett å svelge for en fredsnasjon». Skog Jensens grunnleggende formål er ifølge ham selv å sette spørsmålstegn ved, og bryte ned det norske kollektive selvbildet som et annerledes land hvis sosialdemokratiske og fredelige tendenser har svært gamle historiske røtter. Selv om Skog Jensen ikke benytter begrepet selv, ligner hans beskrivelser andre forfatteres omtale av *myten om annerledeslandet*.¹⁸⁰ Mest plass i artikkelen gir Skog Jensen til det historiefaglige grunnlaget for hans holdbarhetsargument, og tross kronikksjangeren har teksten flere trekk til felles med en historisk fagartikkel. Blant annet kommer dette til uttrykk i mangelen på språklige bilder, metaforer, ironi og sarkasme, til fordel for presist og faglig språk. Teksten har likevel noen upresisheter, som igjen ble objektet for kritikk i to debattinnlegg.

I sitt korte innlegg den 22. april 2009 fremstiller Myhren to faktorer han mener Skog Jensen glemte i sin kronikk. Først poengterer han mangelen på en norsk stat på 1700-tallet. Det norske lenet av Danmark var sentralstyrt fra København, og Myhren avfeier at det er noen kobling mellom kolonitidens administrative enhet og dagens norske stat. Videre avfeier han Skog Jensens implisitte relevansargument: at de norske koloniale aktørene og aktivitetene deres representerer Norge og norsk historie. Snarere representerer de, ifølge Myhren, «primitive kapitalistar» og en urban overklasse av dansk herkomst. For Myhren er bøndene motstykket til denne danske og kapitalistiske overklassen. Her trekkes særlig bondeoppstanden rundt Kristian

¹⁸⁰ Jf. Kjerland & Rio 2009, s.6

Lofthus som et eksempel på klassekamp på 1700-tallet. Eliten, mener Myhren, «stod då for ein dobbel utsuging – både av norske ressursar og kolonihandel», noe som brukes for å hevde at Norge var å regne som en koloni under Danmark. Dette argumentet bygger på en implisitt forståelse av «koloni» som et perifert område viss ressurs blir utbyttet av en sentrumsmakt, uten at den lokale majoriteten i periferien har innflytelse på sentrumsmakten. Til slutt sammenligner han Norge med Skottland, som også på 1700-tallet både var «utbytta» av en herremakt samtidig som en skotsk elite tjente store penger på kolonivirksomhet utenfor Europa. Denne teksten preges også av forfatterens akademiske bakgrunn, med faglig språk, og lite bilde- og metaforbruk. Myhren tar sikte på å angripe Skog Jensens standpunkt ved å nyansere studentens grunnleggende relevansargument, men baserer seg selv på et lite nyansert og høyst diskutabelt grunnlag sterkt inspirert av marxistisk historieformidling. Myhrens eget relevansargument bygger på én av mange forståelser av stats-, representasjons- og kolonibegrepet som må til for å forklare hvilke historiske grupper som representerer dagens og fortidens Norge.

Bjerkes kritikk av Skog Jensen den 25. april legger også vekt på å nyansere kronikkforfatterens stats- og nasjonsbegrep. Som Myhren avfeier han noen kobling mellom kolonitidens og dagens norske stat. Han påpeker at norskfødte embetsmenn og handelsmenn med koloniale roller ikke gjør «Norge» til noen kolonimakt. På en annen side bekrefter han i større grad enn Myhren at Norges områder var en viktig del av «det danske imperium», «men langt fra så sentral som Skog Jensen vil ha det til». For å understreke poenget sitt refererer han gjennom hele innlegget til kolonihistorien som «dansk», og til Norge som dansk koloni. I tillegg omtaler han embetsmennene i tjeneste på koloniene som «født i Norge» snarere enn å kalle dem «nordmenn» lik Skog Jensen. Her skiller han likevel mellom Norges og tropekoloniens koloniale situasjon ved å peke på Michael Hechters begrep «internal colonialism» som mer passende for Norges tilfelle. Hechters avanserte analyse av den keltiske periferien i Storbritannia forklarer intern kolonialisme som når en del av en stat ikke opplever økonomisk, statlig og kulturell utvikling og akkulturering på linje med statens kjerneområder. Monopolisering av politisk og økonomisk makt hos statens kjerne gjør at kulturell og økonomisk assimilering av periferien ikke er ønskelig, og som et resultat faller periferiens økonomiske utvikling og politiske innflytelse akterut til sammenligning med sentrumsmakten.¹⁸¹ Referansen tar innlegget opp på et svært avansert historiefaglig nivå med

¹⁸¹ Hechter 1975, s.8ff

høye krav til forutsetninger for deltakerne. Til slutt understreker Bjerke at «dansk kolonihistorie er av betydning også for Norgeshistorien», men etterlyser nødvendigheten av en presis begrepsbruk.¹⁸² Kort oppsummert er Bjerke uenig i fremstillingen av Norge som en kolonimakt – for ikke å nevne som egen stat på 1700-tallet, men er åpen for at Norge ikke passer inn i et tradisjonelt kolonibegrep og for at norskfødte aktører deltok i kolonisering. Han angriper Skog Jensens argumentasjon for upresisitet og anakronismer, men støtter dens hensikter til å nyansere en lite utforsket del av «Norgeshistorien».

Den 16. mai 2009 svarer Skog Jensen på kritikken. Han starter med å stadfeste enigheten mellom Bjerke og ham selv, for deretter å klargjøre sitt perspektiv på Norges posisjon i den danske konglomeratstaten. Han viser særlig til den norske hæren og postvesenet som eksempler på en viss grad av separat statsdannelse i Norge, men understreker at det som fantes av slike var underlagt dansk overherredømme. Her legger han nok engang, men i mer detalj, vekt på norske aktører som postvesenet, bysamfunn, sjøfolk, soldater og en krydderhandlende allmue, for å «forklare hvorfor også danske kolonihistorikere har brukt termen «Danmark-Norge» i sine beskrivelser». På denne måten plasserer Skog Jensen danske kolonihistorikere bak seg og sine resonnementer. Til slutt understreker han standpunktet sitt: dagens Norge har kolonihistoriske røtter i «en fortid vi bør ta inn over oss, nasjonale tolkninger av unionstiden til tross». Her bruker han begrepet «Norges bastion», som var navnet på en del av Trankebars festningsverk, som visst navn markerer nærværet av det norske også på den andre siden av kloden.¹⁸³

Debatten foregår altså mellom etablerte forskere og en bachelorgradstudent, Myhren riktignok innen språkvitenskap, men Bjerke innen historie. Debattens høye akademiske nivå gjenspeiles både i begrepsbruk og oppmerksomheten som tildeles historiske nyanser og detaljer. Den handler i første omgang om Norges rolle i kolonitiden, men henger seg – lik debatten mellom Hermansen og Lykaas – opp i terminologien rundt Norge som koloni og hva nettopp dette innebærer.

I debattens nære fortid og samtid kan man trekke inn en mye omtalt roman av Gunnar Kopperud, *Hviske i mørket*, om en norsk teologistudent i Afrika på 1700-tallet. Samtidig var 2007 200-årsjubileet til avskaffelsen av slavehandel i det britiske imperiet, og i sammenheng

¹⁸² Bjerke 25. april 2009

¹⁸³ Skog Jensen 16. mai 2009

ble både dette og Fredensborg-skipet trukket frem i aviser – muligens i perioden da Skog Jensens bachelor ble utarbeidet.¹⁸⁴ Skog Jensen omtaler et område som hadde vært lite nevnt siden Ustvedts bok *Trankebar* (2001), og medieomtalen om Peter Anker i 2002–2003. Skog Jensens motivasjon for valg av tema kan være mangfoldig, men i historielitteratur har særlig forskning på norsk selvilde og globalhistorie vært i vinden i perioden han skrev oppgaven.¹⁸⁵

I Skog Jensens innledende kronikk utgjør nordmenn en tydelig «oss»-kategori. Her hevdes det å være en historisk sammenheng mellom kolonitidens og dagens nordmenn, men en forbindelse dagens nordmenn i stor grad har glemt. Nordmenn deler et nasjonalt selvilde som annerledes tross mange fellestrekk med resten av Europa. Et land som naivt gjentolker, husker og glemmer selektivt for å støtte opp ideen om nordmenn som en uskyldsren humanitær stormakt i periferien av vesteuropeisk historie. De ikke-europeiske innbyggerne i koloniene er svært lite nevnt i artikkelen, noe som gjør det vanskelig å peke ut hvilke egenskaper de tillegges. På en side kan en argumentere for at dette er et eurosentrisk uttrykk for kolonisubjektens passivitet, men mer sannsynlig er det at Skog Jensens hovedformål med omtalelsen av kolonivirksomhetene er å understreke den norske deltagelsen. Både fortidens nordmenn og andre europeiske koloniale aktører er svært marginalt tilstede i teksten, og det er vanskelig å forsvare å gi noen rollen som «de andre». Forskjellen fra mange andre fremstillinger av kolonitiden, og det som gjør det unaturlig å dele inn i en «oss og de andre»-kategorisering, er at det er et av Skog Jensens hovedstandpunkt å understreke fellestrekkene mellom norske og ikke-norske europeiske kolonister. Ulikhetene mellom nordmann og danske blir liten og uvesentlig i et overordnet og nyansert blikk på kolonitiden. I hans svar til Bjerkes klasseinndeling presenterer Skog Jensen nordmenn som felles delaktig i kolonivirksomheter, direkte og indirekte, og på tross av klasseskiller.

Alternativet til Skog Jensens fremstilling, presentert av Myhren og delvis Bjerke, gjengir ikke Norge som felles forent i koloniale aktiviteter. Her dukker flere kategorier innenfor det norske samfunnet opp, men også her er det i hovedsak europeere og ikke kolonisubjekter forfatterne omtaler. Særlig Myhren vil dele opp i en norsk underklasse omtalt som «oss» eller «vi», og en hovedsakelig dansk overklasse. Underklassen fremstilles som bestående av motstridige

¹⁸⁴ Jf. appendiks kap. 3.2: 25.08.2008 NRK; 17.08.2007 Aftenposten; 14.04.2007 Dagbladet. Selv om Skog Jensens artikkel og kronikk ble utgitt i 2009, var selve bachelorgraden ferdigstilt i 2008.

¹⁸⁵ Jf. f.eks. Leira, H. (red.) *Norske selvilder og norsk utenrikspolitikk*, Oslo: NUPI, 2007; Eide, E. B. Et lite land i verden, i *Norge: portrett av en nasjon*, red.: T. Bull & H. Norvik, Oslo: Dinamo forlag, 2004; Bromark, S. & D. Herbjørnsrud. *Norge: et lite stykke verdenshistorie*, Oslo: Cappelen, 2008. Alle referert til i Skog Jensens artikkel.

skattetyngede fiskere og bønder, lite tilknyttet de samtidige globaliserende utviklingene på 16-1700-tallet. Disse får i Myhrens fremstilling representere de virkelige nordmennene, som gjennom blant annet bondeoppstand og motstand mot utenlandsk overherredømme er dem dagens nordmenn er etterkommere av. Deres viktigste egenskaper er å være undertrykte og utnyttede – i samme bås som kolonisubjektene i andre verdensdeler – men med agens. «De andre» er den danske kapitalistiske overklassen – kapitalsterke, undertrykkende, utnyttende, og utenlandske, som «ikkje kan seiast å vera representative for det norske folk på same tid».

Bjerke stiller seg på samme tid samsvarende og nyanserende til Skog Jensens fremstilling av den norske kolonitiden. I doktorgradsstipendiatens innlegg kan en spore kategoriene dagens Norge, kolonitidens Norge, og den danske kolonimakten. Kolonimakten Danmark fremstilles som et imperium som utnyttet sine len for kolonial fortjeneste og ekspansjon, med begrenset avhengighet av Norge. Begrepet «råvareleverandør» erstatter her «utnyttelse», i en mer moderat fremstilling av relasjonen mellom Danmark og Norge enn Myhrens. Kolonitidens Norge får som egenskap å være til dels viktig for sentrumsmakten, og rollen som en «intern koloni», særskilt fra tropekoloniene gjennom språklig og kulturelt fellesskap – men fortsatt i en ubekvem stilling overfor sentrumsmakten København. Forfatteren problematiserer sammenhengen mellom dagens og fortidens Norge; det er vanskelig å snakke om en norsk – eller dansk-norsk – stat på dette tidspunktet av historien. Det danske imperiet innebefattet ulike områder og tilhørende befolkning. Dagens Norge fremstilles som lite bevisst sin koloniale fortid, noe som samsvarer med Skog Jensens perspektiv. Samtidig er dagens Norge uten en klar kobling til kolonitiden grunnet manglende statsdannelse og nasjonalt fellesskap. «Norge» har derfor ifølge Bjerke ikke en fortid som kolonimakt, selv om enkelte norskfødte aktører har det.

Skog Jensens og Bjerkes fremstillinger av kolonihistorien er i større grad utfyllende enn Myhrens. Myhrens klassekamp-perspektiv utfordrer kronikkforfatterens begrep om hvem som representerer Norge og nordmenn, og hvilke egenskaper disse har. Selv om Bjerke er enig i deler av Myhrens kritikk er han klar på at «Norgeshistorien» også innbefatter koloniale aktiviteter. Bjerke, som en historiker med mye kompetanse på perioden rundt 1814, vil naturligvis ha satt seg inn i forholdet Danmark-Norge. Han representerer derfor ett historiefaglig perspektiv på Norges rolle under Danmark, og fremstår tilbakeholden overfor å forklare nordmenns rolle i kolonitiden med større metanarrativer som klassekamp. I Myhrens tekst finner man et åpenbart marxistisk fundament i fremstillingen av kolonitiden. På mange måter forsvaret Myhren selvbildet som Skog Jensen utfordrer: nordmenn som et kollektivt «vi»

står ikke for og har aldri stått for kolonial utnyttelse, men heller selv vært utnyttet gjennom klassekamp og kolonisering. Kobles dette til *myten om annerledeslandet* omtalt i kapittel 2 kan man påstå at Myhren forfecker nettopp en særegen norsk posisjon som undertrykt og preget av klassekamp allerede på 1700-tallet. Skog Jensens forsøkte understrekning av hvordan fortidens Norges koloniale tilknytninger representerer dagens Norges historie utfordres altså av både marxistisk klassekamp-teori og nedbrytende (postmoderne) nyansering av representasjon.

4.1.3 Debatt 3: Drange 2017

Den tredje og siste debatten består av fire innlegg mellom 31. mars og 12. april 2017. Den 31. mars publiserte Klassekampen en kronikk av historiker ved Ryfylkemuseet, Ernst Drange i anledning 100-årsjubileet for salget av de danske karibiske koloniene til USA i 1917. Drange har hovedsakelig arbeidet med lokalhistorie fra Ryfylke,¹⁸⁶ men har også skrevet om norsk migrasjon til Amerika.¹⁸⁷ Forfatteren selv legger en reise til Karibia i 2016 til grunn for interessen. I jakten på kilder til et vestnorsk migrasjonsskip opplevde han selv engasjementet fra lokale aktivister.¹⁸⁸ Dranges kronikk skapte reaksjoner. Frode Korslund, som jeg har funnet lite informasjon om annet enn at han er en aktiv debattant i flere norske aviser, sendte inn et debattinnlegg den 3. april, som Drange besvarte den 5. april. 12. april kom det siste innlegget i denne debatten. Innlegget er forfattet av Lasse Tømte, som selv sier lite om sin egen posisjon, men av journalist Kåre Bulie (2007) beskrives som tidligere forfatter med bakgrunn i Oslo «litterære undergrunnsmiljø» på 70-tallet.¹⁸⁹

I en kronikk den 31. mars 2017 kommenterer Drange at det da var 100 år siden salget av sukker- og slaveøyene som utgjorde Dansk Vestindia. Han understreker at slaveriet og kolonihistorien oppleves mye mer nærværende hos befolkningen i Karibia, enn i Danmark og Norge. Videre henter han frem kjente navn for dem som arbeider med norsk kolonihistorie: bergenseren Jørgen Thormøhlens og Peter Wessel Tordenskiolds slaveskipskarrierer, og ringerikingen Engebret Hesselbergs domsavsigelser over opprørske slaver. Samtidig med disse historiske enkelttaktørene, forteller Drange hvordan nordmenn generelt gladelig tok del i den koloniale

¹⁸⁶ Jf. Drange, E. B. «Sjølvsberging eller marknadproduksjon på Tysnes på 16- og 17-hundretalet?», i *Sunnhordaland*, bd.63, 1982, s.88-98; og Tysnes: gards- og ættesoge 1-4, Uggdalseidet: Tysnes sogelag, 1986-1991.

¹⁸⁷ Drange, E. B. «Nordmenn i Ny-Nederland (New York) på 1620 – 30-talet – og ein indianartolk frå Ryfylke?», i *Heimen: Lokal og regional historie*, nr.2 2012, s.163-180.

¹⁸⁸ Drange 31. mars 2017

¹⁸⁹ Bulie 2007

handelen med krydder og sukker både innenfor og utenfor kolonitidens Norge. I tillegg forklares opphevelsen av slaveriet i 1848 som på initiativ fra én mann – den lokale guvernøren Peter von Scholten, som etterpå havnet i retten for avgjørelsen sin. Når han deretter returnerer til sin egen samtid, henter Dranges frem sine egne opplevelser på St. Croix. Her er tilknytningen til Danmark-Norges kolonivelde og trekanthandelen mye mer tydelig enn den er i dansk historieformidling. Gjennom sitater fra personer Drange møtte på reisen viser han til en gruppe mennesker som reagerer på at danskene virker selektive i bruken av et kollektivt «vi» når de formidler historien sin. Heltedåder er det «vi» (danskene) som gjør, mens forkastelige handlinger er gjort av enkeltpersoner eller separate grupper. Til slutt konkluderer Drange med at «kolonihistoria bør fram att frå det skjulte. Vi må gå gjennom og erkjenna ei sams historie, der det er vi som har spelt rolla som undertrykkarar». Her bruker Drange «vi» for å felles betegne nordmenn og dansker. Dermed blir Dranges eksempler på norske kolonister, slavehandlere, og de som tok del i kolonihandelen direkte og indirekte, til historiske bevis (holdbarhetsargumenter) for nordmenns deltagelse i dansk-norsk kolonitid. Dranges resonnement krever likevel et implisitt relevansargument. I Dranges argumentasjon representerer de historiske aktørene tilknyttet slavehandel og kolonihandel det norske samfunnet, i samtid og ettertid. Denne implisitte påstanden gjør det forsvarlig å betegne disse aktørene som et kollektivt «vi» også i dag.¹⁹⁰

Det er nettopp denne koblingen mellom enkelte norskfødte aktørers handlinger og Norges felles historie som blir kritisert i Frode Korslunds svar den 3. april. Korslund problematiserer det «å operere med et kollektivt «vi» på denne måten». Han nevner kort hvordan Danmark og særlig København var maktsentrum i det danske kongeriket, og ramser opp den utstrakte mangelen på norske statlige organer. Dessuten legger han til at de nord-tyske besittelsene spilte en større rolle for eneveldet «økonmisk og befolkningsmessig». Dette siste blir fremstilt i parentes som en liten digresjon, men knytter seg tett til holdbarhetsargumentet om Norges perifere posisjon i kolonimakten. Videre understreker han at selv når «staten Norge» ble til, manglet den innflytelse over koloniene. Kun Danmark beholdt koloniene etter 1814. Norge mottok «heller ikke noen som helst form for økonomisk kompensasjon for dette ‘tapet’». Korslund runder av argumentasjonen sin ved å erklære at han selv ikke finner noe forsvarlig argument for en kollektiv norsk skyld for kolonitiden, og at «enhver form for statlig oppgjør med denne fortiden

¹⁹⁰ Drange 31. mars 2017.

får Danmark ordne opp i selv». ¹⁹¹ Selv om Korslunds formål er å angripe relevansargumentet i Dranges kronikk, baserer han seg selv på en forståelse av at enkeltaktørers handlinger ikke representerer «Norge» eller et kollektivt «vi». Særlig gjelder dette handlinger som skjedde århundrer før vår tid, og til og med før Norge kan regnes som en egen stat. Korslund setter som premiss at kun handlingene til staten Norge kan representere et kollektivt «vi».

I et svært kort svar fra Drange den 5. april klargjør historikeren at hans intensjon ikke var å argumentere for et «statlig norsk oppgjør», men snarere «eit oppgjør med dei historiske førestillingane våre», og at «kolonihistoria – der òg nordmenn var aktørar – må koma fram i medvitet vårt». I etterhånd fremstår dette som en sentral spesifisering som endrer Dranges resonnement betydelig. I sin originale kronikk skiller ikke Drange mellom hvordan Danmark og Norge må bearbeide problemstillingene de tidligere vestindiske koloniene presenterer. Kronikken fra den 31. mars omtaler oppreisningskravene fra St. Croix, noe som insinuerer at det er et økonomisk og politisk oppgjør, men her innrømmer Drange en vesensforskjell i utfordringene Danmark og Norge står overfor. I første omgang er det en kulturell og historisk gjennomgang av kolonitiden Drange mener er gjeldende for Norge.

En ny deltager skriver et innlegg den 12. april. Lasse Tømte starter med å komplimentere Drange for å trekke frem «den lite kjente dansk-norske kolonihistorien». Det Tømte reagerer på er fremstillingen av Norge som undertrykkeren i kolonihistorien, og bruken av den kollektive betegnelsen «vi» når det er snakk om oppgjøret med kolonihistorien. Tømte benytter seg av et annet holdbarhetsargument for å problematisere kollektiv norsk skyld. Ved å vise til hvordan også norske og danske straffanger, sjanghaiede fattigfolk, og desperate «servinger» ble tvunget til tjeneste på de tidlige koloniene – dette med fatale følger for så godt som alle av dem som ikke klarte å stikke av på reisen. «Servinger» er en dansk betegnelse på kontraktsarbeidere som forpliktet seg til en bestemt tids tjeneste ved koloniene, gjerne mot «en særdeles beskeden avlønning i naturalier samt kost, logi og klæder». ¹⁹² Debattanten konkluderer med at Dansk Vestindia var «bygget opp av slaver og tvangsarbeidere», og legger til at det var for «københavnske handelshus og noen bergenske redere» at slavehandelen var lukrativ. Disse påstandene brukes som holdbarhetsargument, og knyttes sammen med en siste bemerkning: «de fleste av oss er etterkommere etter småkårsfolket». Dranges argument for en felles norsk

¹⁹¹ Korslund 3. april 2017

¹⁹² Gøbel & Sebro 2017, s.57

knytning til slavehandel og kolonialisme blir nok en gang forsøkt motarbeidet ved hjelp av problematisering av hvem det historiske «vi» er.¹⁹³

I perioden før debatten har mye skjedd i diskursen rundt kolonihistorien. Gamle glemte kolonitjenestemenn, svarte tjenestefolk i Norge, Fartein Horgars romanserie om koloniene i Vestindia, og en meningsmåling om dansk beklagelse overfor koloniene er kun noen av emnene omtalt i norske aviser i samtiden.¹⁹⁴ Som tidligere omtalt henger denne økte interessen sammen med kronikker og debatt rundt grunnlovsjubileet, og særlig for den vestindiske og vestafrikanske koloniale sfære i sammenheng med jubileumsåret 2017. Dranges bidrag er bare en av flere kronikker i samtiden, men så vidt jeg har funnet den eneste kronikken som startet en avisdebatt. Ytterligere debatter kan ha forekommet i andre medier som sosiale medier og kommentarfelt. Språkbruken er som i Skog Jensen 2009 svært saklig, med få språklige bilder og metaforer, og ispedd historiske fakta og nyanseringer med enkelte referanser til historiefaglige verk. Tømte benytter seg eksempelvis av *Vore gamle tropekolonier* fra 1953, som ifølge de danske historikerne Niklas Thode Jensen og Gunvor Simonsen (2016), er en utdatert men anerkjent behandling av kolonitiden.¹⁹⁵ Dette vitner om en debatt med høy terskel for deltagelse. En må være svært velformulert og belest for å gå argumentene i møte.

I Dranges fremstilling kan vi identifisere flere grupper. Først og fremst de nåværende innbyggerne av St. Croix og det tidligere Dansk-Vestindia. Disse kan regnes som Dranges «de andre», som her gis betydelig agens. De fremstilles som engasjerte, sinte og svært bevisste både de historiske urettene begått mot dem, òg danskenes (manglende) behandling av historien i samtiden. Den andre gruppen er danskene og nordmennene («oss»). Inn-gruppen som Drange tilhører fremstilles som til dels selvvalgt uvitende og uansvarlige overfor de tidligere koloniene og sin egen koloniale historie. Dette kan imidlertid bøtes på ved å «gå gjennom og erkjenne» denne delen av historien. I tillegg til disse to gruppene kan vi også skille ut en historisk «oss»- og «de andre»-kategori – historiske dansker og nordmenn, og slavene på tropeøyene. Her er bildet annerledes. De historiske nordmennene og danskene var handelsborgerskap og embedsmenn som undertrykket, bedrev skruppelløst slaveri og nøt godt av det koloniale utbyttet. Disse er kontrastert av de historiske afro-karibierne på øye, som her blir fremstilt i

¹⁹³ Tømte 12. april 2017

¹⁹⁴ Se appendiks kap. 3.2: f.eks. 03.02.2017 Adresseavisen; 14.02.2017; Klassekampen; 05.07.2017; Bergens Tidende; 11.12.2016 Aftenposten.

¹⁹⁵ Thode Jensen 2016, s.479

passive slaveforhold, undertrykt og uten handlingsrom. Æren for opphevelsen av slaveriet i 1848 legges til én enkelt dansk guvernør, Peter von Scholten. Drange unnlater å nevne det forutgående slaveopprøret som hadde betydelig innflytelse på von Scholtens avgjørelse. I sin egen forklaring plasserer Thode Jensen, Simonsen og Olsen i *Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan* (2017) slavenes godt organiserte opprør mot slaveriet i 1848 som en sentral del av årsaken. Slavene lot seg inspirere av 1848-revolusjonene i Europa og slaveopprør på andre øyer, som nyanserer hvorfor slavene tilsynelatende ble impromptu frigjort av generalguvernøren. Det mest markante med dette er at denne forklaringen også ville understøttet Dranges standpunkt – opphevelsen av slaveriet skjedde motvillig, og ble kun tillatt grunnet økonomiske årsaker. I samtiden hadde den eneveldige danskekongen beordret en gradvis frigjøring: alle barn av slaver født etter 28. juli 1847 var født frie. Etter 12 år skulle også de født før denne datoen frigjøres. Frigjøringsprosessen var altså allerede igangsatt i perioden, men både slaver og plantasjeiere ønsket snarere en øyeblikkelig frigjøring – slaveeierne riktignok med en betydelig økonomisk kompensasjon.¹⁹⁶ Den tilsynelatende eurosentrisk behandling av de historiske afro-karibierne kan likevel unnskyldes med at det er dagens afro-karibiere som er gitt desidert størst plass i formidlingen. *Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan* er et svært nytt verk, og bokens bevisste oppgjør med tidligere eurosentrisk fremstillinger av kolonihistorien på en lignende skala er sjelden i Danmark og Norge. Likevel er det verdt å bemerke at ønsket om- og nødvendigheten av å skrive dansk-norsk kolonihistorie fra perspektivet til de koloniserte har røtter tilbake til 80-tallet også i Norge.¹⁹⁷

Frode Korslunds fremstilling skiller seg vesentlig fra Dranges, men med mange likhetstrekk med tidligere debattanter. Her omtales afro-karibierne nesten ikke i det hele tatt. Det er derfor kun mulig å identifisere kategoriene, nordmenn, og «staten Danmark». Nordmenn presenteres først og fremst som et folk representert av en ufullkommen stat under Danmark. De er underlagt danskene, og med manglende innflytelse og agens. Dette gjelder fortsatt ved unionsoppløsningen i 1814, da den manglende overføringen av kolonier til Norge omtales som et «tap». Likevel gir ikke Korslund nordmennene eksplisitt egenskaper som «undertrykt» eller «utnyttet», slik noen tidligere debattanter har uttrykt. Når det kommer til den andre gruppen det er mulig å identifisere, er det viktig å merke seg at den består av «staten Danmark», og ikke det danske folket. Denne gruppen har en, for Korslund, svært viktig egenskap for å antyde ansvar

¹⁹⁶ Thode Jensen, Simonsen & Olsen 2017, s.272, 274f.

¹⁹⁷ Se kap. 2 om F. Fuglestad, P. O. Hernæs.

i kolonispørsmålet, nemlig historisk kontinuitet helt tilbake fra før koloniene ble solgt. Staten Danmark fremstilles som den eneste med handlingskraft, og den eneste med *virkelig* innflytelse overfor de koloniale aktivitetene.

Tømte har også likhetstrekk med tidligere debattanters fremstillinger. Denne debattanten kan stille seg bak Dranges relevansargument – det er sammenheng mellom dagens nordmenn og fortidens nordmenn. Likevel er Tømte uenig med hvem som er representative for det som senere kan regnes som det norske folk. Nordmenn er i Tømtes fremstilling best representert ved den undertrykte siden av en klassekamp, småkårsfolket. De norske koloniale aktørene er i hovedsak under tvang. De er fattige, undertrykte og avmektige overfor «de andre» i Tømtes fremstilling: «handelshus og kongehus i den uhellige alliansen som kalles *merkantilismen*».¹⁹⁸ Denne gruppen er i Tømtes fremstilling dem som virkelig bedrev koloniale aktiviteter, og bestod av både nordmenn og dansker (selv om danskene vektlegges mer). De er skruppelløse profittjegere, undertrykkere av norske småkårsfolk, men de er også i mindretall – og derav lite representative for nordmenn generelt.

Mens Korslunds fremstilling er ment å angripe grunnlaget for Dranges argumentasjon ved å stadfeste at det finnes ingen kobling mellom dagens Norge eller kollektive «vi», og de historiske kolonipådriverne, er Tømtes fremstilling mer nyanserende. Tømte bekrefter en historisk kontinuitet mellom kolonitidens og dagens nordmenn, men at gruppen som utgjør den klareste sammenhengen ikke bedrev koloniaktiviteter. I grunn konkurrerer dermed alle debattantene om hvilke historiske grupper som representerer dagens nordmenn, og hvilke implikasjoner dette har for Norge i dag.

4.2 Sammenligning av og utviklinger hos de analyserte kolonidebattene

Kanskje den tydeligste endringen, som vi ikke trenger å gå dypt inn i analysen for å oppdage, har å gjøre med i hvilke aviser debatten har foregått. Diskusjonen om nordmenns del av koloniale aktiviteter i union med Danmark forsvinner fra Aftenpostens marginale «Kort sagt»-spalte og dukker heller opp i en mer sentral del av Klassekampen. Selv om det kan tenkes at avisenes lesergrupper kan overlappe, retter de to avisene seg mot forskjellige publikum. En annen viktig endring er situasjonskonteksten: i debatt nr. 2 og 3 er det nettopp spørsmålet om Norges deltagelse i kolonitiden som er utgangspunktet for kronikkene og senere debattinnlegg.

¹⁹⁸ Tømte, 12. april 2017

I debatt nr. 1 er det kun et sidespor fra tidligere. En annen større forskjell mellom særlig den første og de senere debattene er språkbruken. De to senere debattene har begge svært faglig språk og benytter seg av historiefaglige teorier. På den annen side er Hermansen svært ironiserende, og Lykaas benytter et mer formelt men folkelig språk. Dette skyldes nok i stor grad at spørsmålet om nordmenns deltakelse ofte er blitt diskutert med historikere eller andre akademikere. Kategoriene forandrer seg noe gjennom debatten, men beholder også mange likhetstrekk. I alle debattene kan en skille mellom de undertrykte og de undertrykkende i kolonitiden. Kategoriene skifter likevel innhold hos de forskjellige debatt deltakerne. Særlig nordmenn posisjoneres både som undertrykt og undertrykkende, da ofte avhengig av hvilke grupper historiske aktører som best presenteres å representere dagens Norge. I alle debattene utfordres synet på en norsk kolonihistorie gjennom en form for marxistisk historieformidling. Debatt nr. 2 benytter seg av klassekamp-narrativ og marxistiske ideer mer eksplisitt enn Lykaas, men også hos sistnevnte er det spor av marxistisk historieforståelse.

Kapittel 5: Norge og nordmenn i dansk-norsk kolonihistorie

Forskningsspørsmålet mitt gjennom oppgaven har vært å utforske hvordan nordmenns rolle i dansk-norsk kolonihistorie har blitt behandlet i historieskriving og avisdebatter fra 1980–2017. De vage «behandlings»- og «rolle» begrepene er valgt for å åpne for et variert utvalg av innfallsvinkler. Gjennom kapittel 2, 3 og 4 har jeg utforsket henholdsvis historieskrivingen rundt, omfanget til og tematiseringen av dansk-norsk kolonihistorie i et utvalg store norske aviser, og sett spesifikt på representasjonen av nordmenn og ikke-nordmenn i tre avisdebatter om den dansk-norske kolonitiden. I dette kapittelet diskuterer jeg omfanget av omtale om kolonihistorie i historiografi og avismedier, og hvordan den norske kolonitiden er blitt tematisert på disse arenaene. Deretter diskuteres kategoriene som konstrueres i debattene analysert i kapittel 4, i lys av funnene fra de øvrige kapitlene og historiebruksteori. Til slutt drøfter jeg hvorvidt Norge kan sies å ha en kolonihistorie.

5.1 Omfang og tematisering

Av kapittel 3 kan vi kan slutte at den felles dansk-norske kolonitiden er lite diskutert i norsk presse. Selv om antallet tekster som omtaler den tar seg opp i forbindelse med grunnlovsjubileet og i etterkant av grunnlovsjubileet i 2014, er dette ikke et grunnlag for å spå videre vekst i årene som kommer. Snarere går tekstmengden ned i 2017 dersom vi trekker fra orkanmeldinger dette året. Den norske historiografien knyttet til temaet dansk-norsk kolonitid er også begrenset. Mengden norsk historiefaglig litteratur om dansk-norsk kolonitid er generelt liten, og enda færre litterære verk tar for seg nordmenns rolle i det hele. De fleste av disse er universitetsoppgaver som Øystein Røstums (2008) undersøkning av et bergensk sukkerraffineri på 1700-tallet, Johan Skog Jensens (2009) utforsking av felles dansk-norsk etablering av kolonier i India, Maria Laviks (2013) økonomihistoriske blikk på tre norske kolonioffiserer, Ina V. N. Rånes' (2016) historiografiske drøfting av mangelen på norsk litteratur om slavehandelen og Tobias S. Eilertsens (2017) komparasjon av kolonitiden i norske og danske lærebøker. I likhet med journalister og debattanter skriver de fleste av disse med et ønske om å belyse og «avdekke» en «glemt» eller lite omtalt historie, og derigjennom å skape samfunnsdebatt.¹⁹⁹ Ett unntak fra studentlitteraturen er Yngvar Ustvedts populærvitenskapelige bok, *Trankebar: Nordmenn i gamle tropekolonier*, som til tross for det treffende navnet benytter en svært inkluderende definisjon av «nordmenn». Gjennomgående legger Ustvedt mye vekt på

¹⁹⁹ Røstum 2008, s.5; Skog Jensen 2009, s.7f; Eilertsen 2017, s.58; Lavik 2013, s.3.

individuelle tjenestemenn med ulike opphav; som nevnt er kun en løs tilknytning til Norge nok til å eksemplifisere norsk kolonitid i Ustvedts bok. I appendiks: Kap. 3.2 kan vi skimte at både boken og radioprogrammet hans er lite omtalt i samtidig presse.²⁰⁰ I 2002 er likevel én av personene Ustvedt konsentrerer seg om omtalt: Peter Anker.²⁰¹ Dette skyldes i all hovedsak Dorothea Hysings kunstutstilling i 2002. Kunstutstillingen har tydeligvis skapt mer presseomtale, kanskje fordi en kunstutstilling er et kraftigere og mer tilnærmelig kulturuttrykk for allmennheten enn et populærvitenskapelig litterært verk. Et annet unntak er Leif Svalesens *Slaveskipet Fredensborg* fra 1996,²⁰² som tross sitt dramatiserende, populærvitenskapelige ytre er en detaljert historisk-arkeologisk gjennomgang av norske samfunn og enkeltpersoners tilknytning til slavehandelen på 1700-tallet. Boken og temaet den belyser – slaveskipet Fredensborg – har fått langt mer oppmerksomhet i norske aviser enn Ustvedts arbeid. Mellom 1995 og 2007 finner vi både Svalesens bok og slaveskipet Fredensborg nevnt i forbindelse med lengre artikler.²⁰³ Etter 2008 består likevel oppmerksomheten rundt Fredensborg av enkéter.²⁰⁴ Den begrensede litteraturen sier likevel mye om hvilke historiske elementer, eller knutepunkter, som brukes til å knytte nordmenn og Norge til kolonihistorien i presse og historiografi.

Slaveskipet Fredensborg er blitt brukt mye som et slikt element, for å koble norsk historie til den transatlantiske slavehandelen.²⁰⁵ Samtidig er ikke selve skipet referert til i noen av debattene jeg har analysert. Dette betyr ikke at skipsvraket har liten innflytelse, eller har forsvunnet fra diskursen om norsk kolonihistorie. UNESCO-prosjektet Svalesens bok er en del av har sammen med andre historiske arbeider, f.eks. Per O. Hernæs' doktorgrad fra 1992, gitt store bidrag til å utforske dansk-norsk skipsfart og dens implikasjoner for samfunnene den berørte – være seg norske, vestindiske eller vestafrikanske.

Et annet knutepunkt for norsk kolonihistorie er en rekke sentrale historiske enkeltindivider som stadig dukker opp i diskusjonen. Både debattene jeg har analysert og Ustvedts bok trekker frem

²⁰⁰ I appendiks kap. 3.2 har jeg kun registrert 03.05.1996 VG, og 04.10.2001 Bergens Tidende, som omtaler Ustvedts bok og radioprogram.

²⁰¹ Se f.eks. appendiks kap. 3.2: 16.03.2002 Dagbladet; 26.03.2002 NRK.

²⁰² Originalt utgitt av Cappelen på norsk i 1996. Utgaven jeg har hatt tilgjengelig er den engelsk-spårklige utgitt av Indiana University Press, 2000.

²⁰³ Se appendiks kap. 3.2: 02.12.2007 Aftenposten; 27.12.2004 VG; 24.10.1996 Aftenposten; 26.06.1995 Aftenposten m.m.

²⁰⁴ Enkéter som «På denne dag» eller «Dagen i dag», der historiske hendelser som skjedde på den aktuelle datoen er redegjort for i en kort notis. Se appendiks kap. 3.2; 01.12.2012 Klassekampen; 01.12.2014 Dagsavisen; 01.12.2016 Aftenposten.

²⁰⁵ Se f.eks. appendiks kap. 3.2; 24.10.1996 Aftenposten; 23.08.2001 Aftenposten; 02.09.2004 Klassekampen; 18.08.2007 Aftenposten, i tillegg til Svalesens bok, *The Slave Ship Fredensborg*, fra 1996.

«store nordmenn» knyttet til kolonisering og slavehandel. Dette varierer fra svært kjente navn som Ludvig Holberg og Tordenskiold, til navn som er mer kjente innen kolonihistorien: Peter Anker, Ole Bie, Engebret Hesselberg og Jørgen Thormøhlen.²⁰⁶ Til felles har disse enkeltpersonene at de brukes til å tematisere den norske siden av kolonihistorien, ofte ved å peke på deres deltakelse i kolonisering og slavehandel. Dette er på ingen måte verdinøytrale begreper, og fremstår ofte som utfordringer av deres status som nasjonale helter, eller for å spille på sensasjonisme og følelser.

Et tredje knutepunkt er generelle koblinger til kolonitiden gjennom norske samfunn og markeders tilknytning til koloniene. Hermansen (20. juni 1997 & 20. juli 1997), Skog Jensen (18. april 2009), Drange (31. mars 2017) Rånes (2016, s.14f) og Ustvedt (2001, s.73f, 77) påpeker norsk deltakelse i kolonitiden gjennom salg og kjøp av kolonivarer, investering i koloni- og slavehandel og raffinering av sukker. Særlig sukker har en sentral plass i tematiseringen, da sukkerraffinerier og forbruk av sukker knytter det norske samfunnet ganske direkte til slaveplantasjer på koloniene i Dansk Vestindia. Tendensene til denne typen tematisering er å finne i presseomtalen så vel som studentlitteraturen.²⁰⁷ På dette planet er koblingen indirekte, ettersom det ikke nødvendigvis var direkte kontakt mellom koloniene og det norske samfunnet/markedet. Dette forklarer hvorfor mange forfattere istedenfor velger å fokusere på enkeltindivider.

Et siste knutepunkt som dukker opp i debatter og historiografi er de ofte ikke navngitte sjøfolkene, soldatene og kontraktsarbeiderne som tjenestegjorde i kolonier og handel med kolonivarer. Disse kan ofte bli ramset opp som holdbarhetsargumenter for nordmenns deltakelse i kolonitiden, men det er få som legger spesielt mye vekt på disse gruppene.²⁰⁸ Ustvedt nevner tydelig at det eksisterte nordmenn blant disse gruppene og nevner også et par navngitte eksempler på medlemmer av den norske allmuen i India.²⁰⁹ På samme tid vier han langt mer plass til guvernører og embetsmenn med større innflytelse på sin samtid. Tømte er den eneste av deltakerne i debattene jeg analyserer som legger betydelig vekt på dette elementet. I sitt debattinnlegg henter han frem nordmenn og dansker fra de lavere sosiale lag som mot sin

²⁰⁶ F.eks. Skog Jensen 18. april 2009; Drange 31. mars 2017; Lavik 2013, s.22; Eilertsen 2017, s.30

²⁰⁷ Se f.eks. Røstum 2008, Rånes 2016, s.14, og appendiks kap. 3.2: 25.05.2001 Bergens Tidende; 21.02.2004 Adresseavisen; 07.01.2013 Dagsavisen; 28.11.2016 Adresseavisen

²⁰⁸ F.eks. blir de kun en liten del av argumentene til kronikkforfatterne jeg analyserer i kapittel 4. Jf. Hermansen 20. juli 1997, Skog Jensen 18. april 2009, Drange 31. mars 2017.

²⁰⁹ Jf. f.eks. Ustvedt 2001, s.77, 94, 98

vilje ble sendt som tvangsarbeidere, og sjanghaiede eller desperate kontraktsarbeidere som forpliktet seg til å arbeide på koloniene i svært dårlige kår.²¹⁰ Etter hva jeg har funnet ut er dette også et lite utforsket element ved dansk-norsk kolonihistorie, men med noen nye bidrag.²¹¹

En rekke knutepunkter dukker lite opp i historiografi og debatter analysert i denne oppgaven, men står for mange innslag i registreringskjemaet (i appendiks kap. 3.2). Flere annonser for ferieturer og cruisereiser til Karibia retter seg mot en historieinteressert målgruppe.²¹² Denne formen for kommersiell historiebruk er ikke nødvendigvis problematisk, da mange av annonsene er relativt nyanserte fremstillinger av det historiske livet på øyene, og bidrar til å rette oppmerksomhet mot denne siden av historien. I tillegg er afrikanere i fortidens Norge ofte blitt hentet frem for å diskutere kolonihistorie og rasisme.²¹³ Hos visse forfattere er dette et middel til å bestride ideen om at pluralisme og etnisk mangfold er et nytt innslag i det norske samfunnet.²¹⁴ Også i historiografien kan vi finne at norsk kolonihistorie er benyttet til å diskutere rasisme. Særlig forskningsprosjektet «The Nordic Colonial Mind» har arbeidet med, og inspirert historieforskning på rasisme og kolonialisme. Prosjektet ser som nevnt på videreføringen av kolonialistiske tankesett og rasisme i språk og kultur i de nordiske landene. En region som ofte er blitt omtalt som på kanten av den «egentlige» kolonitiden i regi av Vest-Europa.²¹⁵

Knutepunktene utgjør ofte utgangspunkt for å diskutere kolonihistorie i aviser og populærvitenskapelig litteratur, men er generelt lite omtalt i historiografien. Svalesen og Ustvedts bøker er begge populærvitenskapelige verk: skrevet av erfarne, etablerte forfattere, men i beste fall i ytterkanten av hva som kan kalles historikere. I den grad nordmenn i kolonitiden er blitt belyst i rene historiefaglige verk, er ikke den felles dansk-norske kolonitiden godt representert. Kjerland & Rio (red.) (2009) diskuterer som nevnt nordmenn i økonomiske aktiviteter i koloniområder, men kun etter 1814. Fuglestad har skrevet mye om koloniserte regioner, men hovedsakelig i et såpass overordnet perspektiv at Danmark-Norge ikke tillegges mye vekt. Hernæs skriver om den dansk-norske slavehandelen, men er lite interessert i det

²¹⁰ Tømte 12. april 2017

²¹¹ Jf. Heinsen, J. «Ind og ud af slaverierne Den dansk-norske stats straffearbejdere i tidligt moderne tid» *Arbejderhistorie*, nr.1, 2018. En artikkel som utforsker danske og norske straffanger som ble sendt til å arbeide på de tidlige koloniene. Artikkelen er dansk, men publisert i et norsk tidsskrift.

²¹² Jf. appendiks kap. 3.2; f.eks. 21.03.2010 Bergens Tidende; 23.10.2015 Stavanger Aftenblad.

²¹³ Jf. appendiks kap. 3.2; f.eks. 30.06.2001 Bergens Tidende; 17.03.2012 Dagbladet; 19.06.2016 VG.

²¹⁴ Se f.eks. appendiks kap. 3.2; 25.05.2001 Bergens Tidende; 08.04.2014 Aftenposten.

²¹⁵ Palmberg udatert

norske aspektet, og omtaler like gjerne slavehandelen som «dansk» og ikke «dansk-norsk». Alle tre har likevel lagt en teoretisk og metodisk grunnflate for behandlingen av norsk kolonihistorie. De kritiserer radikal postkolonialisme like fullt som nasjonalistisk «triumfalisme», og ønsker en nyansert behandling av debatten uavhengig av store teleologiske teorier og spørsmål om skyld og skam. Om vi ser på debattantene og mastergradsstudentenes posisjonering i henhold til disse to ytterpunktene, finner man at fremstillingene er svært varierte; ytterpunktene er nok mer idealistiske enn realistiske «sider» av debatten.

Det er mulig å identifisere en moralsk historiebruk hos enkelte aktører i avisdebattene og universitetsoppgavene. Noen av disse omtaler kolonihistorien som en skamplett, eller et «mørkt kapittel» i norsk historie.²¹⁶ Andre forfattere grunngir engasjementet i temaet med et ønske om å synliggjøre undertrykking og utnyttning begått av nordmenn, og moralsk ansvar som vedvarer inn i vår tid.²¹⁷ Særlig Dranges (31. mars 2017) resonnement kan knyttes til én type postkoloniale narrativ som forklarer underutvikling og økonomisk avhengighet av Europa også etter avkoloniseringen i sammenheng med «frø» sådd av den europeiske koloniseringen, og videreføring av de koloniale systemene. Denne teorien er blitt kalt *dependencia* og er gjerne brukt om Latin-Amerika, men er også mulig å bruke overfor flere tidligere koloniserte områder.²¹⁸ Finn Fuglestad, som blant annet har skrevet om nettopp Latin-Amerika, er kritisk til *dependencia*-teoriens bruksverdi på et generelt plan. Lands økonomi har floreret og stagnert uavhengig av om de tidligere hadde status som kolonisert.²¹⁹ Særlig interessant er disse to ulike historiske forestillingene fordi Drange også er en etablert historiker, noe som peker mot uenighet innad i norske historikermiljøer. Blant de analyserte debattinnleggene er visse forfattere forsiktige med å påkalle skyld, skam og ansvar som motivasjon for å skrive om kolonitiden. Særlig Skog Jensen gir lite uttrykk for noen moraliserende historiebruk. Eksplisitt vektlegger han viktigheten av å belyse og invitere til videre utforskning av temaet.

I forordet til Kjerland & Rios *Kolonitid: Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og stillehavet* (2009), hevder forfatterne at kolonialismen nærmest er blitt «kriminalisert» etter temaets politisering fra 1970-tallet av, delvis sammenhengende med fremveksten av postkolonialisme.²²⁰ Blant debattene jeg har analysert i kapittel 4 synes denne påstanden å ha

²¹⁶ Eksempelvis Røstum 2008, s.5; Rånes 2016, s.44.

²¹⁷ Eilertsen 2017, s.3; Lavik 2013, s.3; Drange 20. juli 2017; Hermansen 1. juli 1997.

²¹⁸ Iggers & Want 2013, s.293

²¹⁹ Fuglestad 1999, s.21f

²²⁰ Kjerland & Rio 2009, s.5

noe for seg. Drange nevner ingenting om skyldfølelse eller økonomisk oppreisning, men blir likevel møtt med kritikk for å fremme dette.²²¹ I sin kronikk fra 2009 bedriver Skog Jensen i liten grad moraliserende drøfting av norsk utbytting, rasisme eller eurosentrisme i sin argumentasjon. Snarere fremstår det som hans eneste eksplisitte formål å danne fotfeste for en ytterligere utforskning av den lite omtalte norske kolonihistorien. Debattinnleggene han får varierer fra å være sterkt kritiske og undergravende (Myhren), til å være nedtonende og nyanserende (Bjerke). Myhren og Bjerke er mest opptatt av å kritisere Skog Jensens tekst for sin upresise språkbruk, da både Myhren og Bjerke er kritiske til bruken av kollektivt «vi» og omtalelsen av Norge som «kolonimakt». Denne upresise språkbruken er en fellesnevner for flere av debattdeltakerne, studentoppgavene og populærvitenskapelig litteratur.

Jeg har tidligere nevnt at Ustvedt (2001) bruker et inkluderende «nordmann»-begrep i boken sin, men dette er langt ifra det eneste løst definerte begrepet som preger debatten om norsk kolonihistorie. Mange debattdeltakere og studentoppgaver benytter ord som «oppgjør», «hente frem i lyset» og «anerkjenne» uten en egentlig forklaring av hva det innebærer. Ofte kan denne vagheten føre til antagelser, uklarheter og stråmannargumenter hos andre debattdeltakere. Særlig formuleringer som «anerkjennelse», ansvar, og av og til «oppgjør» knytter debatten til skyld, skam og ideer om økonomisk oppreisning uansett forfatterens intenderte mening. I Drangedebatten (2017) går Drange lite inn på nøyaktig hva han mener med å «erkjenne ei sams historie, der det er vi som har spelt rolla som undertrykkarar».²²² Hvorvidt dette betyr å nyansere vårt kollektive selvbilde, omskrive norgeshistorien, eller gi økt bistand og økonomisk oppreisning overfor de tidligere koloniene, er uklart. Drange selv nevner lite om «kollektiv skyldfølelse blant nordmenn», slik Korslund argumenterer imot.²²³ Skyld, skam og ideer om økonomisk oppreisning knyttes til debatten – uansett om den originale kronikken eksplisitt omtaler disse elementene. Spesielt gjelder dette dersom ordbruken er vag.

Fra debattene og avistekstene jeg har sett på i denne teksten kommer det frem en tydelig men kompleks sammenheng mellom avisomtale og historiografi. Tydelig fordi mange historikere og historiestudenter deltar i debatter og kronikker; fordi historiske verk eller forskningsprosjekt omtales i avisartikler; og i det hele tatt fordi kolonitiden er et historiefaglig tema. Komplekst er

²²¹ Drange 31. mars 2017; Korslund 3. april 2017. I et svar til Korslund understreker han at han hovedsakelig ønsker å diskutere historiske forestillinger i første omgang (Drange

²²² Drange 31. mars 2017

²²³ Korslund 3. april 2017

sammenhengen fordi historiefaglige verk får langt mindre omtale enn populærvitenskapelige verk, utstillinger og romaner.²²⁴ Skaperne av disse retter seg naturligvis mot et bredere publikum enn akademikere. Dette merkes også i presseomtalen: medier som romaner, utstillinger, film og annonser er grunnlag for en betydelig mengde presseomtale, langt større enn informative eller diskuterende «fagartikler» og fagbøker. Implikasjonene av utenlandske hendelser, diskurs og strømninger gjør også forholdet mellom historie og presse komplisert. Hendelser i både Danmark og tidligere kolonier bringer frem nyhetsartikler og kronikker som tematiserer kolonihistorien; internasjonal diskurs vedrørende kolonitiden foregår også uavhengig av historiefaget. Til sist kompliseres sammenhengen mellom presseomtale og historiografi av at debatten berører svært kompliserte og kontemporære historiefaglige spørsmål som heller ikke forskere enes om. Blant annet er teorier om dependencia og marxistisk historieforståelse, samt kritikk av f.eks. nasjonen og merkantilisme som forståelsesrammer for norsk kolonihistorie med på å forme debatten. Dette er kompliserte historiefaglige diskusjoner, som nødvendigvis krever et svært høyt faglig nivå for å kunne ta del i. Det er med andre ord ikke rart at mange aktører i debatten er akademikere.

5.2 Konkurrerende representasjon og historiske forestillinger

Vi har sett at debatten om nordmenns rolle i dansk-norsk kolonihistorie kan leses som uttrykk for konkurrerende ideer om representasjon. Særlig går uenigheten ut på hvem som representerer nordmenn, og svaret har implikasjoner for hva som er viktig og uviktig for Norges historie. Dette er tett knyttet til historiebruk gjennom historiske forestillinger og historiebevissthet slik disse begrepene er diskutert i kapittel 1. I avisdebattene jeg har analysert kommer det til syne ulike historiske forestillinger, som alle konkurrerer om å gjøre seg gjeldende i fortellingen om nordmenn og norsk historie, og hva dette har å si for nåtid og fremtid. De to største konkurrerende historiske forestillingene er hvorvidt nordmenn er kolonister eller selv kolonisert.

Grovt sammensatt går førstnevnte forestilling hovedsakelig ut på at nordmenn kan representeres av historiske norske aktører med tilknytning til kolonier og slavehandel. Som nevnt over understrekes dette ofte gjennom å referere til kjente norske stormenn; en norsk elite som engasjerte seg i koloniale aktiviteter. I noe grad støttes forestillingen også ved å peke på

²²⁴ Her mener jeg særlig Leif Svalesens bok fra 1996 og diverse romaner som blir behandlet i mange bokanmeldelser, artikler og kronikker. Nyeste eksempelet er Farten Horgars romanserie fra 2016-.

nordmenns tilknytning til kolonier og slavehandel på et allment nivå. Fra 1600-tallet av satset og tjente kjøpmenn på salg av krydder og andre kolonivarer, og byborgerskap og den resterende allmuen forbrukte disse varene i stadig økende skala.²²⁵ I mindre grad henter forestillingen om nordmenn som deltakere i kolonisering og slavehandel støtte ved å peke på allmuens direkte deltakelse i koloniale aktiviteter som soldater, sjøfolk, kolonister og kontraktsarbeidere.²²⁶ Dette gir oss tre nivåer av perspektiver på hvem som representerer nordmenn i rollen som kolonister: elitenivå, samfunnsnivå og med nedenfra-perspektiv. I historieforskning har disse punktene fått lite dybdeundersøkelse, men nyere forskning har likevel lagt grunnlag for et perspektiv på nordmenns rolle i kolonitiden i kraft av å være vesteuropeere. Med dette perspektivet representerer nordmenn kun én av flere grupper som deltok i en større vesteuropeisk kolonitid. Kolonisering og slavehandel utforskes som en del av et transnasjonalt foretak: statlig støttet, men gjennomført av individuelle, private aktører. Dette understrekes i historiografien: Lavik (2013) påpeker f.eks. at bergenseren Jørgen Thormøhlen leide St. Thomas og handelsprivilegier fra det vestindisk-guinesiske kompaniet. I tillegg påpeker Hernæs at danske slavefort solgte til danske så vel som andre europeiske slavehandlere i jakten på profitt for både seg selv og handelskompaniene.²²⁷ Dette understreker at handelskompaniene var det Iver B. Neumann kaller «quasi-non-governmental organisations», og kun løst knyttet til den danske staten.²²⁸ Nordmenn representert av (1) enkeltaktører tilknyttet det norske området, (2) norske samfunn og markeder, (3) deltakelse «nedenfra», og (4) som vesteuropeere benyttes altså for å påpeke norsk deltakelse i kolonitiden, men til ulike samtidige formål.

For noen forfattere i debatt og historiografi legitimerer historiske forestillinger om nordmenn som kolonister et samtidig ansvar for underutvikling i tidligere kolonier. Dette leder mot nødvendigheten av økt økonomisk bistand, offentlig beklagelse og økonomisk oppreisning. Dette er kontroversielle fremtidsforventninger, og som nevnt over er flere forfattere vage i nøyaktig hva de mener burde være implikasjonene av den norske kolonitiden. Som jeg argumenterer for i forrige delkapittel er det oftere de som svarer de opprinnelige kronikkforfatterne som trekker inn disse implikasjonene. Andre – postmoderne – forfattere er mer opptatt av de forskningsmessige implikasjonene: For dem representerer fokus på undertrykkelse, økonomisk destabilisering, og dependencia-teorier ikke historiske sannheter,

²²⁵ Ustvedt 2001, s.16f, 77; Røstum 2008, s.108; Skog Jensen 2009, s.11;

²²⁶ Tømte 12. april 2017; Ustvedt 2001, f.eks. s.73ff, 94, 98 om både navngitte og unavngitte nordmenn i dansk-norsk tjeneste.

²²⁷ Lavik 2013, s.8; Hernæs 1995, s.232

²²⁸ Neumann 2014, s.123

men snarere «store teorier» det er viktig å problematisere.²²⁹ Et poeng som understrekes av både Hernæs (1995) og Kjerland & Rio (2009) er at det har vært mindre fokus på de positive sidene ved kolonisering.²³⁰ Dette fremmer en fremtidsforventning; ved å dekonstruere store teorier som dependencia og nordisk eksepsjonalisme kan en åpne for en verdinøytral undersøkelse av kolonitiden fremover.

Den andre store historiske forestillingen om fortiden som fremtrer i debatten, er at nordmenn selv var kolonisert og undertrykket. I noen tilfeller fremstilles de «virkelige» nordmennene som passive mottakere av undertrykkelse og i andre tilfeller aktivt motstridende det danske overherredømmet.²³¹ Ytterligere legges det vekt på klassekamp for å markere intern konflikt innad i de norske områdene. Særlig enkeltpersoners representasjonskraft for hvem nordmenn er blir problematisert; det påstås at medlemmer av embetsstanden var hovedsakelig danske eller tyske, og at norske kjøpmenn utgjorde en mindretallsøverklasse som vanskelig kan sies å representere den gemene hop. Et siste perspektiv er at nordmenn og Norge best representeres av det norske politiske systemet: staten Norge. Et politisk system som i dansk-norsk kolonitid var for lite etablert til at det er mulig å snakke om en egen stat.²³² Dette kan også presenteres som en demokratisk kritikk av norsk kolonihistorie. Uten muligheter for representasjon i det politiske systemet kan heller ikke den danske kongemakten sies å representere folket. Forholdet mellom Danmark og Norge i unionstiden er blitt mye diskutert i norsk historiografi. Eksempelvis utforsker Øystein Rian spørsmålet historioграфи i «Norway in Union with Denmark» fra 1995. Historikere har påpekt at beskatningen av de norske områdene var mildere enn i de danske, men samtidig at mesteparten av Norges statlige inntekt ble overført til København og byens nærområder.²³³ Det finnes eksempler på at både forskere og aktører på 1700-tallet har sammenlignet Norge med en koloni.²³⁴ Kritikken til de mange debatt deltakerne som påpeker Norges status som kolonisert har altså også et fundament i forskning og historisk samtid. Basert på dette dannes historiske forestillinger som brukes for å argumentere for at kolonitiden spiller mindre rolle i norsk historie; de som best representerer nordmenn hadde ikke tilstrekkelig agens til å kunne regnes som ansvarlige i kolonihandel. Implikasjonene av dette er norsk eksepsjonalisme: forståelsen av at nordmenn skiller seg ut fra resten av Vest-Europa og

²²⁹ Hernæs 1995, s.388; Fuglestad 1999, s.22; Kjerland & Rio 2009, s.5.

²³⁰ Kjerland & Rio 2009, s.5; Hernæs 1995, s.3, 388f

²³¹ Jf. henholdsvis Lykaas 1. juli 1997 og Myhren 22. april 2009.

²³² Myhren 22. april 2009; Bjerke 25. april 2009; Korslund 3. april 2017.

²³³ Rian 1995, s.140f

²³⁴ Feldbæk 1998, s.169; Rian 1995, s.141

har mer til felles med folk i koloniene enn med kolonimaktene (selv om blant annet Bjerke argumenterer for et nyansert koloni-begrep). I noen leserinnlegg brukes dette til å legitimere en innskrenket norsk bistands- og innvandringspolitikk,²³⁵ og i andre er det blitt brukt til å belyse den danske og norske overklassens undertrykkelse av nordmenn.²³⁶ Dette er uttrykk for en identitetsskapende historiebruk der nordmenn, «vi», stammer fra småkårsfolk og verden utenfor – inkludert dansker og borgerlig overklasse – er «de andre». Fremtidsforventningene knyttet til dette er konservative: å bevare det norske selvbildet som et selvstendig annerledesland og som fredsnasjon uten historie som undertrykkere.

De norske sidene av kolonihistorien blir ofte knyttet til den politiske venstresiden, men de analyserte debattene viser tydelig at diskursen er mer komplisert enn som så. Selv innenfor en samfunnskritisk venstreside, som den representert av Klassekampen, er det splid mellom historiske forestillinger om kolonitiden, og hva disse forestillingene har å si for samtidens og fremtidens nordmenn. Lykaas støtter seg både på høyrepopulistiske ideer gjennom Harald Trefall, og på marxistiske analysebegreper for forholdet mellom Danmark og Norges befolkning; historikeren Bjerke sier seg enig i at Norge under Danmark kan betegnes som en type koloni; og Tømte legger vekt på et nedenfraperspektiv for å kritisere ideen om Norges deltakelse i kolonitiden. Diskusjonen om den norske siden ved kolonihistorien innehar både marxistiske og postmoderne argumentasjoner uavhengig av politisk ståsted.

5.3 Kan Norge sies å ha en kolonihistorie?

Innledningsvis knytter jeg diskusjonen om norske deltakere i kolonisering og slavehandel til spørsmålet om hvorvidt Norge kan sies å ha en kolonihistorie. Både debatter og historiografi omtaler Norges kolonihistorie, eller på andre måter kolonitiden som en del av norgeshistorien. Gjennom analyse av historiografi, avisomtale og debatter er det tydelig at dette er et spørsmål som henger på definisjoner; på hvilke aktører som deltar i koloniale aktiviteter; og sammenhengen mellom historien om disse aktørene og Norge. Tidligere har jeg definert norsk historie som historien til aktører knyttet til det geografiske området Norge. Det er uten tvil at norskfødte deltok i den dansk-norske kolonitiden på ulike plan. Mye vekt er blitt lagt på enkeltpersoner med norsk opphav eller tilknytning til den norske delen av det danske

²³⁵ Trefall 22. mai 1997; Lykaas 1. juli 1997

²³⁶ Korslund 3. april 2017; Tømte 12. april 2017; 22. april 2009.

kongedømmet. Disse enkeltpersonene deltok på et personlig plan, og varierer fra innflytelsesrike stormenn til (i samtiden) lite innflytelsesrike medlemmer av allmuen.

I debatter blir disse enkeltpersoners egenskaper som representanter for nordmenn, Norge og «det norske» utfordret. Først og fremst for å ikke være i tilstrekkelig grad norske; mange embetsmenn og rike borgere i, eller med tilknytning til, Norge var av utenlandsk herkomst. På samme tid har flere forskere påpekt at den utenlandske eliten ofte kunne oppta en norsk identitet og særnorske interesser.²³⁷ Ifølge Adler-Nissen var fedrelandet på 1700-tallet vanlig å regne som det landet man valgte å leve og arbeide i, snarere enn sitt eget eller sine foreldres fødeland.²³⁸ I tillegg er også norskfødte stormenn og kjøpmenn som investerte i koloniaktiviteter kritisert for å være del av en eksklusiv overklasse. Avstanden kulturelt og sosialt til flertallet av befolkningen forårsaker at mange finner det vanskelig å la disse utøvere representere nordmenn generelt, Norge eller «det norske». Utover dette motsetter diverse debattanter seg å regne selv enkeltpersoner fra allmuen som representanter for nordmenn i det store bildet. Kritikken har viktige poenger. Eksempelvis er det lite eksempler i historiografien på at kvinner som deltok i kolonisering er blitt lagt vekt på. Enkelte eksempler finnes der kvinner, selv av svært lav status, har lagt igjen skriftlig kildemateriale, men det er kun nylig disse er blitt gitt en betydelig rolle i historiske fremstillinger.²³⁹ Ingen av disse har kommet frem i materialet jeg har utforsket. Denne mangelen alene sørger for at omlag halvparten av alle nordmenn er lite representert i diskusjonen om Norges kolonihistorie.

Som nevnt ovenfor danner fraværet av en selvstendig norsk stat grunnlag for en demokratisk kritikk av en norsk kolonihistorie under dansketiden. Den danske staten fremstilles som den dominerende makten, og ofte også som undertrykker, utbytter og eventuelt kolonisor av den norske befolkningen. Når nordmenn ikke kan sies å være representert av noe som var, eller senere skulle bli en folkevalgt og selvstendig norsk stat, er det problematisk å koble danske statlige aktiviteter til Norges historie. Dette kan som nevnt være mye av grunnen til at norske historikere hovedsakelig har sett på tiden etter 1814 for å utforske norsk kolonihistorie. Andre forskere har likevel sett nøye på hvordan det danske riket og dets mange administrative soner var knyttet sammen. Administratorer og forvaltere av kongelig makt var riktignok underlagt

²³⁷ Rian 1995, s.138

²³⁸ Adler-Nissen 2014, s.317

²³⁹ Se f.eks. Sebro & Gøbel 2017, s.98f om Damma, en afrikansk, kristen slavekvinne som sendte klagebrev til dronningen om situasjonen til de kristne slavene,

den danske kongen, men det samme var borgerskap og den øvrige allmuen. Adler-Nissen har påpekt at lojalitet overfor kongen var det statsbærende prinsipp – et prinsipp som ikke stod på kant med norsk patriotisme.²⁴⁰ Nordmenn var lik dansker undersåtter av et monarki sentrert i København. Mange har påpekt et lettere skattetrykk på norske undersåtter sammenlignet med danske, og like mange har påpekt at mesteparten av skatteinntektene ble ført ut av landet, til København og omegn. I Adler-Nissen (2014) og Neumanns (2014) forklaringer er dette ikke et uttrykk for dansk kolonisering, men heller et uttrykk for et dansk imperium sentrert i København.²⁴¹ Kongeriket Danmark fulgte typiske trekk for et imperium ved å sentralisere både makt og økonomisk aktivitet i hovedstaden, København. Selv om sentralmakten åpnet for frihandel mot slutten av unionstiden med Norge, forble rikets hovedstad et konkurransesterkt sentrum.²⁴² Den danske allmuen – særlig utenfor de store byene – hadde nok like lite å si for forvaltning av makt i imperiet som den norske, og fikk nok heller ikke i større grad enn den norske befolkningen oppleve godene hentet ut fra imperiets mange provinser. Vi kan altså ikke si at det danske kolonialistiske imperiet representerer nordmenn demokratisk, men dette gjelder i like stor grad den danske allmuen. Forskjellen ligger i kontinuitet. Den danske staten i dag er en modifisert fortsettelse av det samme kongedømmet som engasjerte seg i kolonialisme og slavehandel. En selvstendig norsk stat kan man først for alvor begynne å snakke om i takt nasjonsbygging og statsdannelse utover 1800-tallet.²⁴³ Det kan være problematisk å snakke om Norges kolonihistorie dersom dette forstås som historien til en nasjon, stat eller nasjonalstat.

Problemet ligger i at fremstillingen av Norges og Danmarks historie har dype røtter i et nasjonsbyggende historiebegrep. Forskere har påpekt at den vestlige historietradisjonen er tett knyttet til nasjonsbygging og fremvekst av nasjonal identitet.²⁴⁴ Gjennom denne historietradisjonen er historien om Norge tett knyttet til fremveksten av Norge som nasjon og som stat. Nøyaktig fra når vi kan snakke om en felles norsk nasjonal identitet i moderne forstand er mye diskutert, men historiker Trond Norby har påpekt at det må sees i sammenheng med demokratisk og statlig utvikling etter Kiel-traktaten. Kun en embets- og kjøpmannselite ytret ideer om nasjonalt fellesskap mot slutten av unionen med Danmark. Videre vekst i nasjonal identitet kan knyttes til utviklingen av skolesystem og leseferdigheter på et generelt plan.²⁴⁵ Av

²⁴⁰ Adler-Nissen 2014, s.330

²⁴¹ Adler-Nissen 2014, s.315; Neumann 2014, s.125

²⁴² Feldbæk 1998, s.103f, 219f; Adler-Nissen 2014, s.328

²⁴³ Nordby 1995, s.181

²⁴⁴ Iggers & Wang 2013, s.380

²⁴⁵ Nordby 1995, s.181

denne årsaken er det mer presist å isteden benytte seg av «norsk historie» for å understreke at det er aktører i og i tilknytning til det geografiske området «Norge» som er utgangspunktet for studiet av koloniene, og ikke fremveksten av nasjonen, staten eller nasjonalstaten «Norge».

Uavhengig av klasse finnes det et lite omtalt knutepunkt der nordmenn på et generelt sosioøkonomisk og kulturelt plan deltok i kolonitiden ved å investere, handle, importere, eksportere og forbruke kolonivarer. I tillegg til den norske deltakelsen i økonomiske aktiviteter, har forskere også påpekt hvordan nordmenn deltok i skapelsen og opprettholdelsen av kolonialistisk tankesett og språkbruk gjennom indirekte og direkte kontakt med koloniseringen. Dette fremstår for meg som blant de klareste argumentene for å omtale en norsk kolonitid. Kolonisering og transatlantisk handel er ofte blitt behandlet som transnasjonale foretak, der landegrenser utgjør kun én av mange mulige kategoriseringer. Adler-Nissen (2014) og Neumann (2014) har lagt vekt på den norske deltakelsen i «kolonisering [som] et pan-imperialt prosjekt som involverte dansker, tyskere og nordmenn (i den grad disse distinksjonene ga mening)».²⁴⁶ Samtidig er den indirekte samfunnsmessige deltakelsen i koloniale aktiviteter kanskje det minst omtalte knutepunktet i debatten. Det ligger nok mer patos i å omtale enkeltpersoner, Norge og den norske staten; dette er enheter vi kan føle en tilknytning til også i dag – i større grad enn et abstrakt marked og kulturell diskursutvikling som krever et vidt, transnasjonalt perspektiv og faglig dybdeforståelse for å sette seg inn i.

Et av de viktigste punktene vi kan slutte av debatter og historiografi er at nordmenn og Norge ikke utgjør noen homogen gruppe av mennesker. Både i fortid og nåtid er nordmenn en mangfoldig kategori. Noen grupper er nok i flertall, som jordbrukere og fiskere, men i alle gruppene kunne medlemmene regne seg med i en norsk identitet. Tømte og Korslund har gode poenger når de trekker frem klassekamp, men klasseforskjeller utgjør kun én av flere typer spenninger mellom ulike grupper og identiteter i Norge under kolonitiden. Norges historie kan sees som historien om en gruppe mennesker med tilknytning til en rekke relativt arbitrære geografiske grenser. Innenfor denne kategorien er et mangfold av grupper som i ulik grad var tilknyttet den dansk-norske kolonitiden. Innenfor og utenfor landegrensene deltok medlemmer av disse gruppene henholdsvis i kolonisering og handelsnettverket koloniseringen skapte. Dette utgjør et stødig grunnlag for å snakke om en norsk kolonihistorie. Dersom en derimot snakker om Norges historie, forstått som den historiske utviklingen av den selvstendige nasjonalstaten

²⁴⁶ Adler-Nissen 2014, s.324; Neumann 2014, s.119f

Norge, utgjør kolonihistorien en liten rolle. Aktører som blir regnet som sentrale i fremveksten av Norge som politisk system har deltatt i koloniaktiviteter, tjent til livets opphold gjennom kolonihandel, og trolig vært med i utviklingen og opprettholdelsen av diskurs rundt kolonisering, makt, kulturforskjeller og rase.²⁴⁷ Dette siste poenget har forskere utforsket i henhold til nyere norsk historie, men lite i henhold til dansketiden. Her snakker man likevel om aktører som handler etter personlige, handelskompanienes og/eller den danske kongemaktens interesser. Kolonitiden består av enkeltaktører fra ulike deler av verden som samhandler i et verdensomspennende system der nasjoner og stater er langt fra den eneste identitetsmarkøren. Det ville være mer nyttig å se på fenomenet *kolonisering* som et uttrykk for et større transnasjonalt vesteuropeisk og nordisk fenomen, heller enn å låse seg til et nasjonalt utgangspunkt for historieskriving. På denne måten kan man forsøke å skille historiefaget fra fortellingen om nasjonalstaten, og heller se på aktørene som deltar i kolonisering uavhengig av vanskelig beviselige nasjonale tilhørigheter.

Betegnelsen «Norges kolonihistorie» har altså flere problemer. Først og fremst er det upresist, idet betegnelsen sammenfører den mangfoldige befolkningen i et arbitrært avgrenset geografisk område under *det norske folkets* (eller *nasjonens*) historie. I kraft av å være historien til en nasjon er det nødvendigvis knyttet til identitet; det forteller hvem nordmenn og det norske folk har vært og er. Å snakke om Norges kolonihistorie knytter derfor identiteten til et tema preget av dependencia-teorier, skam og moralsk ansvar som preger debatten uansett forfatterens intenderte meninger. Negative assosiasjoner kan være årsak til mangelen på arbeid med kolonihistorien, og til at debatt deltakere frasier seg norsk agens i det de regner som en hovedsakelig dansk kolonitid. Et transnasjonalt eller regionalt perspektiv fokuserer på aktørene som bidro til å skape og opprettholde kolonialismen, og ikke nasjonene og statene disse aktørene enten kan, eller ikke kan representere. Likevel åpner det for videre undersøkelse av et fenomen som utgjør en viktig del av alle vesteuropeiske nasjoners historie. På denne måten kan et slikt perspektiv bidra til sårt trengt avstand til den moralske siden av debatten. Som forskere har påpekt har det vært vanskelig å danne et nyansert bilde av kolonitiden, da det er manglende rom for å snakke om annet enn de negative sidene av temaet.

²⁴⁷ Kjerland & Rio 2009, s.6; Loftsdóttir & Jensen 2012, s.6

Kapittel 6: Konklusjon og avslutning

I kapittel 1 stiller jeg problemstillingen «Hvordan behandles nordmenns rolle i dansk-norsk kolonihistorie av norske historikere og avisdebattanter?» og avgrensner meg til tidsperioden, 1980–2017. For å svare på dette har jeg også utarbeidet en rekke underproblemstillinger. Disse problemstillingene går ut på å utforske (1) i hvilket omfang kolonihistorien har blitt behandlet i norsk presse og historiografi fra 1980–2017; (2) hvilke sammenhenger norsk kolonihistorie blir tematisert i presse og litteratur; (3) sammenhengen mellom debatt i aviser og den historiefaglige diskusjonen; (4) hvordan norsk kolonihistorisk litteratur forholder seg til internasjonale historiografiske strømninger; (5) hvordan nordmenn og ikke-nordmenn representeres i debatt om norsk kolonitid; og (6) hvilke historiske forestillinger som er tilstede, og konkurrerer i debatten. Jeg diskuterte disse punktene i kapittel 5, og baserer meg på egne, debatt deltakeres og historikerens resonnementer for å drøfte hvordan det er mer presist å snakke om norsk kolonihistorie enn Norges kolonihistorie

Det totale omfanget av presseomtale av dansk-norsk og norsk kolonihistorie har vist seg vanskelig å finne frem til. I et utvalg av noen av Norges største aviser har jeg funnet og registrert 203 avistekster som omtaler de dansk-norske tropekoloniene, hvorav 170 er fra etter år 2000. De begrensede forutsetningene for en slik undersøkelse i Atekst gjør ikke dette til absolutte tall, men et godt grunnlag for å utforske tematisering og situasjonskontekst til debatter. Manglende tallmateriale gjør det umulig å si om jeg har funnet alle relevante tekster, men det er fortsatt sikkert å anslå at mengden omtale i media har vært svært liten gjennom hele oppgavens tidsperiode (1980–2017). Tross i en betydelig vekst i presseomtale av dansk-norske kolonier de siste 4 årene (2014–2017), har vi sett at dette ikke er en garanti for at vekst og høy mengde presseomtale sammenlignet med tidligere perioder vil fortsette. Likevel kan vi peke på hvordan dansk-norsk kolonitid dukker opp i sammenheng med (1) internasjonale hendelser i forbindelse med de tidligere dansk-norske koloniene; (2) kulturuttrykk som litterære verk, kunstutstillinger, radio og film; (3) forskningsprosjekt som UNESCO-prosjektet om den transatlantiske slavehandelen; annonser angående feriereiser til tidligere kolonier; og (3) kronikker som knytter kolonitiden til dagsaktuelle tema. Selv om det finnes eksempler fra helt tilbake i 1987 øker særlig mengden artikler som problematiserer nordmenns rolle i dansk-norsk kolonitid i sammenheng med 200-årsjubileet for den norske grunnloven. Her tas det stadig opp de mange historiske forestillingene som har preget norsk identitetsbygging som selvstendig nasjon etter 1814.

Vi har også sett at historieskriving om nordmenns rolle i den dansk-norske kolonitiden er lite omfangsrik. Totalt har jeg funnet to fagartikler som omhandler nordmenn under «det danske imperiet», Neumann (2014) og Adler-Nissen (2014), utover dette er det meste av litteraturen av etablerte historikere mer fokusert på andre aspekter ved kolonitiden, enn nordmenn under Danmark-Norge. Forskere som Hernæs (1995), Fuglestad (1992, 1999) og Kjerland & Rio (2009) legger ikke betydelig vekt på nordmenn i dansk-norsk kolonitid, men danner likevel et teoretisk og metodisk fundament for forskning på kolonitiden. Flere av disse forskerne skriver for et internasjonalt publikum og er tilsvarende del av større internasjonale akademiske strømninger som postkolonialisme og postmodernisme. Det metodiske og teoretiske grunnlaget går ut på å omgå eurosentrisme, samtidig som en ikke må la moralske spørsmål og politisering ødelegge for en nyansert fremstilling av kolonihistorien. Etter de metodiske diskusjonen bør en i fremstillingen etterstrebe å verdinøytralt vektlegge de positive sidene av kolonitiden like fullt som de negative, og utfordre «store teorier» om historisk utvikling slik som dependencia og nasjonal historie. Forfatterne åpner for å se på kolonihistorien som et transnasjonalt fenomen bedrevet først og fremst av vesteuropeiske private aktører, der nasjonal tilhørighet er langt ifra den eneste – eller viktigste – identitetsmarkøren.

I tillegg til tekster fra etablerte historikere finnes det en liten mengde studentoppgaver som omhandler nordmenn og Norge i tilknytning til kolonialisme, samt to populærvitenskapelige bøker som knytter nordmenn til koloniale aktiviteter og slavehandel. Forfatterne av disse tekstene er ofte opptatt av nær sagt journalistiske elementer: å avdekke en «glemt historie», synliggjøre eller skape sensasjon og samfunnskritisk debatt. Selv om det er noen unntak, innehar mange av disse tekstene et moralsk, verdiladet begrepsapparat som gjør at en kan knytte dem til spørsmål om skam, ansvar og at kolonihistorien utgjør «et mørkt kapittel» i Norges/norsk historie.²⁴⁸ Studentlitteraturen og populærvitenskapelige verk deler flere trekk med måten nordmenn i kolonihistorien behandles i pressen. Dette er å forvente, da det finnes en tydelig sammenheng mellom omtale i presse og historiografi. Forfattere av studentoppgaver, samt andre etablerte historikere og akademikere, deltar i debatten, og den holder et generelt høyt faglig nivå. Av og til et såpass høyt nivå at det skal mye til for en lekmann å delta produktivt. Historiefaglige teorier med lange historiografiske røtter, som marxistisk historieforståelse, merkantilisme og dependencia-teorier, utgjør et utgangspunkt for mange av

²⁴⁸ Røstum 2008, s.5; Rånes 2016, s.49

argumentene i debattene. Dette er teorier som relativt nylig er blitt utfordret og nyansert, i sammenheng med både postkolonialistiske og postmoderne ideer. Samtidig er det tydelig at historikerens bidrag og historiefaglig debatt ikke utgjør noen betydelig andel av den totale mengden omtale av dansk-norsk kolonihistorie i norsk presse. Kronikker og debattinnlegg er skrevet av et bredt utvalg forfattere. Særlig Klassekampen skiller seg ut med mange kronikker og andre artikler om dansk-norsk kolonihistorie. Nesten like mange som Norges største avis gjennom mesteparten av perioden, Aftenposten. Skjønnlitterære verk, sakprosa, filmer, utstillinger, dagsaktuelle tema og hendelser samt orkanmeldinger utgjør en større andel av omtalen enn referanser til historiefaglige og populærvitenskapelige arbeider.

En rekke kronikker kobler på ulikt vis nordmenns rolle i kolonitiden til dagsaktuelle tema. Felles med studentoppgaver og populærvitenskapelig litteratur har flere av disse et avdekkende, sensasjonalistisk og/eller moraliserende element. En annen ting disse har til felles er en tvetydig og upresis språkbruk som er en av de viktigste årsakene til uenighet og debatt. Ved å bruke begreper som «anerkjenne»/«erkjenne», «ansvar» og «oppgjør» knytter lesere debatten til kontroversielle spørsmål om økonomisk oppreisning, skam og dependencia-teorier, selv der forfatteren selv ikke spesifiserer dette som sin intenderte mening med begrepene. Andre forsøker å nærme seg en historiefaglig behandling som ligner den metodiske fremgangsmåten vi kan finne i historiografien, men blir likevel angrepet for anakronistisk og upresis bruk av begrepene «Norge», «nordmenn» og et kollektivt «vi». I debatten som følger av disse upresisitetene synliggjøres visse markant forskjellige historiske forestillinger som har hver sine implikasjoner på forståelsen av Norges og norsk historie, samtid og fremtid. De konkurrerende historiske forestillingene utgjør historiebevissthetens «forståelse av fortid» og går ut på hvorvidt nordmenn var kolonister og slavehandlere, eller om de heller selv var kolonisert.

Dersom nordmenn regnes som kolonister knyttes det til hovedsakelig to ulike samtidsforståelser: For det første, en forståelse av at Norge står i et skylds- og ansvarsforhold til den koloniserte delen av verden. Implikasjonene av dette legitimerer i manges øyne behovet for en aktiv bistandspolitikk, beklagelse og oppreisning. Svært få gir eksplisitt uttrykk for en slik fremtidsforventning, men den er likevel tilstede i debatten gjennom vag språkbruk og stråmannargumenter. For det andre, en samtidsforståelse der Norge og nordmenn er vesteuropeere, og deler mange historiske og kontemporære trekk med de andre kolonimaktene. Med denne samtidsforståelsen understrekes ofte nødvendigheten av å bryte ned «store teorier» om norsk eksepsjonalisme, dependencia og nasjonalt orientert historieskriving. Ved å

problematisere disse kan en danne nyanserte, mer verdinøytrale og mer presise fortellinger om fortiden. Samtidsforståelsen forfektes oftest av etablerte historikere og er eksplorativ-forskende, men deler et trekk med enkelte debatt deltakere og studenttekster. Representantene for begge samtidsforståelsene understreker viktigheten av mer forskning på subjektet, som på mange måter er den minst kontroversielle konklusjonen en kan trekke når en diskuterer nordmenns rolle i kolonihistorien.

Dersom nordmenn derimot regnes som kolonisert og/eller undertrykket av Danmark, er det forskjellige samtidsforståelser som gjør seg gjeldende. En samtidsforståelse som baserer seg på denne forestillingen er nettopp norsk eksepsjonalisme, der nordmenn fremstilles som i en særposisjon sammenlignet med resten av Europa, situasjonelt nærmere de utenomeuropeiske koloniene enn de europeiske maktene. Undertrykt både av en utenlandsk stat, og en intern økonomisk overklasse representeres ofte de virkelige nordmennene av småkårsfolkene, bønder og fiskere. Herifra varierer fremtidsforståelsene. Politikere har brukt dette for å argumentere for Norges egnethet som fredsmakt, men også for å begrense bistandspolitikk. Forskere og mastergradsstudenter har også påpekt hvordan perspektivet på Norge som undertrykket og utnyttet av Danmark har vært en sentral del i norsk nasjonal identitetsbygging etter 1814.²⁴⁹ Visse debatt deltakere kan sies å videreføre denne nasjonale identitetsmarkøren, men særlig Bjerke (25. april 2017) viser at forståelsen av Norge som kolonisert også har støtte i et mangfoldig historikermiljø.

Diskusjonen om nordmenns rolle i dansk-norsk kolonitid er altså knyttet til identitetsskapende historiebruk; hvem «vi», «Norge» og «nordmenn» er; og hvem som best representerer nordmenn. Mot slutten av min oppgave argumenterer jeg for at det er upresist å snakke om Norge og Norges kolonihistorie. «Norge» knyttes til en stat, nasjon eller nasjonalstat som ennå i kolonitiden ikke var utviklet til noe i nærheten av hva man forbinder med begrepet i dag. Det er likevel mye som peker mot en norsk side ved den dansk-norske kolonihistorien. Tidligere identifiserte jeg tre nivåer av norsk deltakelse i kolonitiden som brukes av debattanter for å argumentere for denne norske deltakelsen, og i sin tur for å representere nordmenn generelt. Et elite-nivå, bestående av kjøpmenn og embetsmenn som deltok som enkeltpersoner; et samfunnsnivå, bestående av allmenn indirekte økonomisk deltakelse i kolonihandel, men også språklig og kulturelt gjennom etablering av kolonialistiske (og rasistiske) tankesett; og et

²⁴⁹ Nordby 1995, s.181; Rånes 2016, s.54

nedenfra-nivå, bestående av direkte – men ofte ikke navngitte – deltakere i kolonisering og kolonihandel fra den norske allmuen. Av disse får eliten mest fokus – mest sannsynlig på grunn av kildesituasjonen – men også svært kontroversielt da elitens representasjonskraft som «nordmenn» er mye diskutert i debatt. Den samfunnsmessige deltakelsen er mindre kontroversiell men også mindre fokusert på. Dette kan henge sammen med at enkeltpersoner er lettere å identifisere seg med. Deltakelsen gjennom et kolonialistisk system bærer mindre patos overfor lesere enn historier om kulturmøter. Det minst omtalte nivået er likevel nedenfra-nivået. I takt med avkolonisering og fremvekst av postkolonialistiske ideer har det blitt vanligere å arbeide med slaver og koloniserte befolkninger utenfor både det lokale og det koloniale makthierarkiet. Særlig i sammenheng med forskning på India har dette emnet fått betegnelsen «Subaltern studies», etter de «subalterne» befolkningene forskerne ønsket å konsentrere seg om. De «subalterne» regnes som de laveste klassene – de undertrykte menneskene uten historie nederst på den sosiale rangstigen – og er en videreføring av sosialhistoriens fokus på «historie nedenfra».²⁵⁰ De undertrykte (eller subalterne) nordmennene som deltok i kolonitid som soldater, sjømenn og kontraktsarbeidere utgjør en gruppe mennesker det er gjort svært lite forskning på, men som kan ha mye å si for den videre utviklingen av debatten om hvordan vi skal forstå og behandle norsk kolonihistorie.

Nettopp de undertrykte, eller «de subalterne» fremstilles ofte som de mest egnede representantene for nordmenn og «det norske». Mens elitens embetsmenn og kjøpmenn utgjorde et mindretall, ofte også med utenlandsk avstamning, er disse småkårsfolkene utenfor makthierarkiet og med svært liten individuell innflytelse over historisk utvikling, til tross for at de utgjør et befolkningsmessig flertall. Flere debattanter har påpekt allmuens representasjonskraft som «det norske» og nordmenn. For disse forfatterne utgjør allmuen det som senere skulle bli det norske folket, og i kraft av dette representere den senere selvstendige, demokratiske norske staten. En videre utforskning av denne gruppens deltakelse i kolonihistorie vil kunne brukes til en ytterligere nyansering av nettopp hva som er norsk kolonihistorie, og hvordan den bør fremstilles og behandles av historikere og samfunnsdebattanter. Likevel er det viktig å være var det teoretisk/metodiske grunnlaget lagt av postkoloniale og postmoderne forskere. Norske og danske nasjonale rammer er ikke de eneste, eller nødvendigvis mest riktige, forståelsesrammene for kolonihistorien. Fra et forskningsstandpunkt er det mye å hente, og muligens mindre kontroversielt, å videre utforske kolonihistorie i lys av dette.

²⁵⁰ Iggers & Wang 2013, s.285, 286

Litteraturliste

Databaser

Atekst Retriever, <https://web.retriever-info.com/services/archive?>

Aviskilder

- Bjerke, E. «Norge – en kolonimakt?», i *Klassekampen*, 25. april 2009.
- Drange, E. «Vår slavehistorie», i *Klassekampen*, 31. mars 2017.
- Drange, E. «Fint det, Korslund», i *Klassekampen*, 5. april 2017.
- Hansen, K. F. «Elendig film», i *Stavanger Aftenblad*, 21. januar 2016.
- Hegge, P. E. «Ødeleggelse og død følger orkanen 'Hugo'», i *Aftenposten*, 23. september 1989.
- Hegge, P. E. «Seig «annonse» for cruisetrafikk», *Aftenposten*, 25 april 1993.
- Hermansen, C. «Nasjonalismens dypere grunnlag», i *Aftenposten*, 20. juni 1997.
- Hermansen, C. «Historieløshet», i *Aftenposten*, 20. juli 1997.
- Korslund, F. ««Vår» historie?», i *Klassekampen*, 3. april 2017.
- Lavik, M. «Kolonimakta Noreg og slavane», i *NRK.no*, 14. desember 2013.
- Lavik, M. «Slaver: Ein respektabel handel», *Klassekampen*, 31. juli 2015.
- Lykaas, A. «Historieløshet», i *Aftenposten*, 1. juli 1997.
- Myhren, E. G. «Norge og Trankebar», i *Klassekampen*, 22. april 2009.
- NTB. «Oftebro: - Min absolutt mest krevende rolle», *Nrk.no*, 22. desember 2015.
- Scherrebeck, E. E. «Historiene som ikke er fortalt», i *Klassekampen*, 3. februar 2017.
- Skog Jensen, J. «Kolonimakt uten historie», i *Klassekampen*, 18. april 2009.
- Skog Jensen, J. «Norge som kolonimakt», i *Klassekampen*, 16. mai 2009.
- Trefall, H. «Den gode nasjonalismen», i *Aftenposten*, 22. mai 1997.
- Tømte, L. «De første slavene kom fra Bergen», i *Klassekampen*, 12. april 2017.

Danmark og kolonierne

- Brimnes, N., H. C. Gulløv, E. Gøbel, P. O. Hernæs, P. E. Olsen, & M. V. Pedersen. «En ny dansk kolonihistorie», *Danmark: En kolonimagt*, red.: M. V. Pedersen, København: Gads, 2017.
- Brimnes, N. & H. Jørgensen, H., «Trankebar under forandring 1750–1808», *Indien: Indien: Tranquebar, Serampore og Nicobarene*, red.: N. Brimnes, København: Gads, 2017.
- Gøbel, E. & L. Sebro. «Danmark-Norge i Vestindien 1672–1720», i *Vestindien: St. Croix, St.*

- Thomas og St. Jan*, red.: P. E. Olsen, København: Gads, 2017.
- Henningsen, A. F. «Kolonierne spor», *Danmark: En kolonimagt*, red.: M. V. Pedersen, København: Gads, 2017.
- Mentz, S. «Britisk ekspansjon og dansk tilpasning 1750–1808», *Indien: Tranquebar, Serampore og Nicobarene*, red.: N. Brimnes, København: Gads, 2017.
- Olsen, P. E. «Mellem Danmark og USA 1879–1960», *Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan*, red.: P. E. Olsen, København: Gads, 2017.
- Rastén, S. «Den umulige kolonisering: Nicobarene 1755–1868» & «Serampore i briternes skygge 1808–45», *Indien: Tranquebar, Serampore og Nicobarene*, red.: N. Brimnes, København: Gads, 2017.
- Sebro, L. & E. Gøbel. «Forandringens år 1720–40», i *Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan*, red.: P.E. Olsen, København: Gads, 2017.
- Thode Jensen, N., G. Simonsen & P. E. Olsen. «Reform eller revolution 1803–48», i *Vestindia: St. Croix, St. Thomas og St. Jan*, red.: P. E. Olsen, København: Gads, 2017.
- Østergaard, U. «Danmark – småstat, imperium og kolonimagt», *Danmark: En kolonimagt*, red.: M. V. Pedersen, København: Gads, 2017.

Litteratur

- Adler-Nissen, R. «Det københavnske perspektiv: Imperiale kontrollstrategier og lojale mellommenn i det danske imperiet», *Internasjonal politikk*, nr.3, 2014.
- Allern, S. *Journalistikk og kildekritisk analyse*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2015.
- Brimnes, N. «Dansk kolonihistorie mellom historievidenskap og antropologi – et forslag til Metode», i *Jyske Historiker*, vol.60, 1992, s.101-112.
- Brimnes, N. «Sammentræf og Hybriditet. To nøglebegreber i postmodernismens komplekse verdenshistorie». *Historisk tidsskrift*. Vol.102(2), 2002, s.419-433.
- Brodersen, R. B., F. Jebsen Bråten, A. Reiersgaard & K. Slethei, K. Ågotnes. *Tekstens autoritet: tekstanalyse og skrivning i akademia*, Oslo: Universitetsforlaget, 2007.
- Bulie, K. «Et slag for amatøreren: Intervju med Lars Saabye Christensen», 24. september 2007, hentet fra <http://arkiv.vinduet.no/tekst.asp?id=483>, den 29. mars 2019.
- Calvaho, B. de & H. Leira. «Ordingprisen», i *Internasjonal Politikk*, vol. 65(3), 2007.
- Dahl, H. F. *A history of the Norwegian Press, 1660–2015*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2016.
- Diène, D. «Prologue», i *The Slave Ship Fredensborg*, red.: L. Svalesen, Indiana: Indiana University Press, 1996.

- Eidsvik, E. «Colonial Discourse and Ambivalence: Norwegian participants on the colonial arena in South Africa», i *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region: Exceptionalism, Migrant Others and National Identities*, red.: K. Loftsdóttir & L. Jensen, Surrey: Ashgate, 2012.
- Eilertsen, T. S. «Kolonitiden: En komparativ analyse av norske og danske lærebøker om kolonisering og kolonitiden», Tromsø: UiT (Masteroppgave i lektorutdanning), 2017.
- Feldbæk, O. «No Ship for Tranquebar for Twenty-nine Years. Or: The Art of Survival of a Mid-Seventeenth Century European Settlement in India», i *Emporia, Commodities and Entrepreneurs in Asian Maritime Trade, c. 1400-1750*, red.: R. Ptak og D. Rothemund, Stuttgart: Steiner Verlag, 1991.
- Feldbæk, O. *Danmark-Norge 1380–1814: Nærhed og adskillelse 1720–1814*, bd.4, Oslo: Universitetsforlaget, 1998.
- Feldbæk, O. & O. Justesen. *Kolonierne i Asien og Afrika*, København: Politikken, 1980.
- Folkenborg, H. R. *Én fortid – mange fortellinger: Introduksjon til historiebruk*, Oslo: Cappellen Damm akademisk, 2018.
- Fuglestad, F. «The Trevor-Roper Trap or the Imperialism of History. An Essay», i *History in Africa*, vol.19, 1992, s.309-326.
- Fuglestad, F. *Latin-Amerika og Karibiens historie*, Oslo: Cappellen, 1994.
- Fuglestad, F. *Fra svartedauden til wienerkongressen: Den vesterlandske kulturkretsens historie 1347–1815 i et globalt sammenlignende perspektiv*, Cappellen Akademisk, 1999.
- Hansen, T. *Slavenes kyst*, oversetter: H. Sverdrup, Oslo: Gyldendal, 1968.
- Hechter, M. *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, 1536–1966*, red.: J. Rex, London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 1975.
- Hernæs, P. O. *Slaves, Danes, and African Coast Society*, Trondheim: NTNU, 1995.
- Heyerdahl, N., A. Nicolaysen, K. J. Lund & P. O. Hernæs. «Våre glemte tropekolonister», Nrk, radioprogram, 1987.
- Hornby, O. *Kolonierne i Vestindien*, København: Politikken, 1980.
- Hubbard, W. H. (red.). *Making a Historical Culture: Historiography in Norway*, Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Iggers, G. G., Q. E. Wang. *A Global History of Modern Historiography*, London & New York: Routledge, 2013.
- Kjerland, K. A. & K. Rio (red.). *Kolonitid: Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og Stillehavet*, Oslo: Scandinavian Academic Press & Spartacus, 2009.

- Kvande, L. & N. Naastad. *Hva skal vi med historie? Historiedidaktikk i teori og praksis*, Oslo: Universitetsforlaget, 2013.
- Lavik, M. «Small players in the big game – Norwegians and the slave trade», London: London School of Economics and Political Science (Mastergrad i økonomisk historie), 2013.
- Loftsdóttir, K. & L. Jensen. (red.) *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region: Exceptionalism, Migrant Others and National Identities*, Surrey: Ashgate, 2012.
- Neumann, I. B. «Imperializing Norden», I *Cooperation and conflict*, vol.49(1), 2014, s.119-129.
- Nonbo Andersen, A. «“We Have Reconquered the Islands”: Figurations in Public Memories of Slavery and Colonialism in Denmark 1948–2012», i *International Journal of Politics, Culture, and Society*, årgang 26(1), 2013, s.57-76.
- Nordby, T. «State- and Nation-building», i *Making a Historical Culture: Historiography in Norway*, red.: W. H. Hubbard, Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Palmberg, M. «The Nordic Colonial Mind», udatert, hentet fra https://nai.uu.se/research/finalized_projects/cultural_images_in_and_of/colonial_mind/index.xml den 12. April 2019.
- Rian, Ø. «Norway in Union with Denmark», i *Making a Historical Culture: Historiography in Norway*, red.: W. H. Hubbard, Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Ryymin, T. «Å arbeide med tekstanalyse», i *Historikernes arbeidsmåter*, red.: L. Melve & T. Ryymin, Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Røstum, Ø. «Konkursen ved sukkerraffineriet i Bergen – fra søt start til bitter ruin», Bergen: UiB (Masteroppgave i historie), 2008.
- Rånes, I. V. N. «Den dansk-norske transatlantiske slavehandelen», Trondheim: NTNU (Masteroppgave i lektorutdanning), 2016.
- Said, E. W. *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av Orienten*. Oslo: Cappelen Damm, 2018.
- Skog Jensen, J. «Danmark-Norges etablering og tidlige ekspansjon i India», i *Internasjonal Politikk*, årgang 67(1), 2009.
- Smith-Simonsen, C. «Likeledeslandet», i *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 3, 2011.
- Solli, A. «Kapittel 6: Å arbeide komparativt», i *Historikerens arbeidsmåter*, red.: L. Melve & T. Ryymin, Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Stenersen, Ø., I. Libæk & T. Emblem. *Norge 1: norgeshistorie før 1850*. Oslo: Cappelen, 1988.
- Subrahmanyam, S. The Coromandel Trade of the Danish East India Company. *Scandinavian History Review*, vol. 37(1), 1989, s.179-188.

- Svalesen, L. *The Slave Ship Fredensborg*, Indiana: Indiana University Press, 1996.
- Svalesen, L. «Fra slavefart til fredskultur. Det dansk-norske slaveskipet Fredensborg», i *P2 Akademiet*, bd.33, 2005, s.84-94.
- Thode Jensen, N. & G. Simonsen. «Introduction: The historiography of slavery in the Danish-Norwegian West Indies, c. 1950-2016», i *Scandinavian Journal of History*, Vol.41(4-5), 2016, s.475-494.
- Tjelmeland, H. «Aviser som historiske kjelder», i *Å skrive i motvind: Ruth Thomsen og Stavanger Aftenblad 1934–1980*, red.: E.-B. Roalsø, (Pressehistoriske skrifter nr.3), 2004, s.114-30.
- Universitetsmuseet i Bergen. «Kolonitid - Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og Stillehavet 2009», hentet fra <https://www.uib.no/universitetsmuseet/66435/kolonitid-nordmenn-på-eventyr-og-big-business-i-afrika-og-stillehavet-den-12.-april-2019>.
- Ustvedt, Y. *Trankebar: Nordmenn i gamle tropekolonier*, Oslo: Cappellen, 2001.
- Utenriksdepartementet. St.meld. nr. 15 (2008–2009). Oslo: Utenriksdepartementet, 2009.
- Wessel, K., K. Aust, L. Svalesen. *Slaveskipet Fredensborg: Den siste reisen 1767–1768*. Oslo: Norske sjøfartsmuseum & Huitfeldt, 1997.

Appendiks

Kap. 3.1: søkestrenger

Søkestreng #1:

Fritekst **Utvidet søk** Feltsøk

alle ordene

koloni*

eksakt frase

"dansk-norsk" OR "dansk-norske" OR "dansknorsk" OR "Dansknorske" OR "Dansk/norsk" OR "Dansk/norske" OR "dansk / norsk" OR "dansk / norske"
OR "danske / norske"

noen av ordene

uten ordene

Figur 3.1.1

Søkestreng #2:

Fritekst **Utvidet søk** Feltsøk

alle ordene

koloni*

eksakt frase

"Danmark-Norge" OR "Danmark-Norges" OR "Danmark-Noreg" OR "Danmark-Noregs" OR "Danmark/Noreg" OR "Danmark/Noregs" OR
"Danmarks/Noregs" OR "Danmark / Noreg" OR "Danmark / Noregs" OR "Danmarks / Noregs" OR "DanmarkNorge" OR "DanmarkNorges" OR
"DanmarkNoreg" OR "DanmarkNoregs"

noen av ordene

uten ordene

Figur 3.1.2

Søkestreng #3:

Fritekst **Utvidet søk** Feltsøk

alle ordene

koloni*

eksakt frase

"Vestindia" OR "Vest-India" OR "St Croix" OR "St Thomas" OR "St Jan" OR "Karibia" OR "Karibien"

noen av ordene

norsk*, Norge*

uten ordene

Figur 3.1.3

Kap. 3.2: Registreringsskjema

Nr.	Dato	År	Kilde / Avis	Sjanger	Område	Tidsperiode	Notat
-	21.07	1947	VG	Kronikk	Vestindia	1700-tallet	Ragnar Kvam kritiserer (spes. én) norsk historiker, den menneskelige tragedien forsvinner i nøktern økonomisk historie.
-	28.09	1968	VG	Artikkel ref. Bok	Vestindia, Ostindia	1700-tallet	Om Torkild Hansens bokserie som tar opp dansk-norske kolonier.
-	13.10	1976	VG	Artikkel ref. Bok	Vestindia	Uspesifisert	Dansk slavehandel, dansk-norske slavehandlere opplever mytteri, skrevet om i bok av Knut Eidem. <i>Mytteri ved daggry</i> .
1	21.01	1984	Aftenposten	Reportasje	Ostindia	1620, 1693	Mynter med den norske løve i Trankebar vitner om Danmark-Norges nærvær. Nevner kolonien kun som dansk.
2	27.04	1987	Aftenposten	Artikkel ref. Radio	Vestafrika, Vestindia	16-1700-tallet	Radioprogram av N. Heyerdahl, A. Nicolaysen, K. J. Lund (og P. O. Hernæs). "Våre glemte tropekolonier" Norske aktører deltok i dansk-norsk kolonisering og slavehandel.
3	06.08	1987	Aftenposten	Artikkel ref. Radio	Ostindia	16-1700-tallet	Om "norsk kanonbåt-diplomati" og den historiske bakgrunnen til d-n sjøfart og kolonivirksomhet. "Våre glemte tropekolonier"
4	13.06	1988	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Uspesifisert	1600-tallet	Debatt rundt statue av C4 i Kr.sand. Kritisert for å være koloniherre.
5	16.08	1989	VG	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Generell d-n kolonivirksomhet nevnt kort.
6	21.09	1989	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestindia	1672	Politisk kaos på St. Croix (kun kort nevnt). Nevner hist til slavehand og Dansk Vestindia.
7	23.09	1989	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkanødeleggelser. Nevner tidligere dansk koloni, Dansk Vestindia
8	06.07	1991	Aftenposten	Annonse	Ostindia	Uspesifisert	Reis til India i tre uker, Trankebar nevnes som dansk-norsk koloni og feriemål.
9	07.07	1991	VG	Notis	Vestafrika, Vestindia	1689-1840	Radioprogram av N. Heyerdahl, A. Nicolaysen, K. J. Lund (og P. O. Hernæs). "Våre glemte tropekolonier" fra 1987. Danske kolonier men 4 guvernører "nordmenn".
10	20.12	1992	Aftenposten	Debattinnlegg	Uspesifisert, slavehandel	1600-	Debatt om EU, kun kort inn på dansk-norsk kolonihistorie med oppfordring om å se «innover» snarere enn «utover» for problemløsning.
11	27.02	1993	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestafrika	1700-tallet	Fuglestad og Nigeriansk historiker uenige om ansvar for utvik etter slavehand. Artikkel omtaler d-n kol., mens historikerne diskuterer følgene av kolonisering og slavehandel.
12	20.03	1993	Aftenposten	Reportasje	Ostindia	1700-tallet	Om indiafareren Ole Bie
13	17.04	1993	Bergens Tidende	Reportasje	Vestafrika	16-1700-tallet	Reportasje fra Ghana hvor lokalbefolkning vektlegger d-n og eur skyld og ansvar for utvikling i landet.
14	20.04	1993	Bergens Tidende	Anmeldelse, TV	Vestindia	-1917	NRK-program med reise til d-n kol i Vestindia.
15	24.04	1993	Bergens Tidende	Notis	Vestindia	1917	NRK-program om Karibia. Bl.a. d-n jomfruøyer kort nevnt.
16	25.04	1993	Aftenposten	Leserinlegg	Vestafrika, Vestindia	Uspesifisert	Klager på et NRK-prog. for å være lite historisk korrekt og nærmest en "reklame for norsk cruisetrafikk".
17	02.09	1993	VG	TV-guide	Vestafrika, Vestindia	17-1800-tallet	Ref til NRK-program om reise til d-n kol. i vestindia

18	26.06	1995	Aftenposten	Artikkel ref. Utstilling	Vestindia	1700-tallet	Fredensborg knytter N til slavehandelen og kol aktiviteter.
19	30.09	1995	Bergens Tidende	Kronikk	Vestindia	1600-tallet	Strid om utbygging av område i Bergen, nevner svært kort Thormøhlens hist som guv i V-I.
20	03.05	1996	VG	Artikkel ref. Radio	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	1600-	Ustvedts radioprogram om nordmenn i tropekolonier.
21	24.10	1996	Aftenposten	Artikkel ref. Bok	Vestafrika, Vestindia	1700	Leif Svalesen, Slaveskipet Fredensborg, norske sjøfolk i slavehandelen. UNESCO-samarbeid.
22	13.04	1997	VG	Artikkel ref. Utstilling	Vestafrika, Vestindia	16-1700-tallet	Utstilling fra Fredensborgfunnet, legger vekt på at også norske sjøfolk deltok.
23	20.04	1997	Aftenposten	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Beretningene til slavehandleren Ludewig Ferdinand Rømer utgis. Omhandler også behandlingen av temaet slavehandel gjennom historien.
24	25.04	1997	VG	Anmeldelse, bok	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	«Slaveskipet Fredensborg»-tegneserien er nettopp kommet ut.
25	20.06	1997	Aftenposten	Debattinnlegg	Uspesifisert	Uspesifisert	Europeere generelt var del i kolonisering og undergraving av økonomi som vedvarer i dag. Ikke direkte om N, men fører til en videre debatt om Norges del.
26	01.07	1997	Aftenposten	Debattinnlegg	Uspesifisert	Uspesifisert	Lykaas svar til Hermansen 20.06. Historieløst å snakke om Norge som kolonimakt. (Originale innlegg av Hermansen snakker om eur. kol.tid genrelt).
27	20.07	1997	Aftenposten	Debattinnlegg	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	Uspesifisert	Svarer Lykaas 01.07. Viser til nordmenn i tjeneste for d-n kol. og N som kolonimakt gjennom union med D.
28	07.08	1998	Aftenposten	Artikkel ref. Utstilling	Vestafrika, Vestindia	1660-1806	UNESCO-utstilling om bl.a. d-n slaveruter.
29	27.10	1998	Aftenposten	Anmeldelse, bok	Ostindia	C. 1800	Reiseskildring, Trankebar og d-n kol. nevnt kort.
30	07.12	1998	Aftenposten	Reportasje	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	1700-tallet, c. 1800	Forteller om Dyrvik & Feldbæks Danmark-Norges Historie. Tar opp d-n kol aktivitet.
31	03.05	1999	Aftenposten	Artikkel ref. Utstilling	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	UNESCO-utstilling om d-n og nord-eur slaveruter i trekanthandelen.
32	18.11	1999	Bergens Tidende	Artikkel ref. Bok	Vestindia	Uspesifisert	Kjartan Fløgstad's <i>Eld og Vatn</i> , bl.a. nevner boken E. Hesselberg, dommer i St. Croix.
33	30.12	1999	Bergens Tidende	Artikkel ref. Bok	Vestafrika, Vestindia	1600-	Bergens Historiske Forenings Skrifter nr. 93/94, innehar tekst om d-n kol aktivitet.
34	04.03	2000	Adresseavisen	Reportasje	Vestafrika	17-1800-tallet	Trekker nordmenn inn i slavehandel, bl.a. skibsreddere o.l.
35	25.05	2001	Bergens Tidende	Reportasje	Vestindia	1700-tallet	Yacub Cissé og Anta Diop. Prosjekt om "Afrikanere i Norge 1600-2000", knyttes til sukkerrafineri i N og kontakt med kolonier.
36	31.05	2001	Bergens Tidende	Notis	Vestindia	1671-1917	Kommentar til tidligere artikkel (31.05.2001), afrikaner fra St. Thomas, dansk koloni, kom til N som blindpassasjer på skip.
37	30.06	2001	Bergens Tidende	Nyhetsartikkel	Vestindia	1681-1695	Drap på Kragerøs svarte postmester i 1695 oppklart, info om Ch. Hans Ernst og de dansk-norske koloniene han kom fra.
38	23.08	2001	Aftenposten	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Forteller om Leif Svalesen, Slaveskipet Fredensborg, og norske sjøfolk som deltok i trekanthandelen.
39	04.10	2001	Bergens Tidende	Notis	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	Uspesifisert	Ustvedts bok, <i>Nordmenn i gamle tropekolonier</i> , del av kolonisering gjennom Danmark. India nevnt spesifikt.
40	13.10	2001	Bergens Tidende	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Bergenserne, Thormøhlen og Allewelt, presentert som slavehandlere.
41	08.12	2001	Dagsavisen	Reportasje	Ostindia	16-1700-tallet	Indere i Trank ønsker N og danske turister til byen. Lite turisme etter en periodes satsning.
42	16.03	2002	Dagbladet	Reportasje	Ostindia	C. 1800	Om norskfødte P. Ankers liv og malerier fra India. Nevner D-n kol aktiviteter.

43	26.03	2002	NRK	Artikkel ref. Utstilling	Ostindia	C. 1800	Peter Anker, utstilling av malerier. India og d-n kol aktiviteter forklares.
44	27.03	2002	Aftenposten	Anmeldelse, TV	Ostindia	1700-tallet	Om norskfødte P. Ankers liv og malerier i India. Nevner D-n kol aktiviteter.
45	02.04	2002	Aftenposten	Artikkel ref. Utstilling	Ostindia	1700-tallet, c. 1800	Peter Anker, utstilling av malerier. India og d-n kol aktiviteter forklares.
46	06.04	2002	VG	Artikkel ref. Utstilling	Ostindia	1700-tallet, c. 1800	Peter Anker, utstilling av malerier. India og d-n kol aktiviteter forklares.
47	11.04	2002	Dagsavisen	Artikkel ref. Utstilling	Ostindia	C. 1800	Peter Anker, utstilling av malerier. India og d-n kol aktiviteter forklares.
48	11.04	2002	Aftenposten	Artikkel ref. Utstilling	Ostindia	1788-1806	Peter Anker, utstilling av malerier. India og d-n kol aktiviteter forklares.
49	04.05	2002	Bergens Tidende	Reportasje	Vestafrika	Uspesifisert	Norske feriehus i Ghana. Slavefort og slavehandel utredes for historieinteresserte.
50	09.11	2002	Adresseavisen	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1815	Innvandring satt i sammenheng med lang historie av svarte slaver i Norge og slavehandel.
51	19.11	2002	Bergens Tidende	Reportasje	Vestindia	1848-	Afro-Karibisk gutt sniker seg med til Norge fra tidl. d. Kol i v-i. I 1888. Fortelles om slaverifortiden på øya i leting etter forfedre og etterkommere av gutten.
52	22.01	2003	NRK	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1768	Historien om Slaveskipet Fredensborg og L. Svalesen presenteres.
53	01.02	2003	Klassekampen	Artikkel ref. Bok	Ostindia	Uspesifisert	Knut Nustad, «Gavenes makt», Språk rundt bistandspolitikk viderefører maktforhold fra kolonitiden, også i N og Danmark.
54	03.02	2003	Dagbladet	Notis	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	UNESCOs nettpresentasjon av slavehandelen.
55	13.02	2003	Adresseavisen	Reportasje	Vestindia	1815	Veldig kort om "byens første neger", kobles til d-n slavehandel.
56	08.03	2003	Aftenposten	Reportasje	Ostindia	16-1800-tallet	«Norske kolonister» i India, Trankebar. Reiseskildring m. reiseinfo. til slutt.
57	20.09	2003	Stavanger Aftenblad	Leserinnelegg	Ostindia	1800-tallet	Ikke egentlig om norske kolonier, men om norsk deltagelse i kolonial handel. Informativ og nøytral formulering.
58	07.11	2003	Bergens Tidende	Reportasje	Vestindia	16-1700-tallet	Nevner Bergensborgere og norsk deltagelse i slavefart, først og fremst slektsforskning som tema.
59	17.11	2003	Bergens Tidende	Artikkel ref. Bok	Vestindia	16-1700-tallet	Bok om J. Thormølen, bergensk kjøpmann, slavehandler og tidlig guvernør i Vestindia for D.
60	21.02	2004	Adresseavisen	Reportasje	Vestindia	1700-tallet	«Sukkerhuset» i Trondheim og trekanthandelen, Dahls bryggeris lokaler.
61	20.07	2004	VG	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Om slaveskipet Fredensborg og Svalesen, legger vekt på norsk deltagelse
62	02.09	2004	Klassekampen	Kronikk	Uspesifisert	Uspesifisert	Kontinuitet mellom D-N kolonitid og videre "utplyndring", N som oljenasjon.
63	06.10	2004	Klassekampen	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	1600-	Svalesen: lang faglig artikkel om slaveskipet og d-n deltagelse om funnet, ref. til Hernæs.
64	27.12	2004	Adresseavisen	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Kort faktaorientert presentasjon av Sukkerhuset i Trondheim og Tordenskiold.
65	31.12	2004	Bergens Tidende	Notis	Ostindia	Uspesifisert	Nødhjelp til tsunamirammede Trankebar.
66	12.01	2005	Aftenposten	Annonse	Vestindia	Uspesifisert	Seiklubb til Karibia, nevner d-n kol og slavehandel.
67	26.10	2005	Dagbladet	Reportasje	Ostindia	Uspesifisert	Krydder som drivkraft for kol. D-Ns kol. i Trankebar nevnt.

68	02.12	2005	NRK	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	16-1700-tallet	Gamle salmer fra samme tid som slavehandel, forfatter spør hva vi nå er "blinde for" av moralske spørsmål.
69	30.01	2006	Dagsavisen	Intervju	Vestindia	Uspesifisert	Intervju av student: imot EU. T. Hansens bok inspirasjonskilde, nevner kort d-n kolonivirk.
70	08.06	2006	Aftenposten	Kronikk	Vestindia	Uspesifisert	Kronikk om statsborgerskap og etnisitet. J. Haaland Matlary kritiserer C. I. Hagen. Kan kun "Fullblods nordmenn" fronte nasjonale interesser? Trekker inn "norsk koloni i Vestindia" for å eksemplifisere kompleksiteten.
71	16.06	2006	Dagbladet	Artikkel ref. Bok	Vestafrika, Vestindia	1600-1792	Danmark-Norge bedrev slavehandel. "Vi" handlet slaver. Forteller om T. Hansens bokserie fra 1967-.
72	14.10	2006	Dagbladet	Kronikk	Vestafrika	Uspesifisert	Etterspør afrikansk politikk på norsk TV, vi er knyttet til «elendigheten» pga kol.aktiviteter og slavehand.
73	06.01	2007	VG	Artikkel ref. Bok	Ostindia	1600-tallet	«Med adelsmannen Gjedde hjem til gjeterguten Jakob: om Trankebar til Tistlegård» av O. Sâtvedt.
74	27.01	2007	Bergens Tidende	Kronikk	Uspesifisert, slavehandel	1700-tallet	Kronikk om kolonialisme og postkolonialisme, nevner L. Holdbergs tilknyt til slavehandel.
75	16.03	2007	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1792	«Denne dagen»: D-N forbyr handel med slaver som første koloniland i Eur.
76	24.03	2007	Stavanger Aftenblad	Feature	Vestafrika, Vestindia	1658-1803	Dansk-norsk kjøpmann, Thormølen, slavehandler sammen med mange andre dansk-norske handelshus.
77	04.04	2007	Aftenposten	Dødsanonse	Ostindia	1700-tallet	Dorothea Hysing, kunsthistoriker, P. Anker og malerier nevnes.
78	14.04	2007	Dagbladet	Reportasje	Vestafrika	1700-tallet	Slaveskipet Fredensborg i sammenheng med transatlantisk slavehandel.
79	17.08	2007	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet, c. 1800	200 år siden slaveri oppløst i Storbrit., også D-N og Fredensborg hentes frem.
80	18.08	2007	Aftenposten	Notis	Ostindia	16-1700-tallet	Trankebar i "Visste du at"-spalte etter irrelevant artikkel.
81	02.12	2007	Aftenposten	Feature	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Innlevelsesrik behandling av slaveskipet Fredensborg, Svalesen.
82	12.12	2007	Stavanger Aftenblad	Enkét	Vestindia	1672, 1754	«Denne dag»:., salg av d kol i 1916/1917.
83	12.12	2007	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1672, 1754	«Denne dag»:., salg av d kol i 1916/1917.
84	11.02	2008	Dagsavisen	Artikkel ref. Forskning	Uspesifisert	Uspesifisert	N. Som snill hjelper til tross for kol.historie, en myte. Halvkoloni under D og bistandspolitikk. Nasjonale myter utredet i forskning: Norge fra halvkoloni til humanitær stormakt - hundre år med de andre i norsk presse.
85	21.04	2008	Dagbladet	Anmeldelse, bok	Uspesifisert, slavehandel	Uspesifisert	Bok av Steinar Løding, der fiktive forfatter i romanen har aner fra d-n koloniale slaver.
86	15.05	2008	Aftenposten	Notis	Vestindia	Uspesifisert	Foredrag av prof. George F. Tyson for Virgins Islands Social History Associatio + The Fredensborg Team.
87	22.08	2008	Dagsavisen	Notis	Vestindia	Uspesifisert	G. Kopperuds "Hviske i mørket", roman. Kort notis.
88	25.08	2008	NRK	Anmeldelse, bok	Vestafrika	1700-tallet	Om roman av Gunnar Kopperud, Hviske i mørket. Koloniene i vestafrika nevnes ikke, bare at skip kommer fra V-A.
89	28.09	2008	Aftenposten	Anmeldelse, bok	Vestafrika	1700-tallet	G. Kopperuds "Hviske i mørket" roman.
90	15.10	2008	Klassekampen	Kronikk	Vestindia	Uspesifisert	Setter uetiske økonomiske aktiviteter hos norske selskaper i sammenheng med kolonihistorien og utnyttelse.
91	04.11	2008	Stavanger Aftenblad	Anmeldelse, bok	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	G. Kopperuds "Hviske i mørket" roman.

92	29.11	2008	Aftenposten	Anmeldelse, TV	Ostindia	1600-tallet	Reiseprogram til Sri Lanka med referanser til indiafareren Ove Gjedde.
93	01.12	2008	Bergens Tidende	Anmeldelse, bok	Uspesifisert, slavehandel	1700-tallet	G. Kopperuds "Hviske i mørket", roman. Nevner norsk deltakelse i slavehandel.
94	18.04	2009	Klassekampen	Kronikk	Ostindia	16-1800-tallet	J.S. Jensen argumenterer for at dansk kolonihist også er norsk.
95	22.04	2009	Klassekampen	Debattinnlegg	Ostindia	1700-tallet	Myhren svarer på J.S. Jensens kronikk. Skeptisk til norsk stat, og deltakernes representasjonskraft som nordmenn.
96	25.04	2009	Klassekampen	Debattinnlegg	Ostindia	Uspesifisert	Bjerke svarer på J.S. Jensens kronikk. Uenig i at det går an å snakke om norsk stat.
97	16.05	2009	Klassekampen	Debattinnlegg	Ostindia	1600-	J.S. Jensen svarer på debattinnleggene. Generell norsk deltagelse, ikke bare enkeltpersoner.
98	30.06	2009	Dagbladet	Reportasje	Ostindia, Mosambik	Uspesifisert, 18-1900-t	Norsk kolonialistisk deltagelse, mest om Afrika etter dansketiden.
99	03.07	2009	Adresseavisen	Notis	Ostindia	1700-tallet	Kort benevnelse av bok om O. Bie, av Sverre Krüger.
100	08.09	2009	Dagbladet	Kronikk	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	Uspesifisert	N ikke uskyldrent som land, kolonier, slavedrift både før og etter dansketiden.
101	12.12	2009	Aftenposten	Reportasje	Vestafrika	1850-	D-n koloni i Ghana solgt i 1850. Formidler bakgrunn og hendelser.
102	16.12	2009	Dagbladet	Kronikk	Ostindia	Uspesifisert	Prester nekter å døpe barn av lesbiske, sammenlignet med bruk av straffe utenforstående i Trankebar ved å ikke døpe.
103	21.03	2010	Bergens Tidende	Reportasje	Vestindia	1671-1917	"Danmark var lenge vårt siste håp, men i 1917 solgte danskene sitt Vestindia." Om sydenferie, med noe forhistorie og diskusjon av kolonialisme hos de skandinaviske landene.
104	04.09	2010	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Ostindia	1600-tallet	Nevner D-Ns konge som hovedaktør i kolonisering.
105	31.05	2011	NRK	Artikkel ref. TV	Vestafrika, Vestindia	Uspesifisert	Heyerdahl et al.s radioserie fra 1987, «Våre gamle tropekolonier». Slavefort i Ghana og norsk representasjon.
106	03.10	2011	Adresseavisen	Reportasje	Ostindia	1600-1800-tallet	J.S. Jensens artikkel nevnes, om Serampore i India, andre kol. også nevnt.
107	16.11	2011	VG	Nyhetsartikkel	Vestindia	1600-1917	Ny flytilkobling mellom D og Jomfruøyene.
108	12.02	2012	NRK	Nyhetsartikkel	Vestindia	1600-1917	Kunstner flyttet til tidl. D-n kol i Vestindia, også norsk historie.
109	17.03	2012	Dagbladet	Reportasje	Vestindia	1672-1848	Yacoub Cissé forteller om svarte i n, d-n kol og utstilling om afrikanske forbilder og svarte i N.
110	27.04	2012	Dagbladet	Kronikk	Vestindia, Ostindia	Uspesifisert	N tapte "de fellestilveiebrakte koloniene i Karibia og India" e. 1814. Særlig Grønland. N tapte på kolonitiden.
111	23.05	2012	Aftenposten	Kronikk	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	Uspesifisert	Kritiserer aftenposten for å skrive om N som fredsnasjon uten kol. historie, trekker frem kol under d-n.
112	26.07	2012	Klassekampen	Debattinnlegg	Ostindia	1700-tallet	Argumenterer mot at misjon har vært ødeleggende for kolonisamfunn. D-n misjonsvirksomhet i India trekkes særlig frem.
113	06.11	2012	Adresseavisen	Notis	Vestafrika	Uspesifisert	Notis om tidsskrift som tar for seg en trønderisk kolonibestyrer.
114	14.11	2012	Dagbladet	Kronikk	Ostindia	1620-1854	Kobler Telenors bedrifter i India med tidligere tilstedeværelse i regionen. Kritiserer først og fremst Telenors aktiviteter der.
115	01.12	2012	Klassekampen	Enkét	Uspesifisert	1700-tallet, c. 1800	«Denne dag»: Fredensborg sank, og slavehandel.

116	14.12	2012	Dagsavisen	Enkét	Vestindia	1755, 1916-17	«Denne dag»: flertall i folkeavstemning for å selge vestind kol
117	14.12	2012	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1755, 1916-17	«Denne dag»: flertall i folkeavstemning for å selge vestind kol
118	07.01	2013	Dagsavisen	Reportasje	Uspesifisert	1800-tallet	Om sukker og trekanthandelen, d-n plantasjer og slaveri, først frigjort på 1800-tallet.
119	23.01	2013	Aftenposten	Reportasje	Vestindia	1660-1917-tallet	"Hva i himmelens navn tenkte de på, danskene, da de solgte disse tre karibiske øyene til amerikanere i 1917?", forteller detaljert historie til d kol. i Vestindia. Reiseinfo til slutt. Kol. Utelukkende beskrevet som danske.
120	23.01	2013	Stavanger Aftenblad	Reportasje	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	1660-1917-tallet	D kol.tid nevnt, hist gjennomgang av Vestindia. Reiseinfo til slutt. Kol fremstilt som danske.
121	23.01	2013	Adresseavisen	Reportasje	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	1660-1917-tallet	D kol.tid nevnt, hist gjennomgang av Vestindia. Reiseinfo til slutt. Kol fremstilt som danske.
122	19.07	2013	Aftenposten	Reportasje	Vestindia	C. 1800	Svart mann i Kragerø, første norske "innvandrere" fra utenom Europa.
123	11.12	2013	NRK	Nyhetsartikkel	Vestindia	1600-1800-tallet	Komite arbeider for erstatning for slaveriet fra bl.a. D og N. Caribbean Community Reparations Commission (CCRP).
124	14.12	2013	NRK	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	1600-1800-tallet	Maria Lavik om norske aktørers deltagelse før og etter D-Ns unionsoppløsning, grunnlovsmarkeringen diskuteres.
125	28.12	2013	Dagbladet	Nyhetsartikkel	Vestafrika, Vestindia	1600-1800-tallet	Artikkel tar for seg kravet fra CCRC og drøfter nordmenns del i slavehand.
126	01.03	2014	VG	Artikkel ref. Bok	Vestindia	1700-tallet	Livet til nordmannen J. A. Dischingthun. Slave i Nord-Afrika og senere slaveskipper. D-N kolonidrift.
127	03.03	2014	VG	Anmeldelse, bok	Vestindia	1700-tallet	Tore L. Nilsen, «Blant slaver og sjørøvere», Jacob A. Dischingthun fra slave til slavehandler.
128	11.03	2014	VG	Nyhetsartikkel	Vestindia	1600-c.1800	N kan bli saksøkt for slavehandel, CCRC og historisk bakgrunn nevnes.
129	23.03	2014	Bergens Tidende	Artikkel	Vestindia	1600-tallet	Papirpengesedlenes hist i Norge. J. Thormøhlen, vestindisk guvernør og forretningsmann.
130	25.03	2014	Klassekampen	Kronikk	Vestindia	C. 1800	«Negerlaven» Christian fra Karibia, grunnlovjubileet og Ns fortid som slavehandler.
131	08.04	2014	Aftenposten	Reportasje	Vestafrika	E. 1750-1848-tallet	D-n adelskap tilgang på slaver gjennom sine kolonier. Hist om afrikanere i N på 17-1800-t.
132	16.04	2014	Bergens Tidende	Artikkel ref. Bok	Vestindia	1700-tallet	Ref til bok av T. L. Nilsen om slaveskipper og tidligere festningsslave J. A. Dischingthun.
133	01.05	2014	NRK	Nyhetsartikkel	Vestindia	17-1800-tallet	Krav fra CCRC, Mari Hareide (tidl. gs i UNESCO-kommisjon) stiller seg undrende.
134	11.05	2014	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1700-tallet	Ukens dings er en sukkerskål fra kolonitiden, sukker fra d-n kol i Vestindia.
135	19.05	2014	VG	Kronikk	Vestindia	Uspesifisert	Disku om D skylder N unnskyldning for kolonitid, eller om N også var deltager. Knyttet til 200-års-jubileet.
136	02.06	2014	Aftenposten	Feature	Vestafrika, Vestindia	16-1700-tallet	Dypdykk i kol. og slavehand, nordmenns deltagelse understreket.
137	31.10	2014	Aftenposten	Reportasje	Uspesifisert, slavehandel	1700-tallet	Oftebro spiller inn film om d-n slavefart, Guldkysten (D. Dennick).
138	01.12	2014	Dagsavisen	Enkét	Vestindia	1700-tallet	"Dette skjedde denne datoen", Fredensborg synker i 1768.
139	01.12	2014	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1700-tallet	"Dette skjedde denne datoen", Fredensborg synker i 1768.

140	03.12	2014	NRK	Reportasje	Vestafrika	Uspesifisert	Jakob Oftebro får spørkpris. Filmen «Guldkysten» (D. Dennick), bakgrunn forklart. Også i film om Tordenskiold.
141	31.07	2015	Klassekampen	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	16-1800-tallet	Hesselberg, Thormøhlen og Pontoppidan kobler nordmenn til slavehandel og kolonivirk.
142	18.08	2015	Dagbladet	Reportasje	Vestafrika	1836	J. Oftebros Gullkysten snart på kino. Nevner slavehandlerne som danske.
143	18.08	2015	VG	Reportasje	Vestafrika, Vestindia	1800-tallet	Oftebros Gullkysten snakkes om, bakgrunn og intervju med J. Oftebro.
144	23.08	2015	Aftenposten	Notis	Vestindia	Uspesifisert	St. Jan vinner kåring som en av verdens beste øyer. Norwegian reiseruteinfo.
145	21.10	2015	Stavanger Aftenblad	Artikkel	Vestindia	16-1800-tallet	De d-n karibiske øyene nevnes. Går inn i hist, men har også info om reise dit. Norwegian reiseruteinfo.
146	23.10	2015	Stavanger Aftenblad	Artikkel	Vestindia	16-1800-tallet	D-n karibisk hist fortelles i lys av øyene som feriemål. Går i detalj.
147	23.10	2015	Adresseavisen	Artikkel	Vestindia	16-1800-tallet	D-n karibisk hist fortelles i lys av øyene som feriemål. Går i detalj-
148	23.10	2015	Aftenposten	Artikkel	Vestindia	16-1800-tallet	D-n karibisk hist fortelles i lys av øyene som feriemål. Går i detalj.
149	31.10	2015	Klassekampen	Kronikk	Uspesifisert, slavehandel	Uspesifisert	Mette Moestrup priser Jeanette Ehler og til dels Lavik for å ta opp d og n slavehandel i Norge.
150	16.11	2015	Klassekampen	Intervju	Vestindia	Uspesifisert	Artister intervjuet, kommer fra St. Thomas.
151	28.11	2015	Dagbladet	Reportasje	Vestindia	1660-1917-tallet	Reiseskildring og hist. Bakgrunn om reise til tidligere d-n kol. i Karibia. Reiseinfo til slutt.
152	22.12	2015	NRK	Artikkel ref. TV	Vestafrika	1836	J. Oftebros Gullkysten snart på kino. Mørk del av n historie.
153	23.12	2015	Aftenposten	Artikkel ref. TV	Vestafrika	1836	J. Oftebros Gullkysten snart på kino. Mørk del av n historie.
154	04.01	2016	Klassekampen	Reportasje	Uspesifisert	1700-tallet	Nordmenn i tjeneste på nederlandske skip i kolonitiden.
155	13.01	2016	Bergens Tidende	Artikkel ref. Film	Vestafrika	17-1800-tallet	J Oftebro, «Gullkysten» refereres til, med forklaring av historien bak.
156	13.01	2016	VG	Anmeldelse, TV	Vestafrika	1800-tallet	J Oftebro, «Gullkysten» med bakgrunn. N uløselig knyttet til Ds kolonifortid.
157	14.01	2016	Dagsavisen	Anmeldelse, TV	Vestafrika	1800-tallet	J Oftebro, «Gullkysten» refereres til, med forklaring av historien bak.
158	14.01	2016	VG	Anmeldelse, TV	Vestafrika	1800-tallet	J Oftebro, «Gullkysten» refereres til, med forklaring av historien bak.
159	14.01	2016	Klassekampen	Anmeldelse, TV	Vestafrika	1800-tallet	J Oftebros Gullkysten refereres til, med forklaring av hist bak. Krit for unyansert og lite hist. Kor, og med lite agens hos slavene selv
160	15.01	2016	Bergens Tidende	Anmeldelse, TV	Vestafrika	1800-tallet	J Oftebro, «Gullkysten» refereres til, med forklaring av historien bak. Kritikk for unyansert og lite historisk korrekthet. For lite fokus på slavene og afrikanere.
161	21.01	2016	Stavanger Aftenblad	Kronikk	Vestafrika	16-1800-tallet	Kritiserer Daniel Dennick (reg. Av «Guldkysten») for ikke å legge mer vekt på undertrykkelsen av slaver og d-n deltagelse. Unyansert og stereotypisk film drama snarere enn nyansert historisk gjengivelse.
162	29.04	2016	Klassekampen	Reportasje	Uspesifisert, slavehandel	Uspesifisert	Forskere Sigrid Lien og Hilde Wallem Nielsen mener norske museer ikke viser nok av n slavehandel.
163	19.06	2016	VG	Reportasje	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	16-1800-tallet	Tar for seg kolonier og slavehandel. Utgangspunkt i svarte slaver i Norge.
164	05.07	2016	Adresseavisen	Artikkel ref. Bok	Vestindia	16-1800-tallet	Fartein Horgar skriver romanserie om d-n slavedrift.

165	07.09	2016	Klassekampen	Artikkel ref. Bok	Vestindia	17-1900-tallet	Bjørn Berge «Landene som forsvant», Dansk Vestindia med, kobles til slavehandel.
166	17.09	2016	Adresseavisen	Anmeldelse, bok	Vestindia	1600-tallet	Om F. Horgars bok «Paradisets elendige». Historisk dypdykk med variabel fortellerevne.
167	29.09	2016	Stavanger Aftenblad	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	1800-tallet	Norsk misjonær på 1800-tallet, som tross utdatert/problematisk språk stilte seg kritisk til slaveri.
168	15.10	2016	Stavanger Aftenblad	Anmeldelse, bok	Vestindia	1600-tallet	Horgars «Paradisets elendige»
169	29.10	2016	VG	Anmeldelse, bok	Vestindia	1600-tallet	Horgars roman. For melodramatisk.
170	11.11	2016	Bergens Tidende	Anmeldelse, bok	Vestindia	1600-1900-tallet	Horgars roman. For mye digresjoner.
171	28.11	2016	Adresseavisen	Kronikk	Vestafrika, Vestindia	1700-tallet	Kronikk om sukkerhusets kobling av Trondheim til slavehandelen.
172	01.12	2016	Dagsavisen	Enkét	Vestindia	1700-tallet	"Dette skjedde denne datoen", Fredensborg synker i 1768.
173	01.12	2016	Aftenposten	Enkét	Vestindia	1700-tallet	"Dette skjedde denne datoen", Fredensborg synker i 1768.
174	05.12	2016	VG	Enkét	Vestindia	1700-tallet	Enkét om bokønsker, Horgars roman.
175	11.12	2016	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestindia	17-1800-tallet	Meningsmål: halvparten av d vil beklage overfor vestind. Folketing imot. Kort historisk gjennomg av kolonitiden i Vestindia.
176	12.12	2016	Klassekampen	Nyhetsartikkel	Vestindia	17-1800-tallet	Meningsmål: halvparten av d vil beklage overfor vestind. Folketing imot. Kort historisk gjennomg av kolonitiden i Vestindia.
177	12.12	2016	Dagbladet	Enkét	Vestindia	1916	100 år siden salget av Dansk Vestindia. Bilde av øyene med tekst.
178	30.12	2016	Dagbladet	Nyhetsartikkel	Vestindia	16-1800-tallet	De tidl. D-n koloniene som reisemål, gir forslag til historiske mål.
179	17.01	2017	Klassekampen	Artikkel	Vestindia	16-1900-tallet	100 år siden salget av d vestindia. Kort gjennomgang av hist til d-n Vestindia.
180	03.02	2017	Klassekampen	Kronikk	Vestindia	1800-tallet	Nyanserte fremstillinger av svarte tjenestefolk utfordrer d kol.historie. Nevner kol. som danske i artikkelen, men som dansk-norske i billedtekst.
181	14.02	2017	Bergens Tidende	Reportasje	Vestindia	1700-tallet	Intervju om glemte bergensere. J. A. Dischingthun nevnes.
182	08.03	2017	Stavanger Aftenblad	Kronikk	Vestindia	1700-tallet	Kronikk av F. Horgar om glemt norsk kolhist og tosidig misjonskollegie.
183	09.03	2017	Adresseavisen	Kronikk	Vestindia	1700-tallet	Kronikk av F. Horgar om glemt norsk kolhist og tosidig misjonskollegie.
184	31.03	2017	Klassekampen	Kronikk	Vestindia	1674, 1802	Kronikk av Ernst Drange, nordmenn og Ns fortid som slavehandler og kolonimakt må frem i lyset.
185	03.04	2017	Klassekampen	Debattinnlegg	Vestindia	1814	Myhren svarer Drange. Urimelig å skulle ha skyldfølelse. Danmark-Norge anakronisme i kolonitiden.
186	05.04	2017	Klassekampen	Debattinnlegg	Uspesifisert	Uspesifisert	Drange svarer og forklarer videre på tidligere debattinnlegg, ikke likeverdig deltagelse for nordmenn og dansker.
187	12.04	2017	Klassekampen	Debattinnlegg	Vestafrika, Vestindia	Uspesifisert	L. Tømte svarer Drange. Fokus på norske kontraktsarbeidere, straffanger og dårlige kår i kol. Eliten har skylden, ofte dansk.
188	16.05	2017	Dagbladet	Kronikk	Vestindia	Uspesifisert	Kritisk gjennomgang av norsk sjåvinisme, bl.a. hvordan man er selektive i å plassere på d-n helter som norske, men slavehandelen fullstendig dansk.
189	24.06	2017	Stavanger Aftenblad	Bokanmeldelse	Vestindia	1600-tallet	Ny bok i serien til Horgar, «I slaktemåned».

190	07.07	2017	VG	Bokanmeldelse	Vestindia	1733-1734	Horgars «I slaketmåned».
191	20.07	2017	Adresseavisen	Bokanmeldelse	Vestindia	1600-tallet	Horgars «I slaketmåned».
192	06.09	2017	Dagsavisen	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkan i Karibia, tidligere d-n kol nevnt.
193	07.09	2017	Stavanger Aftenblad	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkan i Karibia, tidligere d-n kol nevnt.
194	07.09	2017	Bergens Tidende	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkan i Karibia, tidligere d-n kol nevnt.
195	07.09	2017	Dagsavisen	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkan i Karibia, tidligere d-n kol nevnt.
196	07.09	2017	Adresseavisen	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Orkan i Karibia, tidligere d-n kol nevnt.
197	20.09	2017	NRK	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Ny orkan i karibia, d-n kol nevnt
198	20.09	2017	VG	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Ny orkan treffer land i karibia, d-n kol nevnt
199	20.09	2017	NRK	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Ny orkan treffer land i karibia, d-n kol nevnt
200	20.09	2017	Aftenposten	Nyhetsartikkel	Vestindia	Uspesifisert	Ny orkan, advarer om skader karibia, d-n kol nevnt
201	21.09	2017	Stavanger Aftenblad	Intervju	Vestindia	Uspesifisert	Intervju med Fartein Horgar, norsk oppblåst selvbilde og fortsatt ansvar for kol. Aktiviteter.
202	23.11	2017	VG	Kronikk	Vestafrika, Vestindia, Ostindia	1600-1800-tallet	"Indianer" byttet ut i snl, påpeker at begrep som neger og indianer har kolonial bakgrunn. Refererer til andre debattanter med andre meninger.
203	13.12	2017	Klassekampen	Kronikk	Vestindia	Uspesifisert	For lite d-n kol.historie i norske museer, mener forfatterne.

Kommentarer til registreringskjema

Registreringskjemaet er først og fremst for å kartlegge og finne frem til relevante artikler, samt hva som er blitt skrevet om til hvilke tider. Med dato, årstall og avis burde det være lett å finne frem til hvilken artikkel jeg har registrert ved å benytte Atekst. Det er likevel viktig å huske at noen artikler (ganske mange mot slutten av perioden) er gitt ut både i papir- og nettutgave. Jeg har prøvd så godt jeg kan å kun registrere én av artikkelutgavene, men hvorvidt det var nett- eller papirutgaven avhenger av hvilken som kom først i Atekst. Kategoriene krever også en kort gjennomgang utover den jeg forklarer i kapittel 3. Sjanger er en kategori jeg ikke bruker i analysen, men som kan hjelpe til med å navigere i materialet. Anmeldelser er vurderinger av kulturelle uttrykk. Annonser er artikler ment for reklame og salg av produkter/tjenester. «Artikkel ref.

Bok/Radio/Utstilling osv. er en nyhetsartikkel som snakker om et kulturelt fenomen. Disse skiller seg fra anmeldelser ved å være mer for å opplyse enn å vurdere. Debattinnlegg er et leserinnlegg som svarer på et annet, (men som ikke alltid handler om dansk-norsk kolonihistorie spesifikt). En enkét er et kort innlegg som ofte har svært klare, gjentakende former, eksempelvis «på denne dag» etterfulgt av en hendelse som foregikk på den aktuelle datoen. Kronikker er subjektive leserinnlegg med argumentasjon for et bestemt standpunkt, gjerne knyttet til dagsaktuelle hendelser. Nyhetsartikler er kortfattede, saklige gjennomganger av nylige hendelser. Notiser er svært korte påminnelser om noe som har foregått, foregår eller skal foregå. Reportasje brukes her som en bred kategori, og dekker både saklige detaljerte gjennomganger av både dagsaktuelle og historiske tema og mer subjektive beskrivelser og skildringer av hendelser/steder (historiske og dagsaktuelle). I tillegg brukes et par sjangre som dukker opp svært sjelden: dødsannonser, TV-Guider og intervju bør være forståelige uten noen definisjon.

Formen på skjemaet ble utformet før undersøkningen for å spare tid og gi struktur til gjennomgangen. Dette har ført til en rekke problemer. Sjangrene er i stor grad plassert uten et stødig teoretisk nettverk – som sagt hovedsakelig for å selv lettere kunne navigere i skjemaet. «Område»-kategorien var planlagt å gi meg tall på hvilke områder som var blitt snakket om mest, og er nok ganske trygge kategoriseringer. Samtidig kommer en ikke unna at det kan finnes potensielle kategorier som er mer relevante enn de svært så langtrekkende «Ostindia»-, «Vestindia»-, og «Vestafrika»-kategoriene. Tidsperiode er også for uklart til å kunne brukes til noe annet enn navigering. Eksempelvis startet de koloniale aktivitetene i Vestindia først på siste halvdel av 1600-tallet, noe som gjør at denne kategorien har et mye kortere tidsspenn enn 1700-tallet der hele århundret skiltes med kolonial aktivitet. Ofte opererer tekstene med vage tidsbegrep der enten lange, udefinerte tidsperioder, eller kun enkelte årstall refereres til.